

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародних відносин

**Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Освітня програма 291.00.01 «Суспільні комунікації»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК
ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ**

**Студента 4 курсу
денної форми
навчання
Джурика Ореста
Михайловича**

**Науковий керівник:
канд. іст. наук,
доцент кафедри
міжнародних
відносин
Ілюк Т.В.**

Київ – 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	11
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	26
2.1. Формування та еволюція ВПК України	26
2.2. Сучасний стан, структура та тенденції розвитку ВПК України	43
2.3. ВПК як ключовий потенціал розвитку України у майбутньому	65
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ ОБРАЗ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	76
3.1. ВПП України у вітчизняному та іноземному медіадискурсі	76
3.2. Роль ВПП у формуванні іміджу України	92
ВИСНОВКИ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	103
ДОДАТКИ	138

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТО	Антитерористична операція
БпЛА	Безпілотні літальні апарати
БТР	Бронетранспортер
ВМС	Військово-Морські Сили України
ВПК	Військово-промисловий комплекс
ВПП	Військово-промисловий потенціал
ГУР	Головне управління розвідки Міністерства оборони України
ДОЗ	Державне оборонне замовлення
ЄС	Європейський Союз
ЗСУ	Збройні Сили України
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
НДДКР	Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи
НРК	Наземні роботизовані комплекси
ОВТ	Озброєння і військова техніка
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ОПК	Оборонно-промисловий комплекс
ППО	Протиповітряна оборона
ПРО	Протиракетна оборона
РЕБ	Радіoeлектронна боротьба
РЕР	Радіoeлектронна розвідка
РФ	Російська Федерація
СБУ	Служба безпеки України
США	Сполучені Штати Америки
R&D	(англ. research and development) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи
SIPRI	Стокгольмський міжнародний інститут дослідження проблем миру

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена зростанням впливу військово-промислового потенціалу (ВПП) держави на її міжнародний імідж. Упродовж попередніх десятиліть провідні європейські держави поступово скорочували власні оборонні спроможності, покладаючись на колективні гарантії безпеки в межах Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та на підтримку Сполучених Штатів Америки (США). Однак посилення агресивної експансіоністської політики та риторики авторитарних центрів сили повернуло до порядку денного питання здатності держав самостійно забезпечувати безпекову автономію. Стало очевидно, що сподівання на остаточну перемогу «сили права» над «правом сили» після Другої світової війни виявилось передчасним. У нових умовах збройні конфлікти засвідчили, що ні значний економічний ресурс, ні тривалі оборонні розробки самі собою не гарантують переваги, тоді як перевірений у реальних бойових діях досвід перетворюється на самостійну й дедалі ціннішу складову обороноздатності. Як наслідок, держави, які володіють таким досвідом, починають сприйматися у світі інакше.

Російська агресія проти України, що розпочалася 2014 року й переросла в повномасштабне вторгнення 2022 року, змусила державу докорінно перебудовувати оборонну промисловість в умовах активних бойових дій. Саме ця вимушена адаптація та здобутий у новітній війні досвід помітно змінили сприйняття України у світі, а її оборонними рішеннями та підходами дедалі активніше цікавляться партнери. Однак залишається відкритим питання, як саме військово-промисловий потенціал впливає на формування іміджу держави і які його складники є для цього визначальними. Таким чином, дослідження військово-промислового потенціалу як чинника формування іміджу України набуває особливого теоретичного й практичного значення.

Об'єктом дослідження є імідж України у контексті її військово-промислового потенціалу.

Предметом дослідження є військово-промисловий потенціал України як складова іміджу держави.

Метою роботи є визначення ролі військово-промислового потенціалу як чинника формування іміджу України на основі порівняльного аналізу вітчизняного та іноземного медіадискурсу.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати теоретико-методологічні аспекти дослідження;
- дослідити процес формування та еволюцію військово-промислового комплексу (ВПК) України від здобуття незалежності до початку повномасштабного вторгнення;
- охарактеризувати сучасний стан, структуру та тенденції розвитку ВПК України в умовах повномасштабної війни;
- визначити та охарактеризувати складники військово-промислового потенціалу України;
- порівняти особливості висвітлення складників ВПП України у вітчизняних та іноземних медіа;
- визначити роль військово-промислового потенціалу у формуванні іміджу України.

Хронологічні межі дослідження охоплюють два рівні. Перший — історичний — стосується аналізу формування та еволюції ВПК України і охоплює період від 1991 року до квітня 2026 року. Другий — аналітичний — стосується медіадослідження і охоплює період з 1 січня 2022 року по 31 грудня 2025 року, що дає змогу простежити динаміку формування образу ВПП України в умовах повномасштабної війни.

Теоретичне значення роботи полягає у виокремленні ключових складників військово-промислового потенціалу та розробленні підходу, який дає змогу простежити, як складники військово-промислового потенціалу впливають на формування міжнародного іміджу України.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання його результатів при підготовці навчальних матеріалів з курсів міжнародних відносин, публічної дипломатії та безпекових студій, а також як основи для

подальшого поглибленого дослідження іміджевого виміру оборонно-промислового комплексу (ОПК) України.

Апробація. Матеріали дослідження були представлені та обговорювалися 21 травня 2026 р. на VI-ій студентській науковій конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин», організованій Факультетом права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка у секції «Україна в міжнародних відносинах» у виступі з темою «Міжнародний вимір розвитку військово-промислового потенціалу України», а також опубліковані у збірнику наукових праць «Advanced Technologies in Scientific Research»¹.

Матеріали дослідження також були опубліковані 22 травня 2026 р. у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти» Маріупольського державного університету у секції «Актуальні проблеми міжнародних відносин на сучасному етапі» під назвою «Військово-промисловий потенціал як чинник міжнародного іміджу на прикладі України»².

Структура роботи складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (276 позицій) і додатків. Загальний обсяг роботи становить 143 сторінки.

¹ Джурик О. М. Міжнародний вимір розвитку військово-промислового потенціалу України. *4th international scientific and practical conference «advanced technologies in scientific research»* : Collection of Scientific Papers, м. Rotterdam, 13–15 трав. 2026 р. 2026. С. 409–411. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/advanced-technologies-in-scientific-research-13-05-26/> (дата звернення: 02.06.2026).

² Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 травня 2026 р.) / ред. Ю. Константинова. К. : МДУ, 2026. (у друці)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

Вивчення іміджу України через призму її військово-промислового потенціалу потребує звернення до праць із кількох галузей: теорії міжнародного впливу, досліджень образу та бренду держави, а також літератури про історію й сучасний стан оборонно-промислового комплексу України.

Першу групу наукової літератури становлять класичні праці з теорії міжнародного впливу, політичної іміджології та брендингу держав. Концептуальну основу для розуміння механізмів конвертації потенціалу у вплив забезпечують роботи Дж. Ная, передусім його концепції «м'якої» та «розумної» сили. Вони дають змогу розглядати оборонний сектор не лише як інструмент примусу або стримування, а й як ресурс міжнародної привабливості, довіри та символічного авторитету держави. Проблематику образу як первинного механізму сприйняття держави у міжнародних відносинах розкривають праці Р. Джервіса, тоді як К. Боулдінг закладає ширші теоретичні підстави для розуміння образу як когнітивної конструкції, що впливає на поведінку політичних акторів. Перехід від образу до іміджу та бренду держави осмислюється через роботи С. Анхольта і К. Дінні, які обґрунтовують механізми цілеспрямованого формування міжнародного сприйняття. Окреме значення для цієї роботи мають дослідження Дж. Адамса та Дж. Ледбеттера, присвячені феномену військово-промислового комплексу в американському контексті, оскільки вони дозволяють розглядати оборонно-промислові структури не лише як виробничу систему, а й як чинник політичного впливу.

Другу групу становлять вітчизняні дослідження оборонно-промислового комплексу України. Центральне місце серед них посідають праці В. Горбуліна — науковця й державного діяча, який упродовж десятиліть брав безпосередню участь в інституційному становленні української ракетно-космічної та оборонної галузі. Його доробок охоплює широкий діапазон проблематики: від інтеграції

українського ОПК у європейський оборонно-промисловий простір і стратегічного переосмислення ролі оборонного сектору в умовах гібридної агресії до новітнього аналізу технологічних трансформацій оборонного виробництва у війні 2022–2025 років. Не менш системним дослідником цієї проблематики є В. Бадрак, чії роботи охоплюють широкий історичний період — від конверсійних процесів 1990-х років і залежності українських підприємств від російської кооперації до реформування сектору після 2014 року та зростання ролі приватного оборонного виробництва. Інституційний вимір розвитку ВПК України розкривається у працях В. Бегми, виконаних у межах Національного інституту стратегічних досліджень, зокрема в контексті аналізу військово-технічного співробітництва в умовах глобалізації. Економічні засади та структурні обмеження ОПК аналізуються у працях М. Сунгуровського, О. Балусової та В. Ляшенка. Еволюцію й періодизацію розвитку українського ОПК від радянської спадщини до сучасного етапу досліджують О. Куцька та І. Звонко, тоді як адміністративно-правовий вимір управління оборонними підприємствами розкрито у працях А. Ярусевича. У сукупності ця група праць забезпечує розуміння інституційної еволюції, структурних особливостей і проблем розвитку українського ВПК, без чого неможливий подальший аналіз його іміджевого виміру.

Третю групу становлять аналітичні дослідження, присвячені трансформації українського ВПК в умовах повномасштабної війни. Дослідження К. Кузьмука і В. Скараццато, Г. Бондар, Дж. Фанка Кіркегора, Н. Білоусової та інших авторів забезпечують порівняльну, макроекономічну й безпекову перспективу оцінювання українського оборонного виробництва. Оскільки значна частина цих матеріалів була підготовлена у 2025 році, вони є одними з найновіших узагальнень досвіду функціонування української оборонної промисловості в умовах тривалої війни. Їхня цінність полягає в тому, що вони дозволяють поєднати внутрішній український контекст із ширшими процесами трансформації європейської та трансатлантичної оборонно-промислової бази.

Узагальнення наукового доробку дає змогу розмежувати роботи за ступенем наближеності до теми дослідження. Безпосередньо релевантними є праці та аналітичні матеріали, що розглядають український ВПК/ОПК, його інституційну еволюцію, виробничі спроможності, міжнародну кооперацію та трансформацію після 2014 і 2022 років. Опосередковано релевантними є дослідження з теорії сили, іміджу, репутації та брендингу держав, які не аналізують український оборонно-промисловий сектор напряду, але забезпечують понятійний апарат для інтерпретації його міжнародного сприйняття. Спільним для наявних робіт є визнання зростання ролі оборонно-промислових спроможностей у сучасній безпековій політиці. Відмінність полягає в тому, що одні автори зосереджуються на матеріально-виробничому та інституційному вимірах, тоді як інші — на символічних, комунікаційних і репутаційних механізмах міжнародного впливу.

Ці напрями формують основу для роботи, однак не охоплюють її головного питання. Іміджевий вимір військово-промислового потенціалу України, зокрема його сучасний вплив на міжнародне сприйняття держави, досі не розглядався системно як самостійний предмет дослідження. Тому робота побудована передусім на безпосередньому аналізі джерел, насамперед медійних публікацій про український ВПП. Джерельну базу дослідження становлять кілька груп. До першої належать нормативно-правові акти України та стратегічні документи — закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та рішення Ради національної безпеки і оборони України, що регулюють діяльність оборонно-промислового комплексу від 1992 року до сучасності, міжнародні договори у сфері безпеки, роззброєння та військово-технічного співробітництва, а також стратегії та програмні документи, пов'язані з розвитком ОПК і сектору безпеки та оборони.

Другу групу складають Білі книги Міністерства оборони України, Стратегічні оборонні бюлетені, аналітичні матеріали, експертні звіти Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), а також дослідження аналітичних центрів — Національного інституту стратегічних досліджень, Центру Разумкова,

Технологічних Сил України, Sahaidachnyi Security Center, Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння та інших.

До третьої групи належать матеріали офіційних ресурсів та публічні заяви державних інституцій і посадових осіб, зокрема Міністерства оборони України, акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість», Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України, Офісу Президента України та інших.

Четверту групу становлять міжнародні статистичні й аналітичні дані щодо військових витрат, трансферів озброєнь і розвитку оборонної промисловості. До цієї групи також належать рейтингові оцінки національного бренду, зокрема дані компанії Brand Finance, використані для характеристики загальної динаміки бренду України.

П'яту, методологічно центральну групу джерел створюють масиви публікацій двох профільних медіа — українського видання «Мілітарний» та американського «Defense News», які стали емпіричною базою контент-аналізу і порівняльного дослідження медіарепрезентацій військово-промислового потенціалу України.

Водночас необхідно враховувати суттєве обмеження джерельної бази, зумовлене режимом воєнного стану та триваючим характером збройного конфлікту. Значна частина інформації про виробничі потужності, обсяги державного оборонного замовлення (ДОЗ), технічні характеристики окремих зразків озброєння, логістику постачання та розміщення підприємств є закритою або частково закритою. Тому аналіз сучасного стану військово-промислового потенціалу спирається переважно на офіційно оприлюднені заяви посадових осіб, публічні звіти державних органів і аналітичних центрів, відкриті статистичні дані, а також матеріали профільних медіа. Таке обмеження є об'єктивним для будь-якого дослідження оборонно-промислової тематики в умовах війни. Воно не знижує наукової цінності роботи, проте зумовлює необхідність обережної інтерпретації кількісних показників, отриманих на основі відкритих джерел.

Таким чином, аналіз наукової літератури засвідчив, що тема дослідження перебуває на перетині кількох дослідницьких напрямів: теорії міжнародного впливу, студій образу та бренду держави, а також праць про розвиток українського ВПК/ОПК. Кожен із цих напрямів дає важливі аналітичні інструменти, однак жоден із них не розкриває повністю іміджевий вимір військово-промислового потенціалу України.

Джерельна база дослідження є достатньо різномірною і дає змогу поєднати нормативно-правовий, стратегічний, аналітичний, статистичний та медійний рівні аналізу. Її основу становлять українські правові акти й стратегічні документи, матеріали державних інституцій, дані міжнародних організацій та аналітичних центрів, а також масиви публікацій «Мілітарного» і «Defense News», які безпосередньо відображають репрезентацію ВПП у професійному медіадискурсі.

Водночас джерельна база має об'єктивне обмеження, зумовлене режимом воєнного стану та закритістю частини оборонно-промислової інформації. Саме тому робота спирається на відкриті джерела й потребує обережної інтерпретації кількісних показників.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

Поняття військово-промислового комплексу є однією з найбільш багатогранних категорій у сучасній політичній науці, економіці та юриспруденції, оскільки описує не лише сукупність підприємств, що виробляють озброєння, а складну систему взаємодії між державним апаратом, збройними силами та промисловим сектором (державним і/або приватним). Генезис цього явища нерозривно пов'язаний із трансформацією характеру ведення воєн у XIX–XX століттях, коли результат збройного протистояння дедалі більше визначався не тільки бойовою ефективністю армій, а й здатністю національної економіки забезпечувати масове виробництво та безперебійне постачання технологічно складного озброєння.

Перший етап еволюції поняття припадає на добу, коли «воєнна/військова промисловість» сприймалася як нормативна складова державної організації. На

початку ХХ століття сама лексема «війна» була звичною для державних інституцій (зокрема, у США 158 років існувало Міністерство війни³), а промисловість уявлялася насамперед як інструмент досягнення перемоги в тотальній війні. У цих умовах виробництво озброєнь, науково-дослідні роботи, логістика та управлінські рішення формували відносно цілісну «воєнну економіку», здатну масштабувати випуск продукції під потреби фронту.

До появи постійно функціонуючих оборонно-промислових систем держави часто діяли за моделлю тимчасової мобілізації: масштабне військове виробництво розгорталося під час війни, а після її завершення відбувалася демобілізація та «реконверсія» економіки з поверненням підприємств до цивільної продукції. Для США проблема переходу від «тотальної війни» до мирного стану (1945–1947 рр.) була оформлена як окремий державний напрям політики демобілізації та економічної реконверсії⁴. Однак початок Холодної війни та постійна загроза великого, у тому числі ядерного, конфлікту стимулювали провідні держави підтримувати високий рівень воєнної готовності й у мирний час. Як наслідок, сформувався феномен перманентної оборонної індустрії, яка стала новою для американського досвіду й вимагала посиленої уваги до питань демократичного контролю.

У цьому історичному контексті термін «військово-промисловий комплекс» набув широкої популярності, зокрема після прощальної промови президента США Дуайта Ейзенхауера 17 січня 1961 року, у якій було сформульовано застереження щодо можливостей накопичення «невиправданого впливу» союзом великої військової установи та великої індустрії озброєнь, а також щодо ризиків «помилково спрямованої влади» (*misplaced power*)⁵. У науковій та

³ The establishment of the department of war. *US House of Representatives: History, Art & Archives*. URL: <https://history.house.gov/HistoricalHighlight/Detail/35480> (date of access: 04.02.2026).

⁴ *Demobilization and reconversion: Rebuilding a peacetime economy following world war II*. Harry S. Truman Presidential Library and Museum. URL: <https://www.trumanlibrary.gov/library/online-collections/demobilization> (date of access: 31.01.2026).

⁵ Eisenhower D. D. President Dwight D. Eisenhower's farewell address. *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-dwight-d-eisenhowers-farewell-address> (date of access: 31.01.2026).

публіцистичній літературі також трапляється твердження, що в ранніх версіях промови фігурував термін «військово-промислово-конгресовий комплекс», який мав підкреслити роль законодавчої влади у бюджетуванні й контролі оборонних програм. Водночас частина дослідників розглядає цей сюжет як непідтверджений документально, зокрема, Дж. Ледбеттер називає його стійким міфом навколо промови Ейзенхауера⁶.

Попри дискусійність питання щодо конкретної лексеми в чернетках, сама логіка взаємозалежності між трьома акторами — військовими структурами, виробниками озброєнь та політичними інститутами — добре описується концептом «залізного трикутника» у дослідженнях американської політики: військові прагнуть отримати найкращі системи озброєння, промисловість — стабільні замовлення й прибуток, а політики — бюджетні потоки, робочі місця у виборчих округах та електоральні вигоди⁷.

Другий етап еволюції поняття пов'язаний із поступовим переходом від «воєнної» до «оборонної» парадигми. Після Другої світової війни, на тлі становлення системи Організації Об'єднаних Націй (ООН) і формування сучасного міжнародного права, застосування збройної сили було істотно обмежене нормативними рамками. Зокрема, відповідно до статті 51 Статуту ООН, за державами визнається право на індивідуальну або колективну самооборону виключно у разі збройного нападу, що закріпило оборонний характер легітимного використання військової сили⁸.

⁶ Ledbetter J. Unwarranted influence: Dwight D. Eisenhower and the military industrial complex. Yale University Press, 2011. 250 p.

⁷ Adams G. The iron triangle: the politics of defense contracting. New York : Council on Economic Priorities, 1981. 465 p.

⁸ United Nations Charter : of 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (date of access: 04.02.2026).

У цьому контексті символічним, але водночас інституційно значущим кроком стала трансформація міністерств війни в міністерства оборони^{9,10}, яка відображала зміну функціонального призначення військової сфери — від інструменту ведення війни до механізму забезпечення безпеки та стримування. Відповідно зазнала трансформації й система організації військового виробництва: вона дедалі більше інтегрувалася в механізми цивільного контролю, бюджетного планування та правового регулювання. Формування спеціалізованих органів державних закупівель і нагляду закріпило оборонний характер галузі, підкреслюючи її спрямованість на забезпечення національної безпеки, а не на підготовку чи ведення агресивних воєн.

У цьому ж логічному полі трансформувався і сучасний український нормативний підхід: термін «оборонно-промисловий комплекс» пройшов шлях від успадкованого радянського формулювання «військово-промисловий комплекс» до чітко визначеної юридичної категорії, що відповідає євроатлантичним принципам. Ключовим актом, що визначає місце ОПК у системі держави, є Закон України «Про національну безпеку України»¹¹. Відповідно до статті 1 цього Закону, ОПК — «це сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання,

⁹ The history of the department of war. *U.S. Department of War*. URL: <https://www.war.gov/serve-from-netstorage/Multimedia/Experience/The-History-of-the-Department-of-Defense/index.html> (date of access: 04.02.2026).

¹⁰ Defence (Transfer of Functions) Act 1964: of 12.03.1964 no. c. 15. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/15/enacted> (date of access: 04.02.2026).

¹¹ Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20180621#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами»¹².

Дана дефініція маркує докорінний розрив із методологією минулого, де промисловий сектор фактично виконував роль допоміжної виробничої одиниці. Аналіз «Положення про Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України» 1996 року свідчить про вузькофункціональний підхід: основними завданнями відомства визначалися лише «забезпечення державних потреб у... озброєнні та військовій техніці»¹³ та «забезпечення виконання робіт і поставок продукції для державних потреб»¹⁴. До того ж, офіційне закріплення у назві міністерства терміна «конверсія» вказувало на пріоритетність адаптації надлишкових потужностей, а не на їх стратегічний розвиток.

Натомість Закон України «Про національну безпеку України» якісно змінює статус галузі, визначаючи ОПК не просто як виробника, а як інтегровану складову «сектору безпеки і оборони України» (ст. 12)¹⁵. Таким чином, промисловість трансформується із зовнішнього постачальника товарів у внутрішній, системний елемент національної безпеки, що відповідає за весь життєвий цикл продукції — від розроблення до утилізації.

Сучасний, третій етап еволюції поняття вирізняється переходом від уявлення про відносно замкнений та ієрархічний «комплекс» до концепції «оборонної технологічної та промислової бази» і, ширше, до моделі «модернізованої оборонної промислової екосистеми»¹⁶. У межах цієї парадигми

¹² Там само.

¹³ Про Положення про Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України : Указ Президента України від 21.06.1996 № 457/96 : станом на 1 груд. 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457/96#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

¹⁴ Там само.

¹⁵ Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20180621#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

¹⁶ Csernaton R. The EU's defense ambitions: understanding the emergence of a european defense technological and industrial complex. Carnegie Endowment for International Peace, 2021. 63 p.

оборонне виробництво інтерпретується як мережа взаємопов'язаних державних і приватних спроможностей, що охоплює наукові установи, університети, компанії подвійного призначення, високотехнологічні стартапи та ланцюги постачання, здатні підтримувати повний життєвий цикл оборонної продукції.

У межах цієї парадигми ключовим індикатором спроможності держави стає не лише наявність матеріальних запасів озброєння й техніки, а насамперед «промислова готовність» — здатність економіки швидко адаптуватися, масштабувати виробництво та інтегрувати цивільні інновації у відповідь на зміну характеру загроз¹⁷. У практичному вимірі це означає пріоритетність гнучкості виробничих ланцюгів, швидкості відновлення та нарощування потужностей, а також інституційних механізмів, що дозволяють оперативно залучати технології подвійного використання, зокрема у сферах цифрових рішень, автономних систем і зв'язку, до оборонних програм.

Для аналітичної коректності доцільно розрізняти поняття «комплексу» та «потенціалу», оскільки їх ототожнення може призводити до змішування наявних інституційних спроможностей із резервною здатністю економіки до нарощування виробництва. Оборонно-промисловий комплекс у цьому дослідженні трактується як інституціоналізована система, що охоплює конкретну сукупність підприємств, науково-дослідних установ і органів державного управління, які функціонують у межах чинних програм і контрактів та забезпечують відтворення оборонних спроможностей у поточному режимі. Натомість військово-промисловий потенціал є ширшою, динамічною категорією, що позначає латентну здатність національної економіки до масштабування та структурно-технологічної трансформації у відповідь на загрозу. Він охоплює не лише безпосередньо оборонні потужності, а й науково-

URL: https://assets.carnegieendowment.org/static/files/Csernatoni_EU_Defense_v2.pdf (date of access: 20.05.2026).

¹⁷ Military services strengthen, modernize industrial base. *U.S. Department of Defense*. URL: <https://www.war.gov/News/Feature-Stories/Story/Article/2023403/military-services-strengthen-modernize-industrial-base/> (date of access: 04.02.2026).

технологічну базу, кадровий ресурс, інфраструктуру, доступ до матеріалів та компоненти цивільної економіки, які можуть бути залучені або конвертовані для потреб оборони. Відповідно, саме потенціал розглядається як центральний об'єкт дослідження, оскільки він визначає межі довгострокової стійкості та можливості адаптації оборонного виробництва.

Використання в роботі терміна «військово-промисловий потенціал» замість «оборонно-промислового» зумовлене методологічними міркуваннями. По-перше, прикметник «оборонний» у нормативно-правовому та політико-адміністративному дискурсі зазвичай пов'язується з підходом, що акцентує легітимне застосування сили у межах самооборони, тоді як дослідницький фокус цієї роботи спрямований на аналіз ширшої сукупності ресурсів і механізмів, які забезпечують військову спроможність держави у мирний і воєнний час. По-друге, обране формулювання узгоджується з усталеною термінологією у міжнародних дослідженнях, де для позначення відповідного виміру державної спроможності широко застосовується категорія «military», що полегшує практичне використання понять і зіставлення результатів із релевантною літературою.

Надалі в роботі скорочення «ВПК» вживається переважно для позначення історично сформованої військово-промислової моделі та ширшого ресурсно-силового виміру, тоді як «ОПК» — для сучасного нормативно інституціоналізованого сектору оборонної промисловості України.

Розгляд військово-промислового потенціалу як фундаментального державного ресурсу вимагає детального аналізу механізмів його практичної реалізації на міжнародній арені, що в сучасній політичній теорії описується через категорії сили. Ці підходи значною мірою пов'язують із працями Дж. Ная, який запропонував концепт «м'якої» і «жорсткої» сил та розвинув ідею «розумної сили» як поєднання інструментів впливу¹⁸. Актуальність застосування концепцій «жорсткої», «м'якої» та «розумної» сил в межах даного дослідження зумовлена

¹⁸ Nye J. S. Soft power: the means to success in world politics. PublicAffairs, 2009.

тим, що оборонний сектор не лише забезпечує матеріальні потреби збройних сил, а й виступає ключовим інструментом конструювання зовнішньополітичного впливу та міжнародного іміджу держави. Оскільки потенціал не є статичною величиною, його ефективність визначається здатністю політичного керівництва конвертувати наявні ресурси у конкретні результати, які сприймаються світовою спільнотою як показники суб'єктності та надійності країни.

«Жорстка сила» пов'язана передусім зі здатністю держави до стримування та примусу, які спираються на матеріальні ресурси оборони. У цьому вимірі розвиток оборонного виробництва та промислова готовність підвищують здатність держави підтримувати бойові спроможності, відновлювати втрати та демонструвати потенційному противнику готовність до тривалого протистояння.

«М'яка сила» ґрунтується на привабливості, довірі та репутації держави. З погляду оборонної сфери вона може формуватися через технологічну спроможність, інноваційність, надійність у виконанні безпекових зобов'язань, а також через участь у міжнародних коопераційних проєктах та сумісність із партнерами. У такій логіці оборонний сектор виступає не лише джерелом безпеки, а й одним із чинників міжнародного іміджу та довгострокової довіри.

«Розумна сила» передбачає цілеспрямоване поєднання інструментів «жорсткої» та «м'якої сили» залежно від контексту і поставлених цілей. Для України це означає, що практичні результати у сфері оборонних технологій, їх адаптація та перевірка у реальних умовах можуть одночасно посилювати обороноздатність і підкріплювати репутацію держави як глобального хабу оборонних інновацій. Відповідно, аналіз категорій сили дозволяє послідовно описати, яким чином внутрішні виробничі й технологічні ресурси конвертуються у зовнішньополітичний вплив і міжнародний імідж.

Сприйняття держави на міжнародній арені описується через кілька взаємопов'язаних категорій, що відображають різну глибину й стійкість уявлень про неї, — образ, імідж, репутацію та бренд. Ці категорії не змінюють одна одну послідовно, а співіснують: той самий об'єкт може водночас перебувати на рівні стихійного образу для широкої аудиторії й на рівні усталеної репутації для

фахового середовища. Найбазовішою з цих категорій є образ — стихійне, часто фрагментарне та емоційно забарвлене уявлення про державу в свідомості іноземних аудиторій. Зазвичай він формується на основі медійних повідомлень, історичних стереотипів і культурних асоціацій та може відтворювати спрощені характеристики (зокрема, «войовнича» або «миролюбна» держава) незалежно від реальної зовнішньополітичної практики¹⁹. Образ є відносно нестійким і здатний швидко змінюватися під впливом кризових подій. Образ, своєю чергою, має дві взаємопов'язані сторони. З одного боку, держава сама проєктує певний образ — транслює бажані уявлення про себе; з іншого, зовнішні аудиторії формують власний, сприйнятий образ, який може відрізнитися від проєктованого. Розрив між проєктованим і сприйнятим образом, а також ступінь його скорочення є показником того, наскільки самопрезентація держави досягає мети²⁰.

На відміну від образу, імідж є результатом свідомого та цілеспрямованого конструювання. Йдеться про нормативно бажану, комунікативно підкріплену репрезентацію держави, яку вона проєктує на зовнішні аудиторії для досягнення конкретних політичних або економічних цілей. Так, у разі потреби залучення іноземних інвестицій в оборонний сектор може формуватися імідж надійного технологічного хабу; у цій логіці військово-промисловий потенціал слугує ключовим аргументом через демонстрацію інноваційних виробничих спроможностей та результатів випробувань. Таким чином, імідж описує те, якою держава постає в очах конкретного адресата²¹.

Більш глибокою категорією є репутація, яка формується на основі тривалого досвіду взаємодії та підтвердження заявлених намірів реальними діями. Вона не може бути сформована виключно комунікаційними кампаніями,

¹⁹ Jervis R. The logic of images in international relations. [New York, N.Y.] : Columbia University Press, 1989. 281 p.

²⁰ Go F., Govers R. Place branding: glocal, virtual and physical identities, constructed, imagined and experienced. Palgrave Macmillan Limited, 2009. 324 p.

²¹ Boulding K. E. The image: knowledge in life and society. University of Michigan, 1961. 175 p.

натомість потребує послідовності та відтворюваності результатів у часі і спирається на узгоджені судження багатьох незалежних спостерігачів, а не на оцінку окремого актора²². Для держави це означає систематичне підтвердження статусу надійного партнера або постачальника протягом тривалого періоду, зокрема через своєчасне виконання контрактів та якість продукції оборонних підприємств. Репутація є стійкішою за імідж, оскільки ґрунтується на накопичених фактах і довірі, яку складно здобути, але легко втратити²³.

Найбільш капіталізованою формою сприйняття є бренд держави, який може інтегрувати образ, імідж і репутацію в єдиний впізнаваний символ із доданою вартістю. Національний бренд дозволяє державі виокремлюватися на світовому ринку та отримувати переваги завдяки впізнаваності й асоціативному капіталу назви. У контексті цього дослідження бренд формується тоді, коли маркер походження (наприклад, «Made in ...») щодо військової техніки асоціюється з високою якістю та надійністю²⁴. Це перетворює військово-промисловий потенціал на нематеріальний актив, який працює на міжнародний авторитет держави навіть без прямого застосування сили. Таким чином, категорії «образ — імідж — репутація — бренд» описують різні глибини сприйняття, через які матеріальні ресурси оборонного сектору конвертуються в інтелектуальний та політичний капітал нації. Бренд при цьому не є фіксованою кінцевою точкою: як і решта категорій, він формується безперервно, у постійній взаємодії між тим, що держава проєктує, і тим, як її сприймають²⁵.

²² Barnett M. L., Jermier J. M., Lafferty B. A. Corporate reputation: the definitional landscape. *Corporate reputation review*. 2006. Vol. 9, no. 1. P. 26–38. URL: <https://doi.org/10.1057/palgrave.crr.1550012> (date of access: 31.05.2026).

²³ Fombrun C. J. Reputation: realizing value from the corporate image. Harvard : Harvard Business School Press, 1996. 441 p. URL: <https://doi.org/10.5465/ame.1996.9603293245> (date of access: 31.05.2026).

²⁴ Anholt S. Competitive identity: the new brand management for nations, cities and regions. Basingstoke [England] : Palgrave Macmillan, 2007. 134 p.

²⁵ Kavaratzis M., Hatch M. J. The dynamics of place brands: an identity-based approach to place branding theory. *Marketing theory*. 2013. Vol. 13, no. 1. P. 69–86. URL: <https://doi.org/10.1177/1470593112467268> (date of access: 31.05.2026).

Ключовим простором, де відбувається конструювання всіх чотирьох вимірів сприйняття є медіадискурс. У межах цієї роботи медіадискурс розуміється як сукупність публічних повідомлень, наративів, фреймів і смислових акцентів, через які медіа конструюють уявлення про певний об'єкт. Медіаповідомлення не лише відображають реальність, а й активно формують уявлення про неї через відбір тем, акцентування одних аспектів і замовчування інших, вибір акторів і джерел, а також через повторюваність певних наративів. У контексті військово-промислової тематики це означає, що образ ВПП держави у свідомості зовнішніх аудиторій визначається не стільки самою наявністю виробничих досягнень, скільки тим, які саме аспекти цих досягнень потрапляють до медійного простору і в яких фреймах вони подаються.

Особливе значення у цьому процесі мають профільні спеціалізовані видання оборонної тематики. На відміну від загальнополітичних медіа, вони формують уявлення конкретних аудиторій — аналітиків, представників оборонної індустрії, військових і державних структур, тобто саме тих акторів, які ухвалюють рішення у сфері кооперації, закупівель і довгострокового партнерства. Відповідно, аналіз того, як профільні видання висвітлюють складники ВПП, дозволяє реконструювати образ держави-виробника, що формується у середовищі ухвалення практичних рішень щодо оборонної кооперації. Наратив у цьому контексті трактується як повторювана логіка пояснення подій, фрейм — як кут інтерпретації, що визначає, який аспект події вважається головним, а актор — як суб'єкт, якому медіа приписують дію, відповідальність або право ухвалювати рішення.

З огляду на поєднання інституційного (історична еволюція ВПК та сучасна структура ОПК), ресурсно-технологічного (військово-промисловий потенціал) і комунікативного (образ/імідж у зовнішньому вимірі) рівнів аналізу, у роботі використано сукупність загальнофілософських, загальнотеоретичних і прикладних методів.

До загальнофілософських методів віднесено аналіз і синтез, індукцію й дедукцію. Аналіз застосовано для виокремлення ключових компонентів

предмета дослідження (інституційних акторів, ресурсів і виробничо-технологічних спроможностей, механізмів державної політики та каналів зовнішньої комунікації), тоді як синтез дозволив інтегрувати ці елементи в цілісну логічну схему конвертації матеріальних спроможностей оборонного сектору у зовнішньополітичні ефекти й категорії сприйняття (образ — імідж — репутація — бренд). Індукція використана для узагальнення окремих фактів і прикладів до висновків про тенденції розвитку військово-промислового та оборонно-промислового комплексів і їх репрезентацію, а дедукція — для перевірки цих висновків через зіставлення з теоретичними положеннями про силу, сигнали та механізми міжнародного впливу.

Загальнотеоретичний рівень методології представлено системним, інституційно-правовим та структурно-функціональним підходами. Системний підхід дав змогу розглядати військово-промисловий комплекс як взаємопов'язану мережу державних інститутів, збройних сил, промисловості, науки та ланцюгів постачання, у межах якої формується здатність до відтворення оборонних спроможностей. Інституційно-правовий підхід застосовано для аналізу нормативних і організаційних засад функціонування ОПК та ВПК, ролі державного управління та механізмів закупівель/нагляду. Структурно-функціональний аналіз використано для визначення функцій ключових елементів системи (управління, виробництво, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), ремонт/модернізація, закупівлі, експорт і військово-технічне співробітництво) та оцінювання їх внеску в стійкість і адаптивність військово-промислового потенціалу.

Прикладні методи підібрано відповідно для розкриття історичних передумов і етапів становлення військово-промислового комплексу України, застосовано історико-ретроспективний та проблемно-хронологічний методи, що дозволяють простежити причинно-наслідкові зв'язки та динаміку інституційних змін. Для аналізу сучасних тенденцій і викликів розвитку застосовано проблемно-орієнтований аналіз та елементи експертно-аналітичного узагальнення на основі відкритих даних.

Для порівняльного медіааналізу відібрано два профільні видання: українське «Мілітарний» і американське «Defense News». Вибір зумовлений кількома критеріями. По-перше, обидва є спеціалізованими оборонними медіа, що забезпечує тематичну однорідність вибірки і мінімізує вплив загальнополітичного контексту. По-друге, вони орієнтовані на різні аудиторії — внутрішню українську і зовнішню англомовну міжнародну, що дозволяє зіставити внутрішню самопрезентацію ВПП із його зовнішнім сприйняттям. По-третє, обидва видання мають достатній архів публікацій за досліджуваний період 2022–2025 років, що забезпечує репрезентативність вибірки. «Defense News» обрано як провідне американське профільне видання з найбільшим хронологічним покриттям досліджуваного матеріалу серед перевірених іноземних оборонних медіа.

Для дослідження образу військово-промислового потенціалу України застосовано методи медіа- та контент-аналізу. Емпіричну базу склали 15 115 публікацій «Мілітарного» і 2 876 публікацій «Defense News» за 2022–2025 роки, відібраних за тематичними критеріями. Основним інструментом класифікації публікацій стала автоматизована категоризація за розробленим класифікатором, що відносив кожен публікацію до одного з п'яти виокремлених складників ВПП, або до категорії нерелевантних матеріалів. Публікації нерелевантної категорії додатково класифіковано за підкатегоріями, що відображають спосіб присутності України у матеріалах без безпосереднього зв'язку з ВПП: бойові дії, отримання військової допомоги, дипломатичні процеси, навчання особового складу та інші оборонні теми. Для оцінювання якості автоматичної класифікації проведено ручну валідацію контрольної вибірки методом незалежного кодування. Узгодженість між автоматичною та ручною класифікацією склала близько 80%. Для виявлення домінантних наративів і ключових акторів застосовано інтерпретативний аналіз відібраних публікацій і порівняльний аналіз тематичних кейсів. Статистичний аналіз часових рядів дозволив виявити пікові періоди публікаційної активності та зіставити їх між двома виданнями.

Таким чином, уточнення понятійно-категоріального апарату дозволило розмежувати військово-промисловий комплекс, оборонно-промисловий комплекс і військово-промисловий потенціал. Це розмежування є принциповим для роботи, оскільки дає змогу аналізувати не лише наявну сукупність підприємств чи інституцій, а ширшу здатність держави мобілізувати виробничі, технологічні, кадрові, фінансові та міжнародно-коопераційні ресурси в умовах війни.

Визначена методологія поєднує теоретичні підходи до сили, образу, іміджу, репутації та бренду з прикладними методами аналізу джерел. Ключове місце в емпіричній частині посідає контент-аналіз профільних медіа, доповнений автоматизованою категоризацією, ручною валідацією, аналізом часових рядів і якісним аналізом кейсів. Такий підхід забезпечує логічний перехід від уточнення термінів до аналізу становлення ВПК України, оцінювання його сучасного потенціалу та дослідження того, як цей потенціал відображається у внутрішньому й зовнішньому медіадискурсі.

Висновки до розділу. Стан наукової розробки засвідчує, що досліджувана проблематика поділяється на кілька дослідницьких напрямів, які досі розвивалися здебільшого окремо. Теоретичне підґрунтя забезпечують класичні праці з теорії міжнародного впливу, іміджу та брендингу держав — Дж. Ная, Р. Джервіса, К. Боулдінга, С. Анхольта і К. Дінні. Тоді як інституційну еволюцію та сучасний стан українського ОПК докладно опрацьовано у вітчизняних дослідженнях В. Горбуліна, В. Бадрака, В. Бегми та інших. Водночас узагальнення цього доробку показало, що іміджевий вимір військово-промислового потенціалу України і його вплив на міжнародне сприйняття держави досі не розглядався системно як самостійний предмет дослідження.

Джерельна база дослідження поєднує нормативно-правові акти, стратегічні документи, офіційні матеріали державних інституцій, аналітику українських і міжнародних центрів, статистичні дані та публікації профільних оборонних медіа. Така комбінація джерел дозволяє простежити не лише інституційний і виробничий розвиток українського ВПК/ОПК, а й те, як його

спроможності репрезентуються у внутрішньому та зовнішньому інформаційному середовищі.

Понятійно-категоріальний апарат, обґрунтований у розділі, дає змогу подолати цю прогалину аналітично. Розмежування військово-промислового комплексу, оборонно-промислового комплексу та військово-промислового потенціалу дозволяє відрізнити наявні інституційні спроможності від ширшої здатності економіки до мобілізації й трансформації. Категорії «жорсткої», «м'якої» та «розумної» сили пояснюють, яким чином матеріальні оборонні ресурси конвертуються у зовнішньополітичний вплив. Послідовність взаємопов'язаних вимірів сприйняття — образу, іміджу, репутації та бренду, а також розрізнення проєктованого й сприйнятого образу — забезпечує інструмент для аналізу того, як військово-промисловий потенціал відображається у свідомості зовнішніх аудиторій.

Визначена методологія поєднує загальнофілософські, загальнотеоретичні та прикладні методи, ключовим серед яких для емпіричної частини є контент-аналіз профільних медіа. У сукупності понятійний апарат і методологічний інструментарій утворюють цілісну основу, що дозволяє розглядати військово-промисловий потенціал України не лише як виробничу чи безпекову, а й як іміджеву категорію.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

2.1. Формування та еволюція ВПК України

Формування військово-промислового комплексу України було безпосередньо пов'язане з радянською індустріальною спадщиною. У системі Союзу Радянських Соціалістичних Республік територія Української Радянської Соціалістичної Республіки виконувала роль одного з важливих виробничих майданчиків, насамперед для забезпечення західного стратегічного напрямку. Основні підприємства концентрувалися у великих індустріальних центрах сходу, півдня та центру України, де діяли бронетанкові, ракетно-космічні, авіадвигунобудівні, суднобудівні та приладобудівні виробництва.

Водночас це не означало виробничої самодостатності. Радянська оборонна промисловість будувалася на глибокій міжреспубліканській кооперації, тому українські підприємства часто виробляли критично важливі компоненти й підсистеми, але залежали від суміжних виробництв в інших республіках. Саме тому Україна успадкувала значний за масштабом і технологічним рівнем, але неоднорідний та неповний за виробничими циклами оборонно-промисловий комплекс. Найсильнішими його сегментами були ракетно-космічний, бронетанковий, авіадвигунобудівний і суднобудівний напрями.

Станом на 1991 рік Україна, за різними оцінками, успадкувала від 18% до 30% загальносоюзного ВПК. До цього масиву належали тисячі підприємств і організацій, значна частина радянського озброєння та третій у світі стратегічний ядерний арсенал. Однак такий матеріально-виробничий потенціал не супроводжувався сформованою національною системою управління. Більшість української промисловості, включно з ракетно-космічним сектором, перебувала в безпосередньому підпорядкуванні союзного центру, тому на момент здобуття незалежності держава не мала ані повноцінної інституційної інфраструктури, ані

механізмів стратегічного планування, необхідних для самостійного розвитку галузі.

Управління галуззю в цей період було нестабільним. Першою спробою створити власну галузеву вертикаль стало утворення у 1992 році Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу та конверсії України²⁶. Його мандат охоплював і оборонні підприємства, і значну частину цивільного машинобудування, однак на практиці головним напрямом стала конверсія військового виробництва після згорання державних замовлень²⁷.

Однак у реальності цей процес набув «обвального» характеру, тобто був різким, хаотичним і слабо контрольованим. Його провал зумовили недооцінка комплексності конверсії, відсутність належного наукового обґрунтування й фінансування, дефіцит обігових коштів, висока собівартість цивільної продукції, низька купівельна спроможність, а також слабкість менеджменту й маркетингових структур на оборонних підприємствах²⁸. Негативні наслідки посилювалися загальною економічною депресією та розривом господарських зв'язків із колишніми республіками Радянського Союзу.

У результаті замість модернізації та технологічного оновлення багато високотехнологічних заводів були змушені переходити на випуск низькотехнологічної цивільної продукції, слабо пов'язаної з їхнім попереднім профілем. До середини 1993 року кількість підприємств, що виробляли зброю, скоротилася майже втричі — до 267²⁹. Наприкінці 1990-х років через обмежене

²⁶ Про зміни в системі центральних органів державної виконавчої влади України : Указ Президента України від 25.02.1992 № 566/92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98/92/ed19920225#Text> (дата звернення: 27.04.2026).

²⁷ Про Положення про Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України : Указ Президента України від 21.06.1996 № 457/96 : станом на 1 груд. 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457/96#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

²⁸ Звонко І. М. Особливості розвитку оборонно-промислового комплексу України після відновлення незалежності (1990-ті роки). *Culturological almanac*. 2023. № 2. С. 58–63. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.8> (дата звернення: 19.04.2026).

²⁹ Kuzmuk K., Scarazzato L. The transformation of Ukraine's arms industry amid war with Russia. *SIPRI*. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2025/transformation-ukraines-arms-industry-amid-war-russia> (date of access: 19.04.2026).

фінансування було припинено виконання близько 90% науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що засвідчило втрату значної частини технологічного заділу³⁰.

Нездатність держави належно профінансувати структурну перебудову та вивести галузь із кризи зумовила завершення першого етапу інституційного управління оборонною промисловістю. У 1997 році профільне міністерство ліквідували, а функції управління ОПК передали Міністерству промислової політики України, у структурі якого оборонний сектор перетворився лише на один із напрямів загальнопромислового адміністрування³¹. Це ще раз засвідчило відсутність послідовної довгострокової стратегії розвитку галузі.

Геополітичний контекст 1990-х років істотно обмежував простір для самостійного розвитку українського ВПК. Договори у сфері ядерного та звичайного роззброєння зумовили ліквідацію стратегічного арсеналу, скорочення надлишкових озброєнь і втрату частини ракетного горизонту. Західна допомога у межах програм демонтажу та участь України в режимах експортного контролю відкривали можливості для міжнародної кооперації, але водночас закріплювали обмеження щодо розвитку наступальних ракетних програм. Для внутрішнього ринку наслідком стало перенасичення готовою радянською технікою, через що ремонт, модернізація та експорт надлишків надовго стали головною моделлю виживання галузі.

Завдяки конкурентоспроможним цінам і простоті експлуатації радянської техніки Україна швидко стала помітним експортером озброєнь, стабільно входячи до топ-15 світових постачальників (див. Додаток 1). Для впорядкування цієї діяльності у 1996 році було створено державного спеце�спортера

³⁰ Волович О. Український ОПК в умовах «гібридної війни» з Росією. *Аналітичний центр Борисфен Інтел*. URL: <https://bintel.com.ua/uk/article/opk1/#ftn3> (дата звернення: 19.04.2026).

³¹ Про Положення про Міністерство промислової політики України : Указ Президента України від 01.12.1997 № 1321/97 : станом на 26 квіт. 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1321/97#Text> (дата звернення: 19.04.2026).

«Укрспецекспорт»³². Знаковим в контексті розвитку ВПК став пакистанський контракт на танки Т-80УД, який змусив Україну налагодити глибоке імпортозаміщення й фактично зберіг харківську школу танкобудування³³. Водночас експортна модель мала обмежений характер: вона підтримувала підприємства, але не забезпечувала системного переозброєння власних Збройних Сил.

На початку 2000-х років український оборонно-промисловий комплекс і Збройні Сили перебували у стані глибокої системної кризи. Як констатували експерти Центру Разумкова ще у 2000 році, воєнна організація держави зберігала надлишкову структуру та чисельність, що перетворювало її на непосильний тягар для економіки³⁴. Замість розвитку оборонний бюджет дедалі більше набував форми «бюджету проїдання»: якщо у 1999 році витрати на утримання особового складу становили близько 85% видатків, то у 2000 році перевищили 90%³⁵. Натомість на закупівлю нових зразків, розроблення озброєння і військової техніки (ОВТ) та бойову підготовку за залишковим принципом спрямовували лише 3–5% коштів³⁶. Наслідком такого деформованого фінансування стало стрімке старіння арсеналів: наявний стан ОВТ і низька боєготовність військ дозволяли реалізовувати лише 40–60% їхнього бойового потенціалу³⁷, тоді як значні запаси радянської техніки не модернізувалися і з часом самі ставали джерелом дедалі більшої небезпеки.

³² Про створення Державної компанії з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення: Постанова Каб. Міністрів України від 14.08.1996 № 944. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/944-96-п#Text> (дата звернення: 24.04.2026).

³³ Бадрак В., Згурець С. Військово-технічне співробітництво України з Росією: розвінчування міфів. Київ: Центр дослідж. армії, конверсії та роззброєння, 2008. 92 с.

³⁴ Воєнна реформа в Україні: старт чи черговий фальстарт?. *Національна безпека і оборона*. 2000. № 1. С. 52.

³⁵ Бадрак В. Професіоналізація української армії під загрозою. *Дзеркало тижня*. 2001. 18 трав. URL: https://zn.ua/ukr/internal/profesionalizatsiya_ukrayinskoyi_armiyi_pid_zagrozoyu.html (дата звернення: 25.04.2026).

³⁶ Криза оборонної реформи 2000-2010 років. Нові умови, рішення, результати. 2011. 48 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/kriza-oboronnoi-reformi-2000-2010-rokiv-novi-umovi-rishennya> (дата звернення: 25.04.2026).

³⁷ Там само.

Усвідомлюючи неможливість подальшого утримання такої воєнної машини, у липні 2000 року держава розпочала першу хвилю масштабного реформування, ухваливши Державну програму реформування та розвитку Збройних Сил України (ЗСУ) на період до 2005 року³⁸. Її офіційною метою було створення оптимальної за чисельністю, мобільної та добре озброєної армії. У межах виконання програми чисельність війська скоротили з 416 тисяч осіб у 2000 році до 245 тисяч у 2005 році, а з бойового складу вилучили близько 2000 одиниць застарілої та непрацездатної техніки. Для формування нової стратегічної рамки у 2003–2004 роках було проведено оборонний огляд, який здійснювався за методичною і консультативною допомогою експертів Міжнародного секретаріату Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та країн – членів Альянсу. За його підсумками з'явилися Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року та програмні документи з розвитку озброєння і військової техніки³⁹.

Проте амбітні наміри швидко наштовхнулися на ресурсні та політичні обмеження. Потреби модернізації значно перевищували можливості бюджету, а кадрові перестановки й коливання зовнішньополітичного курсу посилювали стратегічну невизначеність. Зокрема, вилучення з Воєнної доктрини положення про намір України стати членом НАТО поставило під сумнів саму модель воєнної безпеки, на яку мали орієнтуватися ЗСУ та оборонна промисловість⁴⁰.

В умовах критичного недофінансування державного оборонного замовлення оборонно-промисловий комплекс дедалі більше забезпечував власне виживання через експорт, тоді як внутрішній ринок споживав не більше 5% виробленої оборонної продукції⁴¹. Сформувався парадокс: зберігаючи статус помітного експортера озброєнь, держава фактично усунулася від переозброєння

³⁸ Там само.

³⁹ Там само.

⁴⁰ Перепелиця Г. Оборонна реформа в Україні: зрушення чи гальмування?. *Національна безпека і оборона*. 2004. № 8 (56). С. 20–22.

⁴¹ Сунгуровський М. Оборонно-промисловий комплекс України: проблемні питання розвитку. *Національна безпека і оборона*. 2004. № 8. С. 37–43.

власної армії. Станом на 2004 рік Збройні Сили України за весь період незалежності закупили лише 20 автомобілів і 17 одиниць ракетно-артилерійського озброєння, не отримавши від промисловості жодного нового танка, літака чи вертольота⁴². Фактично розвиток технологій і створення нових зразків озброєння дедалі більше залежали від іноземних замовників та комерційних можливостей спецекспортерів, а не від потреб національних Збройних Сил, які були змушені й надалі експлуатувати зношені радянські базові платформи.

Фінансова аритмія посилювалася внутрішніми вадами самої оборонної промисловості. Управління галуззю залишалося фрагментованим, а зв'язок між конструкторськими бюро та заводами був слабким: розробники часто не мали виробничої бази для серійного випуску власних зразків, а підприємства не отримували достатніх ресурсів для технологічного оновлення. Через неврегульованість питань інтелектуальної власності, прибутків і виробничої кооперації багато перспективних розробок залишалися «на полиці», що консервувало технологічну відсталість і посилювало втрату кадрів⁴³.

Після зміни військово-політичного керівництва у 2005 році держава спробувала перезапустити оборонну реформу на євроатлантичних засадах. Було проголошено курс на НАТО, затверджено Державну програму розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки та програму розвитку ОВТ до 2009 року, а також створювалися координаційні механізми для узгодження дій замовників, розробників і виробників⁴⁴.

У 2005–2007 роках це дало короткий позитивний імпульс: армія отримала повніше фінансування, відновилися окремі закупівлі та модернізаційні роботи, зокрема щодо танків, авіації, зенітно-ракетних комплексів, кораблебудування й

⁴² Там само.

⁴³ Там само.

⁴⁴ Криза оборонної реформи 2000-2010 років. Нові умови, рішення, результати. 2011. 48 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/kryza-oboronnoi-reformi-2000-2010-rokiv-novi-umovi-rishennya> (дата звернення: 25.04.2026).

ракетних програм. Однак ці результати залишалися локальними. Уже з другої половини 2006 року темпи реформування сповільнювалися, а залежність перспективних програм від нестійкого бюджетного ресурсу не дозволяла перетворити їх на довгострокову систему переозброєння.

У 2008–2010 роках обмежений імпульс фактично згас. Другий оборонний огляд не спирався на реалістичну оцінку фінансових можливостей держави, виконання програми розвитку ОВТ уповільнилося, а програми «Корвет», «Сапсан», Ан-70 та інші дослідно-конструкторські роботи втрачали фінансове підґрунтя через невиконання державою власних контрактних зобов'язань⁴⁵.

Отже, спроба середини 2000-х років не пододала головної проблеми: між плануванням, фінансуванням і виробничими можливостями ОПК зберігався стійкий розрив. Для галузі це означало повернення до хронічної невизначеності, за якої внутрішній замовник не забезпечував ані стабільного серійного виробництва, ані довгострокового технологічного оновлення.

Накопичення цих проблем наприкінці десятиліття підштовхнуло уряд до централізації стратегічних оборонних активів. У грудні 2010 року було утворено Державний концерн «Укроборонпром», який поступово об'єднав більшість ключових державних підприємств у сфері розроблення, виробництва, ремонту та експорту озброєння⁴⁶. Централізація дала змогу створити єдиний управлінський контур, оцінити стан виробничих фондів, розпочати реструктуризацію частини підприємств і посилити представлення української продукції на зовнішніх ринках. У 2011–2013 роках це сприяло певному зростанню експорту й виробництва, однак ефект був радше стабілізаційним, ніж модернізаційним.

Водночас створення концерну не усунуло фундаментальних проблем галузі. Значна частина підприємств залишалася збитковою, виробничі фонди

⁴⁵ Бегма В. М. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір / ред. О. В. Литвиненко. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2011. 81 с.

⁴⁶ Про утворення Державного концерну "Укроборонпром" : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2010 № 1221 : станом на 18 квіт. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-п/ed20110418#Text> (дата звернення: 25.04.2026).

були зношеними, фінансування програм розвитку ОПК і НДДКР залишалося недостатнім, а державне оборонне замовлення не забезпечувало передбачуваного внутрішнього попиту⁴⁷. Перехід до позаблокової політики у 2010 році, затримки з оборонним плануванням і невиконання державою контрактних зобов'язань щодо програм «Корвет», «Сапсан», Ан-70 та інших проєктів показали, що проблема полягала не лише у слабкості підприємств, а й у нездатності держави забезпечити ОПК стабільні правила роботи та довгострокове фінансування⁴⁸.

Ситуацію додатково загострювало те, що у 2010–2013 роках відновлення кооперації з Російською Федерацією розглядалося не як тимчасовий господарський компроміс, а як один із базових сценаріїв розвитку стратегічних сегментів ОПК. Саме в цей період на порядку денному з'являлися пропозиції інтеграції українського авіабудування до російських корпоративних структур і подальшого поглиблення виробничої взаємозалежності⁴⁹, що створювало ризики втрати контролю над критичними технологіями, конструкторськими школами та експортними перспективами. Паралельно кадрові рішення у сфері оборони, пов'язані з особами, яких експертне середовище вважало наближеними до російських інтересів, послаблювали інституційну здатність держави проводити самостійну військово-промислову політику.

У підсумку на початок 2014 року український ОПК виявився не лише фінансово виснаженим, а й структурно вразливим: залежність від російських комплектуючих, коопераційних ланцюгів і політичних домовленостей перетворилася на один із ключових чинників дезорганізації оборонного управління. Показово, що у 2013 році поставки української військової продукції

⁴⁷ Волович О. Український ОПК в умовах «гібридної війни» з Росією. *Аналітичний центр Борисфен Інтел*. URL: <https://bintel.com.ua/uk/article/opk1/#ftn3> (дата звернення: 19.04.2026).

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Бегма В. М. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір / ред. О. В. Литвиненко. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2011. 81 с.

до Росії оцінювалися приблизно в 1 млрд дол. США, тобто майже у 40% загального експорту ОВТ, що ще раз засвідчувало глибину цієї залежності⁵⁰.

Саме ця структурна вразливість різко проявилася після початку російської агресії у 2014 році. Окупація Криму та частини Донбасу завдала українському ОПК катастрофічних втрат: у Криму держава втратила ключові військово-морські бази, інфраструктуру, 13 підприємств «Укроборонпрому» та кілька приватних суднобудівних і судноремонтних заводів, що підірвало не лише військово-морський сегмент, а й частину авіаційних і танкобудівних спроможностей⁵¹. Не менш болючими були втрати на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, де залишилися важливі підприємства боєприпасного, спеціально-хімічного та авіаремонтного профілю. Криза наклалася на критичну технічну відсталість війська: понад 65% озброєння і військової техніки ЗСУ було морально застарілим і не відповідало умовам сучасної війни⁵². За таких обставин у 2014–2015 роках головним завданням галузі стало не створення принципово нових систем, а екстрений ремонт, відновлення і повернення в стрій наявної радянської техніки з баз зберігання; лише підприємства «Укроборонпрому» у 2014 році відновили понад 1550 одиниць ОВТ⁵³.

Не менш масштабним викликом став повний розрив військово-технічного співробітництва з Російською Федерацією (РФ). У другій половині 2014 року ДК «Укроборонпром» офіційно зупинив співпрацю з Росією в усіх напрямках, що перетворило імпортозаміщення на одну з ключових стратегій виживання й відновлення галузі. На початку Антитерористичної операції (АТО) Україна самостійно виробляла лише близько 55% комплектуючих для військової техніки,

⁵⁰ Волович О. Український ОПК в умовах «гібридної війни» з Росією. *Аналітичний центр Борисфен Інтел*. URL: <https://bintel.com.ua/uk/article/opk1/#ftn3> (дата звернення: 19.04.2026).

⁵¹ Там само.

⁵² Там само.

⁵³ Куцька О. Періодизація функціонування оборонно-промислового комплексу України у 1991–2021 роках. *Воєнно-історичний вісник*. 2022. № 43(1). С. 25–42. URL: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2022-43-1-25-42> (дата звернення: 24.04.2026).

ще 10% імпортувала із західних країн, тоді як 35% припадало на поставки з Росії⁵⁴. Уже у 2016 році до програми імпортозаміщення було залучено близько 400 підприємств різних форм власності, які виробляли близько 1700 вузлів і комплектуючих⁵⁵. Показовою стала динаміка у програмі бронетранспортера БТР-4: якщо у 2014 році машина містила 45% російських, 45% українських і 10% іноземних деталей, то у 2015 році її почали випускати вже без російських компонентів, а у 2016 році частка українських деталей сягнула 85%⁵⁶. Загалом після розриву з російськими постачальниками українські підприємства розробили й упровадили у виробництво понад 11 тис. найменувань деталей та агрегатів⁵⁷, що дозволило відновити ремонт і виробництво техніки без критичної залежності від імпорту з РФ.

Паралельно змінювалася і внутрішня структура самого ОПК. У 2014–2016 роках приватний сектор формувався передусім як відповідь на фронтний запит, а не як результат цілеспрямованої державної політики. На стику волонтерського руху, малого високотехнологічного підприємництва й потреб війська виник феномен «волонтерських інновацій», коли малі команди й приватні компанії в стислі строки створювали безпілотники, системи спостереження, захищеного зв'язку, ситуаційної обізнаності та радіоелектронної протидії. Перевагою цього середовища була не стільки масштабність виробництва, скільки швидкість адаптації, короткий цикл розроблення та здатність оперативно закрити ті ніші, у яких державний сегмент реагував повільніше. Саме в цей період приватний ОПК перетворився з периферійного елемента галузі на один із ключових механізмів її адаптації до умов війни.

⁵⁴ Балусєва О. В., Ляшенко В. І. Стан та передумови відродження оборонно-промислового комплексу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 15. С. 74–81.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Голуб А. Еволюція української зброї: від радянської спадщини до власного виробництва. *Informer*. URL: <https://informer.media/evolyucziya-ukrayinskoyi-zbroyi-vid-radyanskoji-spadshhyny-do-vlasnogo-vyrobnyctva/> (дата звернення: 26.04.2026).

⁵⁷ Там само.

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, у 2016 році в оборонному секторі діяли 166 державних і 92 приватні підприємства, причому саме приватний сегмент демонстрував найбільшу динаміку у виробництві безпілотних літальних апаратів (БпЛА), броневих автомобілів, засобів індивідуального захисту, спеціальної електроніки, окремих видів боєприпасів і модернізації техніки⁵⁸. Із розширенням доступу до державного оборонного замовлення частка приватних виробників швидко зростала: якщо у 2015 році вона оцінювалася приблизно у 23%, то у 2018 році — вже у 69%⁵⁹. Це засвідчило, що приватні компанії стали не лише джерелом нішевих інновацій, а й важливими виконавцями серійних оборонних контрактів.

Наприкінці 2016 року цей процес перейшов у нову фазу: від ситуативного технологічного реагування приватні виробники почали рухатися до інституціоналізації власних інтересів. Громадська спілка «Ліга оборонних підприємств України» була зареєстрована 4 січня 2017 року, а вже 27 лютого 2017 року Ліга уклала меморандум про співпрацю з Київським політехнічним інститутом імені Ігоря Сікорського (КПІ), публічно заявивши про себе як про представника інтересів приватного ОПК⁶⁰. Наступним етапом стало створення 4 вересня 2020 року об'єднання організацій роботодавців «Національна асоціація оборонної промисловості України» (NAUDI)⁶¹. У 2017–2021 роках саме через Лігу, а згодом і через NAUDI приватний сектор дедалі виразніше почав впливати на державну оборонну політику за логікою «знизу вгору»: не держава поступово

⁵⁸ Бадрак В. Оборонно-Потьомкінський Комплекс, або Про особливості переозброєння нашої армії. *Дзеркало тижня*. 2016. 14 верес. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/oboronno-potomkinskiy-kompleks-abo-pro-osoblivosti-pereozbroennya-nashoyi-armiyi-.html> (дата звернення: 26.04.2026).

⁵⁹ Бадрак В. Елементарні частинки української оборонки. *Дзеркало тижня*. 2018. 10 лип. URL: https://zn.ua/ukr/internal/elementarni-chastinki-ukrayinskoyi-oboronki-285299_.html (дата звернення: 26.04.2026).

⁶⁰ КПІ ім. Ігоря Сікорського розпочинає співпрацю з Громадською спілкою «Ліга оборонних підприємств України». *КПІ ім. Ігоря Сікорського*. URL: <https://kpi.ua/2017-02-27> (дата звернення: 26.04.2026).

⁶¹ 43798822 – ООР національна асоціація оборонної промисловості України. *Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України*. URL: <https://opendatobot.ua/c/43798822> (дата звернення: 26.04.2026).

дозувала допуск приватного капіталу, а самі виробники через колективні звернення, експертні пропозиції, профільні форуми та публічний тиск змушували її переглядати правила функціонування ринку.

По-перше, важливим напрямом тиску приватного сектора стала лібералізація експорту. До 2020 року навіть ті підприємства, які вже мали повноваження на експорт товарів військового призначення, мусили погоджувати з ДК «Укроборонпром» маркетинг ринку збуту та зовнішні ціни. Урядове рішення від 8 квітня 2020 року скасувало цю вимогу⁶². Це не означало повної свободи експорту для всіх приватних виробників, однак істотно розширило можливості тих компаній, які вже отримали відповідні повноваження, самостійніше виходити на зовнішні ринки. Саме такого рішення кілька років домагалися приватні виробники та Ліга оборонних підприємств України⁶³.

По-друге, тиск приватного сектора став одним із каталізаторів реформи державного оборонного замовлення. Приватні компанії та пов'язані з ними недержавні аналітичні центри системно критикували закритий характер ДОЗ, домінування неконкурентних процедур, дискримінаційні підходи до ціноутворення та обмежений доступ приватного бізнесу до НДДКР⁶⁴. У 2020 році ці вимоги частково були враховані в новому законодавстві про оборонні закупівлі⁶⁵, яке змінило правила планування, проведення та контролю закупівель. Найважливішим для приватного сектора було те, що він отримав формально рівніші можливості працювати в межах державного оборонного

⁶² Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 8 червня 1998 р. № 838 і від 12 липня 1999 р. № 1228 : Постанова Каб. Міністрів України від 08.04.2020 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2020-п#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁶³ Українські оборонні підприємства отримали нові можливості на зовнішньому ринку. *Військовий портал Defense Express*. URL: https://defence-ua.com/news/ukrajinski_oboronni_pidприємства_otrimali_novi_mozhливosti_na_zovnishnomu_rin_ku-470.html (дата звернення: 26.04.2026).

⁶⁴ Балусева О. В., Ляшенко В. І. Стан та передумови відродження оборонно-промислового комплексу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 15. С. 74–81.

⁶⁵ Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20/ed20200717#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

замовлення. Тим самим приватні підприємства були переведені з периферії системи ДОЗ у статус повноцінних учасників оборонного ринку.

По-третє, приватний і громадський сектори дедалі активніше підштовхували реформу самого державного монополіста. Незалежний антикорупційний комітет з питань оборони та інші недержавні актори послідовно просували впровадження сучасних стандартів корпоративного управління в «Укроборонпромі» й підтримували його перетворення на прозорішу акціонерну структуру⁶⁶. Цей курс був закріплений у Законі України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності»⁶⁷. У поєднанні з вимогами приватного бізнесу щодо рівнішого доступу до державного фінансування, підготовки виробництва та довгострокових контрактів це означало, що реформа державного сегмента дедалі більше відбувалася під зовнішнім тиском ринку й громадянського суспільства, а не лише з внутрішньобюрократичної ініціативи.

По-четверте, наслідком цього тиску стала інституціоналізація державно-приватного партнерства на рівні стратегічних документів. Закон України «Про національну безпеку України»⁶⁸ прямо визначав, що реалізація Стратегії національної безпеки України⁶⁹ та Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України⁷⁰ здійснюється з використанням механізмів державно-

⁶⁶ Позиція НАКО щодо Законопроекту №3822. *Незалежна антикорупційна комісія*. URL: <https://nako.org.ua/news/nako-zaklykaie-pidtrymaty-reformu-ukroboronpromu/> (дата звернення: 26.04.2026).

⁶⁷ Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності: Закон України від 13.07.2021 № 1630-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-20/ed20210713> (дата звернення: 26.04.2026).

⁶⁸ Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20180621#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

⁶⁹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020/ed20200914#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁷⁰ Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України: Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 18.06.2021: станом на 21 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050525-21#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

приватного партнерства. Водночас сама Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України передбачала забезпечення доступу суб'єктів господарювання всіх форм власності до участі у проектах зі створення та виробництва оборонної продукції, а також спрощення процедур отримання повноважень на здійснення експортних та імпорتنих операцій в оборонній сфері⁷¹. Отже, вимоги, які приватний сектор упродовж кількох років артикулював знизу, були офіційно інкорпоровані у державну стратегію розвитку ОПК.

Водночас структурні бар'єри повністю не зникли. Рішення уряду від 8 квітня 2020 року лише послабило один із найпомітніших елементів державного контролю над експортом, але не усунуло ширших обмежень у доступі приватних компаній до довгострокових контрактів, НДДКР, державного фінансування та міжнародного представлення продукції. Тому навіть після лібералізації правил узгодження цін і маркетингу інтеграція приватного сектора в оборонне виробництво залишалася неповною, а його відносини з державним сегментом ОПК — напруженими й асиметричними.

Паралельно з інституційними змінами зростало й державне фінансування переозброєння. За оцінкою SIPRI, між 2014 і 2021 роками бюджет закупівель озброєнь зріс приблизно з \$62 млн до \$836 млн⁷². Нормативною рамкою цього процесу став Стратегічний оборонний бюлетень України 2016 року, який орієнтував сектор на реалізацію державних програм розвитку озброєння і військової техніки⁷³.

У ракетному напрямі це виявилось у просуванні нових систем, насамперед «Вільхи» та «Нептуна»: перша пройшла випробування і була запущена в серійне

⁷¹ Там само.

⁷² Kuzmuk K., Scarazzato L. The transformation of Ukraine's arms industry amid war with Russia. *SIPRI*. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2025/transformation-ukraines-arms-industry-amid-war-russia> (date of access: 19.04.2026).

⁷³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України": Указ Президента України від 06.06.2016 № 240/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016/ed20160606#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

виробництво⁷⁴, друга — підтвердила бойові можливості та була прийнята на озброєння ЗСУ⁷⁵. Таким чином, наприкінці періоду модернізація вже спиралася не лише на ремонт радянської спадщини, а й на появу власних нових ракетних спроможностей.

Паралельно офіційні «Білі книги» Міністерства оборони фіксували розширення номенклатури нових і модернізованих зразків ОВТ, допущених до експлуатації та прийнятих на озброєння. Серед показових прикладів згадувалися бронемашини «Козак-2М1»⁷⁶ і безпілотний авіаційний комплекс «Лелека-100»⁷⁷. Отже, модернізація кінця періоду охоплювала вже не лише ракетний напрям, а й безпілотні та бронетанкові спроможності.

Втім, ці результати не означали завершеного системного переозброєння. SIPRI підкреслює, що навіть до 2021 року значна частина зростаючого бюджету закупівель ішла на імпорту, а реформи оборонної промисловості, розпочаті лише у 2020 році, часто гальмувалися або залишалися нереалізованими⁷⁸.

Подібні оцінки містилися і в українській аналітиці: у підсумках за 2021 рік Центр Разумкова відзначав провал виконання плану оборонних закупівель і гальмування реформи ОПК⁷⁹. Крім того, Центр Разумкова прямо зазначав, що кількість нових основних озброєнь, які надходили до війська, вимірювалася одиницями, а строки розробки, прийняття на озброєння і постачання багатьох

⁷⁴ О. Турчинов: На півдні Херсонської області завершилися державні випробування ракетного комплексу «Вільха». Рада національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/3013.html> (дата звернення: 26.04.2026).

⁷⁵ 07 квітня 2020 року крилатою ракетою «Нептун» з полігону «Алібей» на півдні Одеської області було вражено морську ціль на дистанції 75 кілометрів. Інститут військово-морських сил. URL: <https://ivms.mil.gov.ua/2021/04/07/2969/> (дата звернення: 26.04.2026).

⁷⁶ Біла книга 2019-2020 / Голова робоч. групи І. Руснак. Київ : М-во оборони України, 2021. 195 с.

⁷⁷ Біла книга 2021 / Голова робоч. групи І. Руснак. Київ : М-во оборони України, 2022. 118 с.

⁷⁸ Kuzmuk K., Scarazzato L. The transformation of Ukraine's arms industry amid war with Russia. SIPRI. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2025/transformation-ukraines-arms-industry-amid-war-russia> (date of access: 19.04.2026).

⁷⁹ Україна 2021-2022: помірні досягнення, масштабні загрози / ред. Ю. Якименко. Київ : Центр Разумк., 2022. 138 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2022-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR.pdf> (дата звернення: 26.04.2026).

потрібних ЗСУ авіаційних, протиповітряних, ракетних і морських систем були віднесені на 2023–2030 роки⁸⁰.

Не менш гострою залишалася проблема управління сектором. У 2019 році рішення Ради національної безпеки і оборони України про реформування ОПК і підвищення прозорості державного оборонного замовлення⁸¹ фактично зафіксувало системну кризу управління: документ вимагав провести огляд ОПК, усунути корупційні ризики, забезпечити аудит «Укроборонпрому» та опрацювати питання створення окремого центрального органу виконавчої влади. Наступним кроком стало створення Міжвідомчої комісії з питань оборонно-промислового комплексу⁸², а згодом — Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України⁸³. Нормативне оформлення цього кроку було завершено постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2020 року №819, якою затверджено Положення про це міністерство. Це означало, що держава нарешті перейшла до інституційної перебудови системи управління галуззю. Водночас стара логіка ДОЗ зберігалася ще довго: продовжувала діяти жорстко адміністрована модель планування, погодження та ціноутворення. Тому навіть після ухвалення Закону України «Про оборонні закупівлі»⁸⁴ та закону про реформування державних підприємств ОПК⁸⁵ управлінська перебудова лише розпочалася, але ще не була доведена до інституційної завершеності.

⁸⁰ Там само.

⁸¹ Про реформування оборонно-промислового комплексу та підвищення рівня прозорості виконання державного оборонного замовлення : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 06.03.2019 : станом на 20 берез. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-19#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸² Про Міжвідомчу комісію з питань оборонно-промислового комплексу : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 02.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-19/ed20191102> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸³ Про утворення Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України : Постанова Каб. Міністрів України від 22.07.2020 № 624. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2020-п#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸⁴ Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20/ed20200717#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸⁵ Про реформування оборонно-промислового комплексу та підвищення рівня прозорості виконання державного оборонного замовлення : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України

Паралельно посилювався і зовнішній вектор трансформації галузі. Його стратегічною рамкою стали Стратегічний оборонний бюлетень 2016 року⁸⁶ та рішення РНБО 2018 року⁸⁷, спрямоване на розширення використання іноземної оборонної продукції і співробітництва з іноземними партнерами. У практичному вимірі це означало одночасно і збільшення імпортової підтримки, і розширення кооперації: Україна отримала комплекси Javelin⁸⁸, а Bayraktar TB2 з'явився серед зразків, допущених до експлуатації у ЗСУ, а згодом і у структурі Військово-морських Сил України (ВМС)⁸⁹. Завершальним етапом цього зовнішньополітичного і технологічного розвороту став Стратегічний оборонний бюлетень 2021 року, який прямо пов'язував подальший розвиток сил оборони з принципами й стандартами НАТО⁹⁰. У підсумку до кінця 2021 року український ОПК став більш диверсифікованою, частково модернізованою і відкритою до міжнародної кооперації системою, однак увійшов у повномасштабну війну без завершеної інституційної реформи та системного переозброєння армії.

Таким чином, еволюція українського ВПК від радянської спадщини до початку 2022 року мала суперечливий характер. Україна успадкувала масштабний і технологічно розвинений, але структурно неповний оборонно-

від 06.03.2019 : станом на 20 берез. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-19#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸⁶ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України": Указ Президента України від 06.06.2016 № 240/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016/ed20160606#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸⁷ Про вдосконалення державної політики щодо забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань оборонною продукцією іноземного виробництва, а також сприяння розвитку співробітництва оборонних підприємств України з іноземними партнерами: Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 26.06.2018 : станом на 3 лип. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-18#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

⁸⁸ Evaluation of department of defense enhanced end-use monitoring for equipment transferred. *Department of War*. URL: <https://www.dodig.mil/Reports/Audits-and-Evaluations/Article/2330047/evaluation-of-department-of-defense-enhanced-end-use-monitoring-for-equipment-t/> (date of access: 26.04.2026).

⁸⁹ Біла книга 2019-2020 / Голова робоч. групи І. Руснак. Київ : М-во оборони України, 2021. 195 с.

⁹⁰ Про Стратегічний оборонний бюлетень України : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 20.08.2021 : станом на 21 верес. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0063525-21#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

промисловий комплекс, залежний від міжреспубліканської кооперації, союзної системи управління та зовнішніх замовлень. У 1990-х і на початку 2000-х років відсутність сталої державної стратегії, хронічне недофінансування та слабкість внутрішнього оборонного замовлення перетворили експорт, ремонт і модернізацію радянської техніки на головну модель виживання галузі.

Період після 2014 року став переломним, оскільки російська агресія одночасно виявила структурну вразливість українського ОПК і змусила державу прискорити його перебудову. Розрив кооперації з РФ, імпортозаміщення, зростання ролі приватного сектору, поява нових ракетних програм і поступове оновлення законодавчої бази засвідчили перехід від інерційного збереження радянської спадщини до спроб формування власної оборонно-промислової суб'єктності. Водночас ці зміни залишалися нерівномірними: державний сегмент реформувався повільно, приватні виробники не отримали повноцінно рівного доступу до ресурсів, а державне оборонне замовлення й далі не забезпечувало стабільної довгострокової логіки розвитку.

Отже, напередодні повномасштабного вторгнення Україна вже мала важливі передумови для нарощування військово-промислового потенціалу: досвід імпортозаміщення, окремі нові зразки озброєння, активніший приватний сектор, початок інституційної реформи та відкритість до співпраці з НАТО і західними партнерами. Проте ці передумови ще не склалися в цілісну, масштабовану й стабільно профінансовану систему. Саме ця незавершеність пояснює, чому після 24 лютого 2022 року розвиток ВПК України набув характеру не поступового продовження попередньої еволюції, а форсованої воєнної трансформації.

2.2. Сучасний стан, структура та тенденції розвитку ВПК України

Період від 24 лютого 2022 року до квітня 2026 року став для українського ВПК етапом найглибшої трансформації за всю історію незалежності. Якщо до повномасштабного вторгнення головними проблемами галузі були незавершеність інституційної реформи, хронічне недофінансування та розрив між розробленням і серійним виробництвом, то в умовах великої війни

визначальними стали питання виживання, швидкої адаптації, масштабування виробництва і безперервного зв'язку між фронтом та виробником. Саме тому сучасний стан ВПК України доцільно розглядати не як механічне продовження довоєнного розвитку, а як формування нової воєнно-орієнтованої індустріальної системи, що поєднує державні підприємства, приватний сектор, оборонні інноваційні кластери, цифрові механізми закупівель та міжнародну виробничу кооперацію.

Насамперед ця трансформація розгорталася на тлі тяжких втрат, яких галузь зазнала вже у перші місяці великої війни. Одна з головних причин такої вразливості полягала у просторовій конфігурації успадкованого ОПК: значна частина працюючих оборонних підприємств була зосереджена у регіонах, наближених до кордонів з Росією та Білоруссю, а великі виробники розташовувалися у межах щільно забудованих міст, що робило їх очевидними цілями для перших хвиль ракетних ударів⁹¹. Уже станом на травень 2022 року, за даними «Укроборонпрому», завдані збитки перевищили 100 млрд грн⁹². Щонайменше третина зі ста підприємств ОПК, які мали найкращі фінансові показники до повномасштабного вторгнення, упродовж 2022 року зазнала цілеспрямованих ударів або опинилася безпосередньо в зоні бойових дій⁹³, а навесні 2022 року п'ять підприємств концерну опинилися під російською окупацією⁹⁴. До березня 2023 року лише по підприємствах державного концерну було зафіксовано понад 150 ракетних і артилерійських влучань⁹⁵.

⁹¹ Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. Укр. ін-т майбут., 2022. 107 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1bVEYJ4Zgj3f8XPHh1C2h99TvfLOh2snh/view> (дата звернення: 04.05.2026).

⁹² Збитки ОПК України від окупантів перевищили 100 млрд грн. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/831849.html> (дата звернення: 04.05.2026).

⁹³ Геннадій Касай. Як не втратити потенціал українського ВПК. *Економічна правда*. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2023/02/16/697129/> (дата звернення: 04.05.2026).

⁹⁴ Брифінг від 23.05.2022. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/brifing-vid-23052022> (дата звернення: 04.05.2026).

⁹⁵ В Укроборонпромі зафіксували понад 150 «прильотів» по підприємствах ОПК. *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3683223-v-ukroboronpromi-zafiksuvali-ponad-150-prilotiv-po-pidpriemstvah-opk.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.05.2026).

Особливо показовими були втрати стратегічних виробників авіаційного, двигунобудівного та корабельного газотурбінного профілю. За оцінкою KSE станом на початок 2024 року, серед найбільш уражених промислових активів, фігурували «Мотор Січ» із пошкодженнями на \$450 млн, «Зоря-Машпроект» — на \$264 млн та «Антонов» — із пошкодженнями на \$151 млн⁹⁶. У ширшому сенсі ці удари продемонстрували структурну вразливість старої моделі просторово сконцентрованого державного виробництва і прискорили релокацію, розосередження та реструктуризацію виробничих майданчиків у безпечніших регіонах. Саме фізичне руйнування частини великих державних заводів стало одним із чинників, що підштовхнув державу до децентралізації виробництва та ширшого допуску приватного сектору, чію мережеву і менш концентровану інфраструктуру було важче виявити та знищити.

Найвиразніше практичний вимір цієї децентралізації у приватному секторі підтверджують результати опитування та глибинних інтерв'ю з виробниками — членами Технологічних Сил України — громадської спілки, яка об'єднує провідні приватні підприємства-виробники у сфері military-tech та оборони. Станом на 2025 рік більшість компаній мали кілька виробничих майданчиків для зниження воєнних ризиків, а 42% управляли п'ятьма або більше об'єктами, часто розташованими в різних регіонах⁹⁷. У середньому розгортання нового виробничого майданчика вимагало близько трьох місяців⁹⁸. Найважливішими виробничими центрами залишалися Київ і Київська область, де були присутні 72% таких виробників, а також західні регіони України з показником 42%⁹⁹. Ще

⁹⁶ Report on damages to infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine as of January 2024. Київська школа економіки, 2024. 38 p. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/05/Eng_01.01.24_Damages_Report.pdf (date of access: 04.05.2026).

⁹⁷ Війна як драйвер: як зростають українські оборонні технології та приватна індустрія. Технол. Сили України, Офіс ефект. регулювання BRDO, 2025. 22 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1b9uhTAKQ4SmQJpSF7VkbBnMqq6c4Xapf/view> (дата звернення: 04.05.2026).

⁹⁸ Там само.

⁹⁹ Там само.

15% виробників уже налагодили виробництво за кордоном задля безпеки та спрощення доступу до міжнародних ринків¹⁰⁰. Це свідчить, що для частини приватного сектору розосередження виробництва стало не тимчасовою реакцією на загрозу ударів, а сталою організаційною моделлю забезпечення безперервності випуску.

Лише з часом така стихійна адаптація почала частково інституціоналізуватися на рівні окремих державних рішень. Наприкінці 2025 року уряд запустив експериментальний проєкт щодо часткового дублювання та релокації виробничих потужностей АТ «Мотор Січ», а також спростив низку процедур, пов'язаних з інфраструктурним забезпеченням і швидким відновленням таких потужностей¹⁰¹. Водночас йшлося радше про пілотний механізм на прикладі одного стратегічного підприємства, ніж про вже сформовану універсальну модель релокації для всього ОПК. Проте сама поява такого рішення засвідчувала, що держава почала розглядати релокацію не лише як екстрений антикризовий захід, а й як окремий інструмент збереження виробничої стійкості.

У боєприпасному виробництві війна прискорила перехід до розосередженої моделі. Восени 2022 року Україна вперше за часи незалежності запустила серійне виробництво 152-мм снарядів, свідомо розмістивши його на багатьох майданчиках, а частину ліній для мінометних, артилерійських і танкових боєприпасів винесла на територію країн НАТО¹⁰². Така архітектура давала змогу одночасно зменшити вразливість до ракетних ударів і підтримувати випуск найбільш затребуваних калібрів.

¹⁰⁰ Там само.

¹⁰¹ Про реалізацію експериментального проєкту щодо часткового дублювання та релокації виробничих потужностей акціонерного товариства «Мотор Січ» шляхом нового будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту об'єктів інфраструктури : Постанова Каб. Міністрів України від 23.12.2025 № 1701 : станом на 28 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-2025-п#Text> (дата звернення: 04.05.2026).

¹⁰² Офіційна заява. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/oficiynazayava> (дата звернення: 05.05.2026).

У 2023–2024 роках цей напрям перейшов від екстреного запуску до масштабування: «Укроборонпром» різко наростив випуск мінометних і артилерійських боєприпасів, Україна поставила на фронт 2,4 млн мінометних та артилерійських боєприпасів, а частка вітчизняної продукції зросла з 18% у 2023 році до 41% у 2024-му¹⁰³. Паралельно розширювалася номенклатура, зокрема за рахунок боєприпасів для БпЛА¹⁰⁴.

Окремим завданням стало освоєння калібрів стандарту НАТО, насамперед 155 мм. Ліцензійні домовленості з KNDS France/Nexter, Rheinmetall, Czechoslovak Group та іншими партнерами поступово переводили цю потребу з площини зовнішнього забезпечення у площину локалізованого виробництва й включення України до західних виробничих ланцюгів. Водночас головним матеріальним обмеженням залишався дефіцит вибухових речовин, порохів, засобів ініціювання та іншої спеціальної хімії.

Паралельно з цією виробничою перебудовою одним із ключових інституційних зрушень у державному секторі галузі стало оформлене у 2023 році перетворення Державного концерну «Укроборонпром» на акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість». Постанова Уряду закріпила для цієї структури дворівневу систему корпоративного управління¹⁰⁵. У цій моделі функції загальних зборів, тобто ухвалення найважливіших рішень власника, виконує Кабінет Міністрів України, наглядова рада здійснює стратегічний контроль і регулює діяльність генерального директора, а поточне управління зосереджується в одноосібному виконавчому органі. При цьому

¹⁰³ Умеров Р. Резерв+, боєприпаси, дрони та коаліція ППО: Рік роботи Міноборони за Рустема Умерова. *Forbes.ua*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/matematika-viyni-pro-rik-roboti-minoboroni-u-chotirokh-krokakh-vid-ministra-rustema-umerova-23092024-23767> (дата звернення: 05.05.2026).

¹⁰⁴ З початку року Міноборони кодифікувало 70 нових зразків боєприпасів для БпЛА. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/z-pochatku-roku-minoboroni-kodifikuvalo-70-novih-zrazkiv-boeprispasiv-dlya-bpla> (дата звернення: 05.05.2026).

¹⁰⁵ Про утворення акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість»: Постанова Каб. Міністрів України від 21.03.2023 № 441: станом на 8 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2023-п#Text> (дата звернення: 30.04.2026).

наглядова рада формується на паритетних засадах із представників держави та незалежних членів і контролює не лише керівника товариства, а й ключові механізми внутрішнього аудиту, ризик-менеджменту, комплаєнсу та корпоративного секретаря. Таким чином, ця реформа зафіксувала перехід від адміністративно-концервної моделі до корпоративної системи управління, у якій держава зберігає повний контроль над стратегічним сектором, але реалізує його через інструменти акціонера та наглядової ради.

Подальшим етапом інституційної еволюції стало рішення 2025 року ліквідувати Мінстратегпром і передати його майно, права та обов'язки Міністерству оборони¹⁰⁶. Уряд пояснював це потребою усунути дублювання функцій, прискорити взаємодію з партнерами та сформувати єдиний центр оборонно-промислового управління¹⁰⁷. Отже, держава фактично відмовилася від моделі окремого профільного міністерства і зосередила відповідні повноваження в оборонному відомстві.

Водночас така концентрація створювала ризики, на яких наголошувала Громадська антикорупційна рада при Міністерстві оборони: додаткове управлінське навантаження, можливий конфлікт інтересів між замовником і підпорядкованими йому виробниками, послаблення конкуренції та зниження прозорості контролю¹⁰⁸. Тому ключовим питанням залишалося не саме укрупнення повноважень, а здатність Міноборони забезпечити ефективний менеджмент, чесне контракування й належний контроль якості оборонної продукції.

¹⁰⁶ Деякі питання діяльності Міністерства оборони : Постанова Каб. Міністрів України від 21.07.2025 № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2025-п#Text> (дата звернення: 01.05.2026).

¹⁰⁷ Шмигаль пояснив, чому об'єднали Міноборони з Мінстратегпромом. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4016096-smigal-poasniv-comu-obednali-minoboroni-z-minstrategpromom.html> (дата звернення: 01.05.2026).

¹⁰⁸ Громадська антикорупційна рада при МОУ. Позиція ГАР МОУ щодо призначення Денис Шмигаль Міністром оборони та злиття Міністерство оборони України з Міністерством стратегічних галузей промисловості. Для. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/anticormou/posts/671063012647209> (дата звернення: 01.05.2026).

Визначальною рисою сучасного етапу розвитку українського ВПК стало перетворення приватного сектора з допоміжного сегмента на одну з центральних опор галузі. Якщо тенденція до зростання ролі приватних підприємств формувалася ще після 2014 року, то повномасштабна війна завершила цей злам: кількість приватних виробників зросла вчетверо, а станом на кінець 2023 року приватні компанії кількісно становили близько 80% ринку ОПК¹⁰⁹. Станом на травень 2025 року в оборонній сфері працювали майже 700 приватних підприємств¹¹⁰, а кількість задіяних фахівців перевищувала 300 тисяч¹¹¹. Таким чином, за галузевими оцінками станом на травень 2025 року структура ВПК України набула виразно змішаного характеру. У вартісному вимірі 60–65% продукції припадало на державні компанії, адже вони переважали в дороговартісних сегментах — ракетному озброєнні, важкій техніці, танках і БТР¹¹². За кількістю ж виготовлених одиниць озброєння та військової техніки близько 60% випуску забезпечував приватний сектор, тоді як державний — близько 40%¹¹³.

Водночас така змішана структура не означала послаблення державного сегмента. Саме реформоване АТ «Українська оборонна промисловість» зберігало провідні позиції у найдорожчих і технологічно найскладніших нішах. У 2022 році виторг компанії становив близько 1,3 млрд дол. США, у 2023 році

¹⁰⁹ Результати діяльності Мінстратегпрому та Укроборонпрому за 2023 рік. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. URL: <https://mспu.gov.ua/news/rezultaty-dijalnosti-minstratehpromu-ta-ukroboronpromu-za-2023-rik> (дата звернення: 03.05.2026).

¹¹⁰ Ігор Федірко, виконавчий директор Української ради зброярів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3989417-igor-fedirko-vikonavcij-direktor-ukrainskoi-radi-zbroariv.html> (дата звернення: 03.05.2026).

¹¹¹ Результати діяльності та розвитку оборонно-промислового комплексу України у 2024 році. *Перспективи і подальші кроки на майбутнє : Аналіт. дослідж. Київ : Укр. ін-т майбут. та Укр. Рада Зброярів, 2025. 111 с.* URL: <https://uifuture.org/publications/zvit-za-rezultatamy-diyalnosti-opk-za-2024-rik/> (дата звернення: 03.05.2026).

¹¹² Ігор Федірко, виконавчий директор Української ради зброярів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3989417-igor-fedirko-vikonavcij-direktor-ukrainskoi-radi-zbroariv.html> (дата звернення: 03.05.2026).

¹¹³ Там само.

зріс на 72% — до 2,2 млрд дол. США¹¹⁴, що забезпечило Товариству 49-те місце у рейтингу TOP 100 Defense Companies 2024¹¹⁵. У 2024 році — перевищив 3 млрд дол. США, тобто збільшився ще на 36,3%¹¹⁶, а у 2025 році в еквіваленті становив уже близько 4,3 млрд дол. США, що свідчить про ріст на ще 43,3%¹¹⁷.

Одним із найскладніших і водночас найпоказовіших напрямів трансформації українського ВПК стала ракетна галузь. На початок повномасштабної війни вона не була масовою серійною індустрією, однак Україна зберегла ключові елементи ракетної школи — конструкторські бюро, виробничу кооперацію та окремі напрацьовані зразки, які можна було доводити до бойового застосування. Публічно ідентифікованим центром цієї лінії залишалося ДККБ «Луч»: саме з ним офіційно пов'язували поставлений на озброєння комплекс Р-360 «Нептун», а також РСЗВ «Вільха», у виробничій кооперації якої брали участь близько 15 українських підприємств.

Розвиток власних ракетних технологій був доцільним насамперед тому, що Україна не могла симетрично конкурувати з РФ у кількості бойової авіації, корабельних платформ і запасів далекобійного озброєння. За таких умов ракета ставала інструментом асиметричної відповіді: вона давала змогу уражати дорогі цілі на великій відстані, стримувати противника й підвищувати ціну його наступальних дій. Саме це наочно продемонструвало бойове застосування «Нептуна» проти крейсера «Москва» у 2022 році¹¹⁸, яке підтвердило, що

¹¹⁴ Ян О. «Укроборонпром» увійшов до топ-50 всесвітніх оборонних компаній. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukroboronprom-uvijshov-do-top-50-vsesvitnih-oboronnyh-kompanij/> (дата звернення: 06.05.2026).

¹¹⁵ Top 100 defence companies. *Defense News*. URL: <https://people.defensenews.com/top-100/> (date of access: 06.05.2026).

¹¹⁶ Укроборонпром вдруге увійшов у TOP-50 найкращих оборонних компаній світу. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-vdruge-uviiisov-u-tor-50-naikrashhix-oboronnix-kompanii-svitu> (дата звернення: 06.05.2026).

¹¹⁷ Підприємства АТ «УОП» на 50% збільшили обсяги виробництва зброї у 2025 році. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/pidprijemstva-at-uop-na-50-zbilsili-obsyagi-virobnictva-zbroyi-u-2025-roci> (дата звернення: 06.05.2026).

¹¹⁸ Флот, що йде на дно: Найбільші втрати росії у Чорному та Азовському морях за час війни. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/flot-shcho-yde-na-dno-naibilshi-vtraty-rosii-u-chornomu-ta-azovskomu-moriakh-za-chas-viiny> (дата звернення: 06.05.2026).

збережена ракетна школа здатна забезпечувати не лише конструкторський результат, а й стратегічний бойовий ефект.

Окремою лінією еволюції стала поява ракет-дронів. Їх розвиток був зумовлений потребою поєднати дальність і ударну дію ракетного озброєння з відносно нижчою вартістю, швидшим виробничим циклом, гнучкішою компонентною базою та можливістю масштабувати випуск у ширшій кооперації державних і приватних виробників. Цінність цього класу систем полягала в тому, що вони розширювали номенклатуру далекобійних засобів, дозволяли більш масовано тиснути на ворожу протиповітряну оборону (ППО) та створювали для України дешевший спосіб системного ураження тилових цілей.

Саме в цій логіці у 2024 році галузь перейшла до ширшого масштабування: Президент прямо повідомив про серійне виробництво та нові зразки ракет, у листопаді було оголошено про перші 100 одиниць ракетного озброєння, виготовлених від початку року¹¹⁹, а в грудні розпочалося серійне виробництво ракети-дрона «Пекло» з передачею першої партії Силам оборони¹²⁰. До цієї нової далекобійної лінійки належали також «Паляниця» та «Рута»¹²¹. У 2025 році було підтверджено успішні результати застосування «Довгого Нептуна»¹²², а також поставлено завдання виготовити щонайменше 3 000 крилатих ракет і ракет-

¹¹⁹ Перетнули позначку перших ста одиниць ракетного озброєння цього року – звернення Президента. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/peretnuli-poznachku-pershih-sta-odinic-raketnogo-ozbroyennya-94353> (дата звернення: 06.05.2026).

¹²⁰ В Україні розпочалося серійне виробництво дрона-ракети «Пекло» – першу партію вже передали Силам оборони. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ukrayini-rozpochalosya-serijne-virobnictvo-drona-rocketi-pe-94861> (дата звернення: 06.05.2026).

¹²¹ Результати діяльності та розвитку оборонно-промислового комплексу України у 2024 році. Перспективи і подальші кроки на майбутнє : Аналіт. дослідж. Київ : Укр. ін-т майбут. та Укр. Рада Зброярів, 2025. 111 с. URL: <https://uifuture.org/publications/zvit-za-rezultatamy-diyalnosti-opk-za-2024-rik/> (дата звернення: 03.05.2026).

¹²² Є хороші новини щодо далекобійних дронів: Наш дрон на 3 тисячі кілометрів пройшов випробування – звернення Президента. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ye-horoshi-novini-shodo-dalekobijnih-droniv-nash-dron-na-3-t-96673> (дата звернення: 06.05.2026).

дронів¹²³. Станом на 2026 рік у публічно підтвердженій номенклатурі цієї лінійки вже фігурували «Фламінго», «Рута», «Пекло», «Нептун», «Паляниця» та «Вільха». Водночас цей сегмент уже не був суто державним: офіційні повідомлення про понад 900 компаній, задіяних у виробництві зброї, прямі контракти Агенції оборонних закупівель із виробниками далекобійних засобів та пряме фінансування литовською стороною українського виробника «Паляниці» показували, що поряд із державними конструкторськими бюро і заводами дедалі більшу роль у новій ракетно-дроновій ніші відігравали й приватні розробники, хоча склад більшості таких команд із міркувань безпеки публічно не розкривався.

Не менш показовою для трансформації важкої артилерії стала 155-мм система «Богдана». Її розроблення та базовий серійний випуск забезпечив Краматорський завод важкого верстатобудування, тоді як Командування ракетних військ і артилерії супроводжувало випробування, постановку на озброєння та подальше бойове вдосконалення системи. Показово, що вогневі випробування дослідного зразка було завершено 26 січня 2022 року¹²⁴, тобто менш ніж за місяць до початку повномасштабного вторгнення, а вже війна перетворила «Богдану» з передсерійного проєкту на одну з базових платформ української артилерії. Якщо навесні 2024 року виробництво становило до 8 установок на місяць, то восени 2025 року йшлося вже про 40 «Богдан» щомісяця¹²⁵. Не менш важливо, що у порівнянні з європейськими аналогами ця система залишалася відносно дешевою: за оцінками Bruegel, близько 2,3 млн

¹²³ Ми маємо не допустити, щоб хтось у світі засумнівався у стійкості всієї України – Щорічне Послання Президента до Верховної Ради. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-mayemo-ne-dopustiti-shob-htos-u-sviti-zasumnivavsya-u-sti-94497> (дата звернення: 06.05.2026).

¹²⁴ Завершено вогневі випробування САУ «Богдана». *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/01/26/zaversheno-vognevi-vyprobuvannya-sau-bogdana/> (дата звернення: 06.05.2026).

¹²⁵ Які досягнення має оборонна промисловість України за роки великої війни. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/12/09/infografika/suspilstvo/yaki-dosyahnennya-maye-oboronna-promyslovisht-ukrayiny-roky-velykoyi-vijny> (дата звернення: 06.05.2026).

євро за одиницю проти 5,86 млн євро для французької CAESAR і 17 млн євро для німецької PzH 2000¹²⁶. За оцінкою полковника Андрія Журавльова, «Богдана» має великий ресурс ствола, технічна справність цих машин на фронті стабільно сягає близько 80%, а станом на жовтень 2025 року самохідні й причіпні системи цього сімейства становили вже близько 40% від усього парку артилерійських систем, які застосовували ЗСУ¹²⁷. У підсумку «Богдана» стала одним із найпереконливіших свідчень того, що український ОПК здатний у стислі строки доводити складні артилерійські системи від дослідного зразка до масового бойового застосування. Поєднання серійності, відносної дешевизни, бойової надійності та швидкого зростання її частки у діючому артилерійському парку робить цю систему не просто вдалим виробом, а одним із символів переходу української артилерії на власну виробничу й технологічну основу у калібрі 155 мм.

У сегменті важкої гусеничної техніки й танків ключовою тенденцією стала не стільки поява нових серійних платформ, скільки перетворення ремонту на самостійну стратегічну спроможність державного сектору. Уже впродовж першого року великої війни виїзні бригади «Укроборонпрому» відновили у районах бойових дій понад 3000 броньованих машин, із них більш як 1500 важких, причому 90–95% ремонту придатної техніки виконувалося безпосередньо поблизу лінії зіткнення¹²⁸. Надалі ця модель була підсилена міжнародною кооперацією: у 2024 році Rheinmetall відкрив в Україні сервісний центр, де вже здійснювався ремонт Marder, а ремонт Leopard 1 і Leopard 2

¹²⁶ Funk Kirkegaard J. Ukraine: european democracy's affordable arsenal. *Bruegel*. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraine-european-democracys-affordable-arsenal> (date of access: 06.05.2026).

¹²⁷ Про АТАСМС, "Богдану" і нову зброю ЗСУ: Як воюють Ракетні війська та артилерія. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/atacms-bogdanu-i-novu-zbroyu-zsu-k-voyyuyut-1766427744.html> (дата звернення: 06.05.2026).

¹²⁸ З початку вторгнення рф Укроборонпром відновив у районах ведення бойових дій понад 3000 одиниць броньованої техніки. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/z-pochatku-vtorgnennya-rf-ukroboronprom-vidnoviv-u-raionax-vedennya-boiovix-dii-ponad-3000-odinic-bronyovanoyi-texniki> (дата звернення: 06.05.2026).

визначався як наступний етап¹²⁹. Того ж року KNDS створила українську дочірню структуру, покликану локалізувати технічне обслуговування Leopard 1/2, CAESAR, PzH 2000, Gepard та інших систем¹³⁰. Отже, у цьому сегменті вирішальною для України стала не стільки поява нових серійних платформ, скільки здатність оперативно повертати в стрій уже наявну важку техніку. Саме поєднання фронтового ремонту з локалізованою партнерською сервісною кооперацією дозволило підтримувати боєздатність різноманітного парку важкої бронетехніки та скорочувати часові втрати на її відновлення.

Подібну логіку зберігав і сегмент ключових бронетранспортерів. Найкраще це уособлює БТР-4 «Буцефал» — машина, що концептуально відходить від радянських БТР-70/80 завдяки іншому конструюванню, кращій ергономії десанту та сучаснішому підходу до захисту й вогневої підтримки. Показово, що влітку 2024 року Сили оборони публічно демонстрували випробування БТР-4, виготовленого вже під час повномасштабної війни¹³¹, тобто йшлося не лише про використання попереднього заділу, а про збереження серійної компетенції у складному класі техніки. Саме тому в українському випадку доцільно відрізнити власне БТР як складний бойовий сегмент, де провідною залишалася державна школа Харківського конструкторського бюро з машинобудування і суміжних підприємств¹³², від ширшого й значно більш конкурентного ринку броньованих автомобілів.

¹²⁹ Rheinmetall ukrainian defense industry repair hub. *Rheinmetall*. URL: <https://www.rheinmetall.com/en/media/news-watch/news/2024/06/2024-06-11-rheinmetall-ukrainian-defense-industry-repair-hub> (date of access: 06.05.2026).

¹³⁰ Ukrainian subsidiary of armaments group KNDS opened | KNDS group. *KNDS Group*. URL: <https://knds.com/en/press-releases/ukrainian-subsiidiary-of-armaments-group-knds-opened> (date of access: 06.05.2026).

¹³¹ Сили оборони показали випробування БТР «Буцефал», виготовленого під час війни. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/07/02/syly-oborony-pokazaly-vyprobuvannya-btr-buczefal-vygotovlenogo-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 06.05.2026).

¹³² Бронетранспортер БТР-4Е. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/05/22/bronetransporter-btr-4e/> (дата звернення: 06.05.2026).

Якщо БТР-4 репрезентував державне ядро власне бронетранспортерного сегмента, то діяльність НВО «Практика» демонструвала іншу тенденцію — домінування приватної ініціативи у суміжному сегменті колісних бронемашин: за оцінкою виконавчого директора Української ради зброярів Ігоря Федірка, станом на травень 2025 року приватний бізнес уже забезпечував близько 85% виробництва легкої броньованої техніки в Україні¹³³. НВО «Практика» є одним із найвиразніших прикладів цієї тенденції: компанія працює як підприємство повного циклу і будує не один окремий зразок, а модульні сімейства машин під різні завдання — від тактичного транспортування й патрулювання до медичної евакуації та спеціалізованих інженерних функцій. Найвлучнішими прикладами тут є «Козак-5МЕД», кодифікований Міноборони у 2024 році як медичний броневаномобіль для евакуації поранених¹³⁴, та легка бронемашина Djura, також допущена до експлуатації у 2024 році для розвідки, патрулювання, логістики й вивезення поранених¹³⁵. Водночас наявність у портфелі компанії таких платформ, як «Козак-2М1», «Отаман» і модернізований «Хорунжий», показує прагнення охоплювати ширший спектр колісної бронетехніки, а запуск у 2025 році виробництва Djura та Kozak в Іспанії свідчив уже про вихід цього приватного сегмента на рівень міжнародної кооперації¹³⁶.

У структурі сучасного українського ВПК одним із найдинамічніших напрямів стала протиповітряна та протиракетна оборона (ПРО). Масовані удари ракетами і БпЛА змусили Україну одночасно підтримувати радянські зенітно-

¹³³ Ігор Федірко, виконавчий директор Української ради зброярів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3989417-igor-fedirko-vikonavcij-direktor-ukrainskoi-radi-zbroariv.html> (дата звернення: 03.05.2026).

¹³⁴ Міноборони кодифікувало медичний броневаномобіль вітчизняного виробництва «Козак-5МЕД». *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-kodifikuvalo-medichnij-broneavtomobil-vitchiznyanogo-virobnicztva-kozak-5-med> (дата звернення: 06.05.2026).

¹³⁵ Міноборони кодифікувало легкий броневаномобіль «Джура». *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-kodifikuvalo-legkij-broneavtomobil-dzhura-1> (дата звернення: 06.05.2026).

¹³⁶ В Іспанії збиратимуть бронемашини від НВО «Практика». *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ispaniyi-zbyratymut-bronemashyny-vid-nvo-praktyka/> (дата звернення: 06.05.2026).

ракетні комплекси, інтегрувати західні ракети й компоненти в наявну інфраструктуру та створювати дешевший нижній ешелон для боротьби з масовими низьковисотними цілями. Тому у 2022–2026 роках ППО/ПРО стала не лише сферою зовнішніх поставок, а й полем внутрішньої інженерної адаптації.

Найпоказовішими прикладами стали FrankenSAM¹³⁷, модернізація ЗСУ-23-4 «Шилка»¹³⁸ та швидке масштабування антишахедних дронів-перехоплювачів. Сукупно вони показали, що український підхід спирається не тільки на імпорт готових батарей, а й на здатність поєднувати різні ракети, пускові, засоби виявлення та дешеві серійні перехоплювачі у нові конфігурації. Так ремонт, модернізація й системна інтеграція перетворювалися на окрему технологічну компетенцію ОПК.

Також показовим для трансформації українського ОПК став морський безпілотний напрям. Його перші практичні зразки почали з’являтися восени 2022 року, коли розробники показали Головному управлінню розвідки (ГУР) дослідний морський дрон, а після доопрацювання вже у травні 2023 року оператори Magura V5 вийшли на свою першу велику ціль — російський розвідувальний корабель «Іван Хурс»¹³⁹. Паралельно Служба безпеки України (СБУ) розвивала власну лінійку Sea Baby: саме ці дрони були використані під час атаки на Кримський міст у 2023 році, а за офіційними даними СБУ, загалом вони допомогли уразити 14 російських кораблів¹⁴⁰. У публічному полі цей напрям найчастіше пов’язується з ГУР, зокрема підрозділом Group 13, і СБУ, хоча назви

¹³⁷ Fact sheet on efforts of Ukraine defense contact group – national armaments directors. *U.S. Department of War*. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3897721/fact-sheet-on-efforts-of-ukraine-defense-contact-group-national-armaments-direc/> (date of access: 06.05.2026).

¹³⁸ Сафронов Т. “Повернись живим” модернізував 16 зенітних установок “Шилка”. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/skladnist-system-efektyvnist-pro/> (дата звернення: 06.05.2026).

¹³⁹ Романюк Р. Знайти і потопити. Як дрони Буданова Magura нищать російські кораблі. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/03/04/7444793/> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁴⁰ СБУ і надалі буде бити окупанта на землі, у небі та на воді, – Василь Малюк. *Служба безпеки України*. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-i-nadali-bude-byty-okupanta-na-zemli-u-nebi-ta-na-vodi-vasyl-maliuk> (дата звернення: 06.05.2026).

більшості приватних компаній-розробників не розкриваються з міркувань безпеки. Надалі напрям швидко виріс від окремих ударних апаратів до сімейств багатоцільових платформ: лінійка Magura розширилася від V5 до V6P, W6 і ракетної V7, а морські надводні й підводні дрони увійшли до окремого роду Сил безпілотних систем¹⁴¹. Отже, морські дрони стали для України не разовим асиметричним рішенням, а окремим високотехнологічним підсегментом ОПК, де поєднуються бойовий досвід, швидке доопрацювання виробів, нові організаційні структури та поступове ускладнення самих платформ.

Водночас приватний бізнес дедалі більше визначав темпи зростання та технологічну динаміку галузі, домінуючи у виробництві дронів, засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) та радіоелектронної розвідки (РЕР), оптики, тепловізійної техніки та наземних роботизованих комплексів (НРК). Причини такого зсуву полягали не лише у кількісному розширенні приватних компаній, а й у відмінній логіці їхньої роботи. Приватні виробники виявилися гнучкішими, швидше адаптувалися до потреб фронту, оперативніше запускали нові розробки й легше масштабували нішеві рішення¹⁴². Важливо, що держава також поступово змінила правила допуску бізнесу до оборонного ринку: спрощення участі приватного капіталу в державних замовленнях і ширше залучення підприємств до розроблення нових систем перетворили приватні компанії з периферійних постачальників на повноцінних учасників ринку озброєнь¹⁴³.

Це підтверджує аналітика центру StateWatch, опублікована 1 серпня 2025 року з посиланням на звіт Міністерства з питань стратегічних галузей

¹⁴¹ The era of magura: defence intelligence of Ukraine unveils revolutionary naval drones capable of destroying enemy ships and aircraft. *Defence Intelligence of Ukraine*. URL: <https://gur.gov.ua/en/content/era-maury-komanda-hur-vpershe-prezentovala-novitni-morski-drony-zdatni-nyshchyty-vorozhi-korabli-ta-litaky> (date of access: 06.05.2026).

¹⁴² Bondar K. How Ukraine rebuilt its military acquisition system around commercial technology : Report. Center for Strategic & International Studies, 2025. 14 p. URL: <https://www.csis.org/analysis/how-ukraine-rebuilt-its-military-acquisition-system-around-commercial-technology> (date of access: 03.05.2026).

¹⁴³ Істоміна П., Баришева К. Українські оборонні асоціації : Аналіт. огляд. Sahaidachnyi Security Center, 2025. 5 с. URL: <https://sahasec.org/uk/policy-briefs-ua/ukrainski-oboronni-asotsiatsii-analitychnyy-ohliad/> (дата звернення: 03.05.2026).

промисловості про результати реалізації експериментального проєкту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем, РЕБ та активних засобів протидії технічним розвідкам вітчизняного виробництва. Наведена далі статистика відображає лише продукцію, виготовлену в межах закупівель для оборонних відомств, і не охоплює техніку, вироблену в Україні на замовлення благодійних організацій, військових частин, міських рад та інших замовників поза цією системою обліку.

Найвиразніше лідерство приватного сектора проявилось у дронівому сегменті. За офіційно оприлюдненими даними щодо закупівель для оборонних відомств, у 2022 році було виготовлено 1 197 безпілотників, у 2023 році — 415 029, а у 2024 році — 1,7 млн¹⁴⁴. Зростання було не лише кількісним: якщо у 2022 році номенклатура охоплювала розвідувальні коптери міні-, малого та середнього радіуса дії, літаки-камікадзе глибинного ураження та ударні коптери-камікадзе/FPV (від англ. first-person view), то вже у 2023 році модельний ряд поповнили ударні літаки-камікадзе з дальністю до 40 км і літаки багаторазового використання з радіусом дії понад 500 км¹⁴⁵. Це засвідчило перехід від окремих нішевих рішень до широкої лінійки розвідувальних, ударних і далекобійних безпілотних систем.

Схожа динаміка простежувалася й у сегменті наземних роботизованих комплексів. Якщо у 2022 році на ринку діяло лише 5 підприємств, з яких готові прототипи мали 3, а випуск одного логістичного типу НРК становив 2 одиниці, то у 2023 році кількість виробників зросла до понад 10, обсяг виробництва — до 200 виробів, а типологія доповнилася бойовими комплексами, комплексами-мінерами/камікадзе та дистанційно-керованими бойовими модулями¹⁴⁶. У 2024 році вже 30 підприємств виготовили 3001 НРК, а станом на 2025 рік на ринку

¹⁴⁴ Торік для оборонних відомств українські компанії виготовили 1,7 млн дронів. *State Watch*. URL: <https://statewatch.org.ua/publications/strong-torik-dlia-oboronnykh-vidomstv-ukrainski-kompanii-vyhotovyly-1-7-mln-droniv-tse-v-1400-raziv-bilshе-za-2022-rik-statewatch-strong/> (дата звернення: 03.05.2026).

¹⁴⁵ Там само.

¹⁴⁶ Там само.

налічувалося понад 120 виробів від 70 виробників, з яких більш як 80 були сертифіковані та допущені до закупівель державними замовниками¹⁴⁷. Це свідчило про перехід від поодиноких прототипів до повноцінного серійного напрямку.

Не менш показовою була динаміка у виробництві засобів РЕБ та РЕР. Якщо у 2022 році виробники представили лише тактичні перевізні засоби РЕБ і РЕР, а обсяг випуску становив 53 одиниці, то у 2023 році він зріс до 98, тоді як у 2024 році — до понад 34 тис. виробів¹⁴⁸. Одночасно номенклатура розширилася з двох до семи типів: до тактичних і стаціонарних систем додалися засоби для прикриття техніки, окопні, ранцеві, переносні комплекси, рушниці та блоки генерації завад¹⁴⁹.

У Мінстратегпромі пояснювали, що така динаміка стала можливою завдяки експериментальному проєкту щодо закупівель безпілотників, РЕБ та активних засобів протидії технічним розвідкам, запровадженому постановою Кабінету Міністрів України №256 у березні 2023 року для підтримки українських виробників, підвищення прозорості й конкурентності процедур та вдосконалення порядку оборонних закупівель¹⁵⁰. У грудні 2024 року постановою №1450 уряд встановив, що закупівлі, вже розпочаті за №256, завершуються за попередніми правилами, а нові закупівлі безпілотних систем і засобів РЕБ тактичного рівня відтепер здійснюються в межах постанови №1275 за окремим порядком, що діє на період воєнного стану¹⁵¹. Саме цей механізм став одним із чинників різкого зростання кількісних показників і розширення номенклатури

¹⁴⁷ Там само.

¹⁴⁸ Там само.

¹⁴⁹ Там само.

¹⁵⁰ Про реалізацію експериментального проєкту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем вітчизняного виробництва: Постанова Каб. Міністрів України від 24.03.2023 № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2023-п/ed20230324#Text> (дата звернення: 03.05.2026).

¹⁵¹ Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275: Постанова Каб. Міністрів України від 20.12.2024 № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2024-п#Text> (дата звернення: 03.05.2026).

насамперед у сегментах безпілотних систем і засобів РЕБ, однак його практична реалізація водночас оголила низку проблем.

До таких проблем належали невизначеність щодо стандартів контролю якості, недостатня інтегрованість спрощених процедур у загальнодержавні ІТ-системи обліку та складність переходу від дослідної експлуатації до серійного постачання без додаткової нормативної підтримки¹⁵². Пізніше ці застереження знайшли підтвердження у висновках Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), яке у 2025 році під час аналізу закупівель БпЛА та засобів РЕБ за період від ухвалення у березні 2023 року постанови Кабінету Міністрів України №256 до вересня 2025 року також вказало на надмірну дискрецію посадових осіб при формуванні потреб без урахування даних про їхню ефективність, відсутність уніфікованих вимог до перевірки контрагентів, недосконалий механізм ціноутворення та невизначеність порядку перевірки якості¹⁵³.

Окремою тенденцією 2022–2026 років стала інституціоналізація оборонно-технологічного середовища. Український сектор defense tech пройшов шлях від переважно волонтерського R&D (від англ. research and development) і розрізнених ініціатив до формування стійких механізмів представництва, координації та взаємодії з державою. Важливо, що інституціоналізація відбувалася одночасно на кількох рівнях.

Найбільш інституційно оформленим державним центром цієї екосистеми став Brave1 — міжвідомчий кластер оборонних технологій, офіційно запущений 26 квітня 2023 року шістьма державними інституціями, який уже за два роки об'єднав понад 1 500 компаній і 3 600 розробок та видав понад 540 грантів на

¹⁵² Торік для оборонних відомств українські компанії виготовили 1,7 млн дронів. *State Watch*. URL: <https://statewatch.org.ua/publications/strong-torik-dlia-oboronnykh-vidomstv-ukrainski-kompanii-vyhotovyly-1-7-mln-droniv-tse-v-1400-raziv-bilshe-za-2022-rik-statewatch-strong/> (дата звернення: 03.05.2026).

¹⁵³ НАЗК презентувало дослідження корупційних ризиків під час закупівель БпЛА та засобів РЕБ. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-prezentovalo-doslidzhennya-koruptsiynyh-ryzykiv-pid-chas-zakupivel-bpla-ta-zasobiv-reb/> (дата звернення: 03.05.2026).

суму більш як 2,2 млрд грн¹⁵⁴. Важливо, що Brave1 інституціоналізував сам механізм швидкого зворотного зв'язку між фронтом і виробником: тестування, хакатони, тематичні конкурси для рішень у сферах БпЛА, НРК, РЕБ та штучного інтелекту дозволяли перетворювати бойовий досвід на серійні технічні завдання¹⁵⁵.

Паралельно з державним кластером розвивалися й приватні прискорювачі — насамперед IRON Cluster¹⁵⁶, а також нові акселераційно-інвестиційні майданчики на кшталт Defence Builder¹⁵⁷ і MITS Capital¹⁵⁸, які допомагали командам переходити від прототипу до масштабування, залучення інвестицій і виходу на зовнішні ринки. Це означало, що українська defense tech-екосистема набувала не лише технологічної, а й організаційної зрілості.

З іншого боку, сам бізнес почав формувати власну інфраструктуру колективної дії, щоб не лише виробляти нові рішення, а й системно впливати на правила доступу до ринку, стандарти тестування, умови експорту та захисту інтелектуальної власності. Зокрема, оборонні напрями виникли всередині ширших технологічних екосистем, зокрема у межах Diia.City United, де окремо почали артикулювати проблематику defense tech, венчурного фінансування й регуляторних умов для miltech-компаній¹⁵⁹, а також у межах Techosystem, де у

¹⁵⁴ Гранти, маркетплейс і геймченджери війни: Михайло Федоров про два роки роботи Brave1. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/granti-marketpleys-i-geymchendzheri-viyni-mikhaylo-fedorov-pro-dva-roki-roboti-brave1> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁵⁵ Bondar K. How Ukraine rebuilt its military acquisition system around commercial technology : Report. Center for Strategic & International Studies, 2025. 14 p. URL: <https://www.csis.org/analysis/how-ukraine-rebuilt-its-military-acquisition-system-around-commercial-technology> (date of access: 03.05.2026).

¹⁵⁶ Про нас. IRON Cluster. URL: <https://ironcluster.org/about-us> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁵⁷ DB accelerator. Defence Builder Ecosystem. URL: <https://defencebuilder.com/accelerator> (date of access: 06.05.2026).

¹⁵⁸ MITS accelerator. Military Innovation Technology Solutions. URL: <https://mits.capital/mits-accelerator/> (date of access: 06.05.2026).

¹⁵⁹ Celebrating 6 months: 6 key facts about our tech association. Diia.City United. URL: <https://diiacityunited.org/en/celebrating-6-months-6-key-facts-about-our-tech-association/> (date of access: 06.05.2026).

2024 році було запущено спеціалізований кластер Techosystem Defense¹⁶⁰. Паралельно постали й вузькопрофільні об'єднання виробників — Технологічні Сили України (Tech Force UA), IRON Cluster та інші майданчики, які виконували вже не лише комунікаційну, а й сервісну функцію: організовували демонстрації та випробування, готували галузеві довідники, вибудовували контакти з інвесторами, донорами й державними замовниками, а також допомагали з кодифікацією та виходом на регульований ринок¹⁶¹. Поява у 2025 році Української ради зброярів стала логічним продовженням цього процесу, оскільки вперше оформила спробу надбудови над уже наявними асоціаціями й кластерами¹⁶². У сукупності це засвідчило перехід від реактивного воєнного винахідництва до значно стратегічнішого індустріального розвитку, де критичне значення мають уже не лише окремі технічні рішення, а й сталі інституції, здатні масштабувати їх, агрегувати інтереси виробників і перетворювати інновації на елемент системної оборонної політики.

Не менш важливим ядром цієї екосистеми стали цифрові C4ISR-системи та платформи ситуаційної обізнаності, насамперед DELTA¹⁶³. Якщо Brave1 створював організаційний канал входу для розробників і виробників, то DELTA поступово оформлювала єдиний інформаційний контур, який поєднував дані з поля бою, оцінку результативності застосування техніки, ухвалення рішень і подальшу логіку забезпечення. Особливо показовим став запуск у 2026 році

¹⁶⁰ Techosystem defense: Ukraine's new defense startup cluster aims to be number one. *TechUkraine*. URL: <https://techukraine.org/2024/08/12/techosystem-defense-ukraines-new-defense-startup-cluster-aims-to-be-number-one/> (date of access: 06.05.2026).

¹⁶¹ Істоміна П., Баришева К. Українські оборонні асоціації: Аналіт. огляд. *Sahaidachnyi Security Center*, 2025. 5 с. URL: <https://sahasec.org/uk/policy-briefs-ua/ukrainski-oboronni-asotsiatsii-analitychnyy-ohliad/> (дата звернення: 03.05.2026).

¹⁶² Учасники ринку оборонпрому об'єдналися в Українську раду зброярів. Що вона робитиме і хто її очолить. *Defender Media*. URL: <https://thedefender.media/uk/2025/02/uchasnyky-rynku-oboronpromu-obyednalysya-v-ukrayinsku-radu-zbroyariv-shho-vona-robytyme-i-hto-yiyi-ocholyt/> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁶³ Бойова система DELTA впроваджена на всіх рівнях Сил оборони України. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/bojova-sistema-delta-vprovadzhen-na-vsikh-rivnyah-sil-oboroni-ukrayini> (дата звернення: 06.05.2026).

модуля Mission Control у межах екосистеми DELTA¹⁶⁴: він переводив облік місій безпілотних систем у цифровий режим, формував дашборди для командирів і робив дані придатними для швидкого аналізу ефективності¹⁶⁵. У поєднанні з програмою «Армія дронів. Бонус», маркетплейсом Brave1 Market і логістичною системою DOT-Chain Defense це створювало вже не просто окремі цифрові сервіси, а відносно цілісний цикл «фронт — дані — виробник — закупівля», у якому верифікований бойовий результат перетворювався на підставу для замовлення нових засобів, а закупівля дедалі більше орієнтувалася не на абстрактні довоєнні технічні вимоги, а на підтвержену ефективність у реальному бою. Саме в цьому сенсі сучасна українська оборонна екосистема почала функціонувати як мережецентрична система безперервної адаптації.

Окремим і дедалі важливішим напрямом сучасного етапу стала міжнародна кооперація. Україна поступово відходила від моделі простої закупівлі готового озброєння до глибшої інтеграції в євроатлантичний оборонно-промисловий простір через локалізацію виробництва, спільні підприємства, ліцензійні угоди та технологічний обмін. У 2024–2026 роках ця інтеграція набувала практичного змісту: від ремонту й обслуговування західних систем в Україні до локалізації стрілецької зброї, патронів, спеціальної хімії та безпілотних систем разом із європейськими й американськими партнерами.

Не менш важливим став фінансовий та інституційний вимір кооперації. Оскільки виробничі спроможності українського ОПК уже перевищували можливості повного бюджетного завантаження, ініціатива «ZBROYARI: Manufacturing Freedom» і «данська модель» дали партнерам механізм закуповувати озброєння безпосередньо в українських виробників; лише за 2024

¹⁶⁴ Михайло Федоров підписав наказ про запуск Mission Control – системи управління дронами у DELTA. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-pidpisav-nakaz-pro-zapusk-mission-control-sistemi-upravlinnya-dronami-u-delta> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁶⁵ Два місяці Mission Control у DELTA: система працює в усіх корпусах та угрупованнях військ. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/dva-misyaczi-mission-control-u-delta-sistema-praczuje-v-usih-korpusah-ta-ugrupovannyah-vijsk> (дата звернення: 06.05.2026).

рік через «ZBROYARI» було залучено понад 1,5 млрд дол. США¹⁶⁶. Паралельно Європейський Союз (ЄС) і НАТО розгортали формати інтеграції українського ОПК через EDIP, SAFE, EU4UA Defence Tech, JATEC і NSATU, а підготовка до контрольованого експорту проявилася у відкритті українських оборонних представництв у Європі¹⁶⁷, та США¹⁶⁸.

Таким чином, сучасний стан українського ВПК у 2022–2026 роках визначається не лише зростанням обсягів виробництва, а глибокою зміною самої логіки функціонування галузі. Під тиском великої війни вона пройшла шлях від уразливої, просторово сконцентрованої й інституційно незавершеної системи до більш розосередженої, змішаної та мережевої моделі. У цій моделі державний сектор утримує критично складні сегменти — ракети, важку бронетехніку, ремонт і частину боєприпасного виробництва, тоді як приватний бізнес дедалі більше визначає темпи розвитку у сферах БпЛА, РЕБ/РЕР, НРК, легкої бронетехніки й швидких інженерних рішень.

Не менш важливо, що змінився сам механізм воєнного виробництва. Релокація та розосередження потужностей, цифрові C4ISR- і закупівельні платформи, кластери на кшталт Brave1, а також міжнародна виробнича й фінансова кооперація скоротили дистанцію між бойовою потребою, розробленням, кодифікацією, контракуванням і серійним випуском. Завдяки цьому український ВПК почав функціонувати не як сукупність окремих підприємств, а як воєнно-індустріальна екосистема, здатна швидко адаптуватися до потреб фронту.

¹⁶⁶ Понад півтора мільярда доларів за 2024 рік: Підсумки ZBROYARI: Manufacturing Freedom. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України. URL: <https://mspu.gov.ua/news/ponad-pivtora-miliarda-dolariv-za-2024-rik-pidsumky-zbroyari-manufacturing-freedom> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁶⁷ Зеленський про експорт зброї: Україна відкриває представництва з продажу в Берліні й Копенгагені. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4054669-zelenskij-pro-eksport-zbroi-ukraina-vidkrivae-predstavnictva-z-prodazu-v-berlini-j-kopengageni.html> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁶⁸ Укроборонпром відкрив представництво у США. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-vidkriv-predstavnictvo-u-ssa> (дата звернення: 06.05.2026).

Водночас ця трансформація ще не є завершеною й безпроблемною. Зберігаються дефіцит спеціальної хімії та окремих компонентів, ризики надмірної централізації управління, проблеми контролю якості й ціноутворення, а також залежність частини масштабування від зовнішнього фінансування та партнерської кооперації. Отже, український ВПК уже став одним із центральних інструментів обороноздатності держави, але його стратегічна сила залежить від здатності закріпити досягнуту адаптивність у стійкій виробничій, фінансовій та інституційній базі.

2.3. ВПК як ключовий потенціал розвитку України у майбутньому

Для України військово-промисловий потенціал є не просто характеристикою стану оборонних підприємств, а показником того, чи здатна держава в умовах тривалої війни перетворювати ресурси на стійке виробництво, ремонт, модернізацію та швидке впровадження нових рішень. Якщо в попередньому підрозділі йшлося передусім про інституційну трансформацію оборонно-промислового комплексу, то тут предметом оцінки є саме потенціал — тобто запас масштабування, адаптації й відновлення, який виходить за межі вже наявних контрактів і організаційних форм. Щоб не змішувати потенціал із самим комплексом, ВПП України ми розглядаємо через п'ять взаємопов'язаних складників: виробничо-технологічний, організаційно-координаційний, кадровий, інституційно-фінансовий та міжнародно-коопераційний.

Виробничо-технологічний складник. До нього належать виробничі майданчики, ремонтні та модернізаційні потужності, технологічне оснащення, доступ до спеціальної хімії, комплектувальних і матеріалів, а також спроможність переводити нові зразки у серійний випуск. Саме цей складник показує, чи може держава фізично підтримувати безперервний цикл від розроблення і виготовлення до відновлення техніки.

Сильний бік цього складника полягає у швидкому зростанні матеріальної та технологічної бази. Якщо в середині 2025 року офіційно заявлений потенціал оборонного виробництва перевищував 35 млрд дол. США, то на початку 2026

року його вже оцінювали у 50 млрд дол. США¹⁶⁹. Водночас частка українських виробників у закупівлях Міноборони у 2025 році зростає до 82%¹⁷⁰, що свідчить: національне оборонне виробництво вже забезпечує не другорядну, а дедалі більшу частку потреб Сил оборони.

Водночас головна слабкість цього складника полягає не в нестачі майданчиків, а в неповному використанні вже створених спроможностей. Попри швидке нарощування матеріальної бази, близько 60% потужностей залишаються недозавантаженими¹⁷¹, оскільки досягнутий виробничий потенціал випереджає обсяг реально законтрактованого та профінансованого попиту. Додатковим обмеженням є вимушена релокація та розосередження частини підприємств через їхню фізичну вразливість до ударів. Це підвищує живучість системи, але ускладнює логістику, координацію та підтримання ритмічного серійного випуску. До цього додаються вузькі місця у спеціальній хімії, окремих компонентах і матеріалах, без яких масштабування виробництва залишається нерівномірним. Отже, головне обмеження виробничо-технологічного складника полягає в розриві між наявною потужністю та її фактичною віддачею.

Організаційно-координаційний складник. До нього належать внутрішня архітектура сектора та механізми, які поєднують державних і приватних виробників, інженерні команди, кодифікацію, закупівлю, логістику і цифровий обіг даних. Його сенс полягає в тому, щоб військова потреба якнайшвидше перетворювалася на технічне завдання, контракт і постачання.

¹⁶⁹ Туча О. “Виробляємо дронів-перехоплювачів більше, ніж застосовуємо”. Головне з інтерв'ю радника президента Олександра Камишина. *Defender Media*. URL: <https://thedefender.media/uk/2026/03/kamyshin-mic/> (дата звернення: 07.05.2026).

¹⁷⁰ До 82% зростає частка українських виробників у закупівлях товарів військового призначення. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/do-82-zrosla-chastka-ukrayinskih-virobnikiv-u-zakupivlyah-tovariv-vijskovogo-priznachennya> (дата звернення: 07.05.2026).

¹⁷¹ Федірко І. 2025: як змінилась українська оборонка за рік? Ми втримали темп і продовжили масштабування попри постійні удари ворога, відверто недостатнє фінансування. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/ihor.fedirko/posts/pfbid02TESLAgow35cNNNoqpnQVS9B7inkDcDetu6n1a7SVhbfK9Yf7pgED2mDMfQRoxzNRkl> (дата звернення: 07.05.2026).

Сильний бік цього складника — мережевість і зростання координаційної спроможності. Станом на жовтень 2025 року оборонна екосистема України охоплювала близько 900 підприємств, із яких близько 100 були державними, а близько 800 — приватними¹⁷². Паралельно діяли майже 1 000 інженерних і розробницьких команд¹⁷³. Цю різномірну структуру дедалі краще зшивають цифрові інструменти: DELTA, DOT-Chain Defence, платформа ZBROYA, Brave1 Market, Library of Components та Brave1 Dataroom. Важливо, що до цієї мережі дедалі виразніше входить і громадянське суспільство. Благодійні фонди, волонтерські ініціативи, аналітичні центри та інші неурядові структури виступають не лише допоміжним ресурсом, а й незалежним і гнучким партнером держави, який підтримує логістику, апробацію інновацій, аналітику, адвокацію, взаємодію з державою та підготовку кадрів.¹⁷⁴ У результаті сектор дедалі більше працює не як набір розрізнених виробників, а як координаційна мережа.

Натомість механізми координації ще не стали однаково зрілими в усьому секторі. Наприкінці 2024 року 75% опитаних приватних підприємств повідомляли про відсутність переговорів щодо державних контрактів на 2025 рік, лише 19% мали перехідні контракти, а 65% не мали їх узагалі¹⁷⁵. Це ускладнювало для приватного сегмента стратегічне планування, спеціалізацію та підготовку серійного виробництва. Паралельно швидке розгортання цифрових платформ у 2025–2026 роках залишило потребу у стандартизації, інтеграції, чіткому розмежуванні прав доступу й кіберзахисті. Особливо чутливими

¹⁷² Україна є найперспективнішим ринком для інвестицій в ОПК – Денис Шмигаль. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/ukrayina-ye-najperspektivnishim-rinkom-dlya-investicij-v-opk-denis-shmigal> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁷³ Там само.

¹⁷⁴ Баришева К., Бугай Ю., Істоміна П. Громадянська оборона: Дослідження впливу громадських організацій та аналітичних центрів у сфері безпеки та оборони України / ред. Л. Огрізко. *Sahaidachnyi Security Center*, 2026. 47 с. URL: https://sahasec.org/wp-content/uploads/2026/02/Hromadianska-oborona_2026_UA.pdf (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁷⁵ З 75% приватних виробників ОПК не ведуться перемовини про державні контракти на постачання озброєння на 2025 рік – опитування ТСУ. *Технологічні Сили України*. URL: <https://techforce.in.ua/news/article/z-75-privatnih-virobnikiv-opk-ne-vedutsya-peremovini-pro-derzhavni-kontrakti-na-2025-rik-opituvannya-tsu> (дата звернення: 08.05.2026).

залишаються реєстри виробників, каталоги компонентів і платформи обміну даними, адже вони одночасно підвищують керованість сектора й збільшують ціну помилки у разі витоку або компрометації доступів. Отже, проблема цього складника полягає не у браку учасників чи сервісів, а в неповній здатності системи перетворювати різноманіття виробників і масиви чутливих даних на стійкий, безпечний і передбачуваний цикл координації.

Кадровий складник. До нього належать наявність, відтворення й утримання інженерних, конструкторських, технологічних, виробничих, управлінських і контрольних кадрів. Саме цей складник показує, чи може галузь не лише мати обладнання й майданчики, а й реально ними користуватися у потрібному темпі.

Його сильний бік — уже сформоване професійне ядро та поступове створення механізмів його відновлення. Лише в системі АТ «Українська оборонна промисловість» працює близько 54 тис. фахівців¹⁷⁶. У 2025 році компанія розширила співпрацю з навчальними закладами, кількість ветеранів у її структурі зросла на 37% і перевищила 1 000 осіб¹⁷⁷, а паралельно розвивалися програми адаптації, наставництва й перекваліфікації¹⁷⁸. Додатково Міноборони спільно з КПП започаткували підготовку фахівців із державного гарантування якості для ОПК¹⁷⁹; перший етап програми охопив представників більш ніж 50 стратегічно важливих підприємств¹⁸⁰.

¹⁷⁶ Про компанію. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/pro-koncern> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁷⁷ Підприємства АТ «УОП» на 50% збільшили обсяги виробництва зброї у 2025 році. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/pidprijemstva-at-uop-na-50-zbilsili-obsyagi-virobnictva-zbroyi-u-2025-roci> (дата звернення: 06.05.2026).

¹⁷⁸ Укроборонпром увійшов до переліку 30 найкращих роботодавців для ветеранів і ветеранок. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-uviiisov-do-pereliku-30-naikrashhix-robotodavciv-dlya-veteraniv-i-veteranok> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁷⁹ За сприяння Міноборони: КПП імені Ігоря Сікорського готуватиме фахівців з державного гарантування якості в ОПК. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/za-spriyannya-minoboroni-kpi-imeni-igorya-sikorskogo-gotuvatime-fahivciv-z-derzhavnogo-garantuvannya-yakosti-v-opk> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁸⁰ За сприяння Міноборони підготовлено фахівців за новою програмою гарантування якості у сфері ОПК. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/za-spriyannya-minoboroni-pidgotovleno-fahivciv-za-novoyu-programoyu-garantuvannya-yakosti-u-sferi-opk> (дата звернення: 08.05.2026).

Водночас кадровий складник залишається одним із найуразливіших обмежень ВПП. На його якісний характер вказують дані дослідження ITExpert: окремі інженерні вакансії в українському секторі оборонних технологій іноді отримували лише 0–2 відгуки¹⁸¹. Найбільший дефіцит стосувався інженерів радіочастотних систем, проєктувальників друкованих плат і фахівців, здатних проєктувати апаратні рішення «з нуля»¹⁸². Цей розрив формується не ізольовано, а в ширшому контексті загальноекономічних втрат робочої сили: за оцінкою OECD, повномасштабна війна посилила давні проблеми старіння населення та еміграції, а мобілізація понад мільйона військовослужбовців і внутрішнє та зовнішнє переміщення близько 30% населення працездатного віку створили гострий дефіцит працівників у всій економіці¹⁸³. Отже, головна слабкість кадрового складника полягає у поєднанні загального браку робочої сили з дефіцитом вузьких інженерних і виробничих компетенцій, які потребують тривалої підготовки та не можуть бути швидко заміщені.

Інституційно-фінансовий складник. До нього належить здатність держави перетворювати оборонну потребу на стабільний бюджетний ресурс, контракт, авансування, кредитування і фінансовий контроль виконання. Саме цей складник показує, чи може система швидко доводити гроші до виробника і забезпечувати передбачуваний попит.

Сильний бік цього складника у 2025–2026 роках проявився в поступовому переході від ситуативного фінансування до більш передбачуваних механізмів підтримки виробництва. Держава запровадила довгострокові контракти за програмою «Зброя Перемоги», що дозволяє планувати виробничий цикл на

¹⁸¹ Дефіцит інженерів у defence tech: ринок зростає швидше, ніж з'являються фахівці. *Defender Media*. URL: <https://thedefender.media/uk/2025/12/shortage-of-engineers-in-defense-tech/> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁸² Там само.

¹⁸³ OECD economic surveys: Ukraine 2025. *The Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/full-report/executive-summary_cfb402d.html (date of access: 08.05.2026).

кілька років уперед¹⁸⁴. Водночас вирішальну роль у розширенні фінансового ресурсу відіграла міжнародна підтримка: у 2025 році Міноборони залучило для українського ОПК 6,1 млрд дол. США зовнішнього фінансування¹⁸⁵. Отже, сильна сторона цього складника полягає у поєднанні державних інструментів підтримки з масштабним міжнародним ресурсом, який дозволяє частково завантажувати вже створені виробничі спроможності.

Водночас навіть така диверсифікація ще не усунула головного розриву між уже створеною спроможністю та ресурсом для її системного завантаження. У 2025 році потенціал українського оборонного виробництва перевищив 35 млрд дол. США, однак близько 40% цього потенціалу залишалися без належного фінансування¹⁸⁶. У приватному сегменті цей дисбаланс проявлявся ще виразніше: у 2024 році приватні виробники були спроможні виготовити понад 2,7 млн одиниць озброєння, але фактично виготовили лише трохи більш як 1 млн, тобто працювали приблизно на 37% своїх можливостей¹⁸⁷. Станом на лютий 2025 року лише 15% опитаних компаній мали повністю завантажені виробничі потужності, понад 60% працювали приблизно на половину завантаження, а решта — менш ніж на 30% або простоювали¹⁸⁸. За цих умов багатоканальна модель фінансування допомагала запускати окремі серії, підтримувати інновації

¹⁸⁴ Уряд запровадив довгострокові контракти для виробництва «Зброї Перемоги». *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/uryad-zaprovadiv-dovgostrokovi-kontrakti-dlya-virobnictva-zbroyi-peremogi> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁸⁵ Міноборони залучило понад \$6 млрд на український ОПК в 2025 році. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-zaluchilo-ponad-6-mlrd-na-ukrayinskij-opk-v-2025-roczi> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁸⁶ Володимир Зеленський: наш потенціал у сфері оборонного виробництва вже перевищив 35 млрд дол. США. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-nash-potencial-u-sferi-oboronного-virobn-98617> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁸⁷ Через відсутність державних замовлень виробники не виготовили понад 1,7 млн одиниць озброєння у 2024 році. *Технологічні Сили України*. URL: <https://techforce.in.ua/news/article/cherез-vidsutnist-derzhavnih-zamovlen-virobniki-ne-vigotovili-ponad-17-mln-odinic-ozbroyennya-u-2024-roczi> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁸⁸ Нове опитування ТСУ – вимушена релокація виробників зброї за кордон. *Технологічні Сили України*. URL: <https://techforce.in.ua/news/article/nove-opituvannya-tsu-vimushena-relokaciya-virobnikiv-zbroyi-za-kordon> (дата звернення: 08.05.2026).

й покривати екстрені закупівлі, але не створювала гарантованого попиту, здатного системно завантажити виробничу базу.

Тривала відсутність повноцінного механізму контрольованого експорту додатково означала, що надлишкові спроможності не перетворювалися на валютну виручку, оборотний капітал і ресурс для реінвестування у НДДКР. Це посилювало залежність виробників від авансування, пільгових кредитів, гарантій і спеціальних урядових рішень та поступово переводило проблему з площини поточного недозавантаження у площину втрати команд і технологій. Показово, що станом на лютий 2025 року 85% опитаних приватних виробників ОВТ уже здійснили релокацію або розглядали її, 63% прямо називали заборону на експорт однією з головних причин такого рішення, а понад 70% вказували, що саме відкриття експорту разом із передбачуваними довгостроковими контрактами були б ключовими чинниками збереження виробництва в Україні¹⁸⁹.

Паралельно потреба державного бюджету України у зовнішньому фінансуванні на 2026 рік становила 2,079 трлн грн¹⁹⁰, що ще раз підкреслювало обмеженість внутрішнього фінансового ресурсу.

Отже, ключова слабкість цього складника полягає не у відсутності джерел коштів як таких, а в недостатній здатності держави перетворити їх на безперервне контракування, монетизацію надлишкових спроможностей і довгостроково передбачуване завантаження виробництва.

Міжнародно-коопераційний складник. До нього належить здатність держави перетворювати зовнішні партнерства на виробничі, технологічні, фінансові та організаційні спроможності. Йдеться не лише про обсяг допомоги, а про глибину інтеграції України у спільні виробничі програми, локалізацію

¹⁸⁹ Там само.

¹⁹⁰ Верховна рада ухвалила державний бюджет України на 2026 рік. *Міністерство фінансів України.*

URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/verkhovna_rada_ukhvalila_derzhavniy_biudzheth_ukraini_na_2026_rik-5455 (дата звернення: 08.05.2026).

іноземних компаній, трансфер технологій, участь у міжнародних ланцюгах постачання та інструменти координації з НАТО і ЄС.

Сильний бік цього складника полягає в тому, що Україна вже перейшла від моделі пасивного отримувача допомоги до моделі співвиробника та співрозробника. У 2025 році на різних стадіях локалізації в Україні перебували вже 25 іноземних оборонних компаній¹⁹¹. Показовими стали запуск JATEC у Польщі¹⁹², діяльність NSATU як структури координації постачання, підготовки й логістики та приєднання понад 20 держав до механізму PURL із внесками понад 4 млрд дол. США¹⁹³. Це свідчить, що міжнародна кооперація вже стала одним із головних інструментів масштабування ВПП.

Однак слабкість цього складника полягає в тому, що міжнародна кооперація поки що не повністю трансформується у внутрішньо інтегровану промислову базу. Через воєнні ризики, обмеження безпеки та нестачу внутрішньої стійкості держава була змушена розвивати поряд із локалізацією в Україні й зовнішні формати — спільне виробництво в країнах-партнерах, винесення окремих технологій і виробничих ліній за кордон та страхування критичних процесів, зокрема у межах програми Build with Ukraine¹⁹⁴. Така модель допомагає зберігати випуск, команди й технології під час війни та знижує вразливість до ударів, однак водночас робить частину критичного виробничого циклу залежною від зовнішніх юрисдикцій, логістичних маршрутів і політичних рішень союзників. Отже, головна слабкість міжнародно-коопераційного

¹⁹¹ Вже 25 закордонних оборонних компаній локалізують виробництво в Україні – Денис Шмигаль. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/vzhe-25-zakordonnih-oboronnih-kompanij-lokalizuyut-virobnicztvo-v-ukrayini-denis-shmigal> (дата звернення: 08.05.2026).

¹⁹² NATO and Ukraine open the joint analysis training and education centre. *Allied command transformation NATO*. URL: <https://www.act.nato.int/article/nato-ukraine-open-jatec/> (date of access: 06.05.2026).

¹⁹³ NATO's support for Ukraine. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/natos-support-for-ukraine> (date of access: 06.05.2026).

¹⁹⁴ Build in Ukraine – ініціатива, яка сприяє локалізації міжнародних компаній в Україні. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/build-in-ukraine-incipiativa-yaka-spriyaye-lokalizacziyi-mizhnarodnih-kompanij-v-ukrayini> (дата звернення: 06.05.2026).

складника полягає в тому, що він поки що більше забезпечує виживання і масштабування сектора в умовах війни, ніж перетворюється на повністю внутрішньо вкорінену та достатньо автономну систему довгострокового промислового розвитку.

Таким чином, аналіз військово-промислового потенціалу України через п'ять складників показав, що його найсильнішими сторонами є швидке нарощування виробничих потужностей, мережеве поєднання державного, приватного та громадянського секторів, прискорення цифрової координації, поступове зміцнення фінансових механізмів і здатність залучати міжнародну кооперацію до масштабування виробництва.

Водночас потенціал ще не повністю перетворюється на стійку виробничу силу. Найслабшими залишаються недозавантаження вже створених спроможностей, кадровий дефіцит, неповна зрілість механізмів координації, проблеми з компонентами та висока залежність частини розширення від довгострокового фінансування й партнерських рішень. Особливо важливим обмеженням є розрив між наявною здатністю виробляти більше і браком стабільних контрактів, коштів, людей та контрольованих експортних можливостей.

Отже, межі подальшого зростання ВВП визначатимуться не лише кількістю підприємств чи окремих технологічних рішень, а здатністю держави перетворити ці ресурси на безперервний серійний цикл. Для цього необхідні стабільне контракування, насичення виробництва кадрами, компонентами й фінансуванням, захист цифрової інфраструктури та перетворення зовнішньої підтримки на внутрішньо стійку промислову основу.

Висновки до розділу. Проведений аналіз показав, що військово-промисловий комплекс України сформувався як масштабна, але структурно суперечлива спадщина радянської оборонної системи. Його сильними сторонами були високотехнологічні школи, виробничі майданчики та експортний досвід, однак слабкими — неповність виробничих циклів, залежність від зовнішньої кооперації, нестабільність управління і відсутність тривалого внутрішнього

оборонного замовлення. У 1990-х і 2000-х роках ці обмеження не були подолані: галузь переважно виживала через ремонт, модернізацію та експорт радянської техніки, тоді як власне переозброєння ЗСУ залишалося фрагментарним.

Події 2014 року стали першим глибоким переломом у розвитку українського ОПК. Окупація частини територій, розрив військово-технічної кооперації з Росією, потреби АТО та критичний стан ЗСУ змусили державу перейти до імпортозаміщення, відновлення техніки, запуску нових ракетних програм, ширшого залучення приватних виробників і поступової переорієнтації оборонної сфери на стандарти НАТО. Водночас до 2022 року ця перебудова не була завершена: інституційна реформа лише набирала форми, державний сегмент залишався громіздким, перехід на стандарти НАТО лишався частковим, а приватний сектор, попри зростання ролі, не мав повністю рівного доступу до фінансування, контрактів і довгострокового планування.

Повномасштабне вторгнення перетворило ВПК України з відносно повільно реформованої системи на воєнно-орієнтовану індустріальну мережу. Після початкових втрат і руйнувань галузь змогла адаптуватися через релокацію, розосередження виробництва, швидке нарощування потужностей, активізацію приватного defense tech-сектору, цифровізацію процедур допуску й закупівель та тісніший зв'язок між фронтом і виробником. Саме ця мережевість стала однією з ключових переваг сучасного ВПП України, оскільки дозволила компенсувати частину вразливостей старої моделі великих державних заводів.

Водночас аналіз п'яти складників ВПП засвідчив, що зростання потенціалу ще не дорівнює його повній реалізації. Виробничо-технологічні спроможності зросли швидше, ніж фінансові, кадрові й координаційні механізми їх підтримки. Через це значна частина потужностей залишається недозавантаженою, приватні виробники стикаються з браком довгострокових контрактів, галузь відчуває дефіцит інженерних і виробничих кадрів, а цифрові платформи потребують стандартизації, інтеграції та посиленого захисту. Отже, головна проблема сучасного етапу полягає не лише у збільшенні кількості підприємств чи обсягів

виробництва, а у перетворенні розрізаних спроможностей на стійкий серійний цикл.

Міжнародна кооперація стала необхідною умовою масштабування українського ВПП, але не може розглядатися як заміна внутрішньої промислової стійкості. Залучення зовнішнього фінансування, локалізація іноземних компаній, спільне виробництво і координація з НАТО та ЄС посилюють Україну як оборонного виробника, однак водночас створюють залежність від партнерських бюджетів, логістики, юрисдикцій і політичних рішень. Тому стратегічне завдання полягає у тому, щоб використати міжнародну підтримку для укорінення критичних виробничих процесів в Україні, стабілізації контракування, розвитку кадрів і поступового перетворення воєнної мобілізаційної моделі на довгострокову оборонно-промислову систему. Саме така система становить матеріальну основу військово-промислового потенціалу, іміджевий вимір якого розглядається у наступному розділі.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ ОБРАЗ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

3.1. ВПП України у вітчизняному та іноземному медіадискурсі

Сучасний образ військово-промислового потенціалу України найвиразніше проявляється в професійному медіасередовищі, де про оборонну сферу говорять не принагідно, а систематично й фахово. Саме тому емпіричною основою цього підрозділу обрано два профільні видання, що репрезентують два різні погляди на той самий предмет.

«Мілітарний» є українським інформаційно-аналітичним центром і профільним порталом, що сформувався навколо спільноти, орієнтованої на підтримку обороноздатності України, висвітлення спротиву російській агресії, процесів у силових структурах та оборонно-промислового комплексу. Тому в межах цього дослідження він розглядається передусім як джерело внутрішнього дискурсу ВПП України: через нього можна простежити, як українське профільне середовище артикулює власні спроможності, проблеми й досягнення. Натомість «Defense News» є міжнародним професійним виданням, орієнтованим на глобальну оборонну спільноту, політичних і військових посадовців, промисловість та експертів, які стежать за програмами, політикою, ринками, технологіями й бюджетами у сфері оборони. Відповідно, його матеріали про Україну доцільно трактувати як джерело зовнішнього дискурсу ВПП України у глобальному оборонному дискурсі.

Аналіз будується у два кроки. Спершу кількісний аналіз усього масиву публікацій встановлює, яку частку ВПП-тематика займає в кожному виданні, як ця частка змінювалася впродовж 2022–2025 років і довкола яких змістових складників вибудовується кожен дискурс. Потім якісний аналіз переходить до чотирьох тематичних кейсів — «Нептун», Ваукар, українські морські дрони та Brave1, — які дозволяють простежити вже не обсяг уваги, а її зміст: як саме

кожен дискурс зображує Україну та її оборонні розробки в конкретних сюжетах. Кількісний крок показує структуру уваги, якісний — її наповнення.

У межах внутрішнього дискурсу «Мілітарний» репрезентує ВПП України через поєднання фронтового наративу з наративом власної оборонно-промислової спроможності. Із 15 115 проаналізованих публікацій 3 475 (23,0%) були ВПП-релевантними, решта 11 640 (77,0%) становили не-ВПП публікації, що формували ширший безпековий контекст.

Частка ВПП-публікацій від загальної кількості зростала упродовж усього досліджуваного періоду: від 9,7% у 2022 році до 21,8% у 2023-му, 28,0% у 2024-му та 32,3% у 2025 році. У структурі ВПП-публікацій стабільно домінував виробничо-технологічний складник: упродовж усього періоду він утримував близько половини всіх релевантних матеріалів, із піком у 2023 році. Міжнародно-коопераційний складник посідав друге місце й демонстрував помітне зростання у 2025 році, що відображало посилення уваги до партнерських програм і виходу на зовнішні ринки. Організаційно-координаційний складник досяг найвищої частки у 2024 році — у період активних інституційних змін у секторі, зокрема формування Сил безпілотних систем, реформи закупівель і розширення Brave1. (див. Додаток 2)

У структурі не-ВПП публікацій упродовж усього досліджуваного періоду переважали бойові дії та оперативна ситуація, а також отримання зброї та допомоги від партнерів. Дипломатія, оборонна тематика інших держав і навчання особового складу залишалися відносно невеликими підкатегоріями. Співвідношення двох головних підкатегорій, однак, суттєво змінювалося: у 2022 році домінували бойові дії, тоді як у 2023-му тема зовнішнього забезпечення вийшла на перший план і стала найпоширенішою підкатегорією — це був рік найактивнішого надходження іноземної зброї та допомоги. З 2024 року бойові дії повернулися на перше місце і до 2025 року значно зміцнили свої позиції, тоді як частка матеріалів про отримання допомоги скоротилася більш ніж удвічі порівняно з піковим 2023 роком. (див. Додаток 3)

У межах зовнішнього дискурсу «Defense News» військово-промисловий потенціал України постає як складник ширшого глобального безпекового середовища. Із 2 876 публікацій видання про Україну 200 (7,0%) були ВПП-релевантними, решта 2 676 (93,0%) стосувалися ширшого контексту світового оборонного порядку денного — рішень інших держав, міжнародних програм і глобальних безпекових процесів, де Україна фігурувала як один із чинників.

Частка ВПП-публікацій зростала упродовж усього досліджуваного періоду — від 5,1% у 2022 році до 9,8% у 2025-му. У структурі ВПП-публікацій упродовж усього періоду виразно домінував міжнародно-коопераційний складник, причому його частка поступово зростала. Виробничо-технологічний складник посідав друге місце, однак його позиція суттєво змінилася: у 2022 році він був майже відсутній у ВПП-матеріалах видання, а з 2023-го закріпився на рівні приблизно п'ятої частини всіх релевантних публікацій. (див. Додаток 4)

У структурі не-ВПП публікацій стабільно домінувала оборонна тематика інших держав — матеріали, де Україна згадується у контексті рішень, бюджетів і пріоритетів партнерів. Дипломатія та політичні рішення посідали друге місце, отримання зброї та допомоги — третє, а бойові дії й навчання залишалися найменшими підкатегоріями. У динаміці підкатегорій оборонна тематика інших держав залишалася стабільно домінантною упродовж усього досліджуваного періоду. Натомість дипломатичний вимір помітно зріс у 2025 році, що відображало інтенсифікацію переговорного порядку денного навколо оборонної підтримки та безпекових домовленостей. Частка матеріалів про отримання Україною зброї та допомоги поступово скорочувалася від 2022 до 2025 року, а частка матеріалів про бойові дії ненадовго зросла у 2024 році. (див. Додаток 5)

Отже, кількісний аналіз показує, що ВПП-тематика стабільно займає вагому частку у внутрішньому дискурсі й послідовно нарощує присутність у зовнішньому, причому два дискурси будуються довкола різних структурних домінант: внутрішній — довкола виробничо-технологічного складника, зовнішній — довкола міжнародно-коопераційного. Така структура свідчить, що ВПП України вже сформувався як самостійний предмет уваги обох професійних

медіасередовищ, а його змістове наповнення в кожному з них відповідає логіці аудиторії та призначенню видання.

На цій кількісній основі подальший аналіз переходить до тематичних кейсів. Вони дозволяють простежити, як внутрішній і зовнішній дискурси працюють у конкретних сюжетах: від бойового визнання української розробки у випадку «Нептуна» до виробничої кооперації навколо Baykar, визнання українських морських дронів, а також зацікавлення партнерів організаційними моделями на кшталт Brave1.

Кейс протикорабельного ракетного комплексу «Нептун» став однією з перших гучних точок зовнішнього визнання українського ВПП у досліджуваний період: саме потоплення крейсера «Москва» привернуло увагу «Defense News» до української розробки.

«Мілітарний» звертається до «Нептуна» ще до повномасштабного вторгнення. Стаття від 26 січня 2022 року фіксує суто виробничий сюжет: ДККБ «Луч» розпочало виготовлення другого дивізіону комплексу, фінансування склало 720 млн гривень, а командувач Військово-морських Сил окреслив строки передачі першого дивізіону флоту¹⁹⁵. Прикметно, що образ суб'єктного, планового виробника існує тут ще до будь-якого бойового ефекту. Україна вже на цьому етапі проєктується як держава, що завчасно й самостійно розбудовує власну ракетну спроможність в умовах наростаючої загрози.

Після потоплення крейсера «Москва» внутрішній дискурс додає до цього образу експортний вимір. Висвітлюючи презентацію комплексу на виставці IDEX в Об'єднаних Арабських Еміратах у лютому 2023 року, видання представляє Україну як гравця з міжнародним портфелем замовлень і підтримкою союзників, що допомагають удосконалювати й масштабувати

¹⁹⁵ Козацький С. КБ «ЛУЧ» приступило до виробництва другого дивізіону «Нептун». *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/kb-luch-prystupylo-do-vyrobnytstva-drugogo-dyvizionu-neptun/> (дата звернення: 17.05.2026).

виробництво¹⁹⁶. Оцінку самого продукту «Мілітарний» проєктує через слова близькосхідного генерала, за якими ракетні комплекси ДККБ «Луч» стали «справжнім чинником, що змінює перебіг у протистоянні з Росією».

Паралельно «Мілітарний» веде лінію якісного технологічного зростання. Від повідомлення Міноборони про розробку наземної модифікації з новою системою наведення наприкінці 2023 року¹⁹⁷ дискурс рухається до підтвердження на найвищому політичному рівні, що далекобійний «Нептун» досяг дальності 1000 кілометрів: «Нова українська ракета, точний удар. Дистанція – тисяча кілометрів», — наголосив Президент, окремо подякувавши українським розробникам і виробникам¹⁹⁸. Згодом видання фіксує вже зрілу впевненість у зрілості виробу — від першого офіційного зображення оновленої конструкції¹⁹⁹ до публічного розкриття «Укроборонпром» технічних характеристик зброї стратегічного класу²⁰⁰. Так внутрішній дискурс проводить читача крізь повний цикл: від серійного зразка до власної далекобійної спроможності, послідовно утверджуючи образ України як технологічно самодостатнього суб'єкта.

У зовнішньому дискурсі «Нептун» постає інакше: вперше «Defense News» звертається до нього не як до української розробки, а як до аргументу у власній стратегічній дискусії. Авторська колонка конгресмена Джозефа Кортні від 3

¹⁹⁶ Сафронов Т. В ОАЕ представили комплекси “Нептун” та “Вільха”. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-oae-predstavlyly-kompleksy-neptun-ta-vilha/> (дата звернення: 17.05.2026).

¹⁹⁷ Козацький С. В Україні створюють нову модифікацію ракети комплексу «Нептун» – Міноборони. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-stvoryuyut-novu-modyfikatsiyu-rakety-kompleksu-neptun-minoborony/> (дата звернення: 17.05.2026).

¹⁹⁸ Сафронов Т. “Довгий Нептун” досяг дальності 1000 км. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/dovgyj-neptun-dosyag-dalnosti-1000-km/> (дата звернення: 17.05.2026).

¹⁹⁹ Приходько Р. «Довгий Нептун» для більшої дальності отримав нову форму і змінену конструкцію. Перше офіційне фото. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/dovgyj-neptun-dlya-bilshoyi-dalnosti-otrymav-novu-formu-i-zminenu-konstruktsiyu-pershe-ofitsijne-foto/> (дата звернення: 17.05.2026).

²⁰⁰ Вінницький В. Характеристики «довгого» «Нептуна» вже не секрет. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/harakterystyky-dovgogo-neptuna-vzhe-ne-sekret/> (дата звернення: 17.05.2026).

травня 2022 року, формально присвячена вразливості флоту США, оцінює потоплення «Москви» як «стратегічний успіх України» й підкреслює асиметрію засобу та ефекту: «відносно дешева ракета малої дальності» вивела з війни флагман Чорноморського флоту²⁰¹. Обмеженість засобу тут не применшує, а підсилює визнання: мужня нація, як пише автор, продемонструвала світові урок, який має врахувати навіть Конгрес США. Україна постає суб'єктом результативної дії та орієнтиром, через який наддержави оцінює власну вразливість. Однак це визнання стосується передусім ефекту події, а не виробничої спроможності.

Через кілька місяців сприйнятий образ зміщується від бойового ефекту до ринкової цінності. У репортажі з польської виставки MSPO у вересні 2022 року «Defense News» фіксує зростання експортного попиту на українську зброю, а представник ДККБ «Луч» Антон Пашинський характеризує її як «перевірену в бою та широко застосовувану нашими військовими»²⁰². Україна постає тут уже як виробник, чия продукцію цінують саме за бойову перевіреність. Це комерційний актив, привабливість якого забезпечив доведений у війні результат.

Нарешті у листопаді 2024 року видання повертається до «Нептуна» в контексті союзницького інтересу. Естонія розглядає закупівлю українських комплексів, а речниця її Міноборони пояснює цінність зброї тим, що її «цінність і знак якості... безперечно ґрунтуються на бойовому досвіді»²⁰³. Прикметно, що навіть тут Україна постає водночас і як бажаний постачальник, і як галузь, що сама обмежує власний експорт чинним мораторієм.

²⁰¹ Courtney J. Moskva's sinking, the rise of anti-ship cruise missiles and what that means for the US Navy. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2022/05/03/moskvas-sinking-the-rise-of-anti-ship-cruise-missiles-and-what-that-means-for-the-us-navy/> (date of access: 17.05.2026).

²⁰² Adamowski J. Ukraine arms maker finds export interest in 'combat-proven' missiles. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/09/06/ukraine-arms-maker-finds-export-interest-in-combat-proven-missiles/> (date of access: 17.05.2026).

²⁰³ Adamowski J. Estonia proposes agreement to buy Ukrainian weapons. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/11/15/estonia-proposes-agreement-to-buy-ukrainian-weapons/> (date of access: 17.05.2026).

Отже, у випадку «Нептуна» внутрішній дискурс веде читача крізь повний виробничо-технологічний цикл, тоді як зовнішній фіксує лише ті моменти, коли розробка набуває значення в глобальному безпековому чи ринковому контексті: бойовий результат, комерційний актив, союзницьку закупівлю. Зовнішнє визнання тут тримається радше на разовому гучному ефекті, ніж на уявленні про сталу індустрію, і в цьому полягає його ситуативність.

У кейсі про співпрацю з турецькою компанією Baykar зовнішнє визнання вперше пов'язане не з бойовим епізодом, а з тривалими виробничими відносинами, де Україна постає учасником міжнародної кооперації.

У внутрішньому дискурсі «Мілітарний» послідовно вибудовує партнерську рамку. Перші матеріали фіксують, що Україна інституційно уможлиблює спільне виробництво. Влітку 2022 року Кабінет Міністрів спрямував до Верховної Ради законопроект про ратифікацію угоди з Туреччиною, яка, за формулюванням Офісу Президента, мала забезпечити «ефективне використання виробничого та науково-технічного потенціалу сторін» та участь українських фахівців у роботі над апаратами²⁰⁴. Україна постає тут не як отримувач готового рішення, а як сторона, що створює правові умови для співпраці на власній території.

Далі видання переводить цю рамку з юридичної площини в партнерську. В інтерв'ю Фонду «Повернись живим» генеральний директор Baykar Халук Байрактар прямо називає Україну «стратегічним партнером» і висловлює намір зробити її «виробничою базою», де компанія планує виробляти не лише фюзеляж, а й електроніку та програмне забезпечення²⁰⁵. «Мілітарний» підкріплює цю заяву конкретикою власного внеску України. Концепт заводу в

²⁰⁴ Супрун К. Bayraktar в Україні. Уряд підготував законопроект, який дозволить налагодити виробництво. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/bayraktar-v-ukrayini-uryad-pidgotuvav-zakonoproekt-yakuj-dozvolyt-nalagodyty-vyrobnytstvo/> (дата звернення: 18.05.2026).

²⁰⁵ Козацький С. Інвестиції Baykar в Україну включають створення дослідницького центру – гендиректор компанії. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/investytsiyi-baykar-v-ukrayinu-vklyuchayut-stvorennya-doslidnytskogo-tsentru-gendyrektor-kompaniyi/> (дата звернення: 18.05.2026).

Київській області передбачає залучення понад 300 українських інженерів і техніків, а турецькі апарати Akinci та Kizilelma вже літають на українських двигунах, до розробки нової продукції залучені українські фахівці²⁰⁶. Український технологічний внесок працює тут як маркер суб'єктності: Україна постає не майданчиком, а співтворцем продукту.

Зрештою внутрішній дискурс фіксує масштаб і логіку кооперації. На Міжнародному форумі оборонних індустрій у Києві у вересні 2023 року Байрактар оголосив про інвестицію близько 100 мільйонів доларів у три проекти й окреслив принцип партнерства²⁰⁷. За його словами, виробництво буде «самодостатнім, екологічним та взаємовигідним, оскільки Україна має унікальні технології з виробництва двигунів». Взаємовигідність тут проєктується як рівність сторін — кожна вносить те, чим сильна.

У зовнішньому дискурсі картина складніша, причому «Defense News» звертається до кооперації раніше, ніж до будь-якого бойового результату. Уже 4 лютого 2022 року, ще до повномасштабного вторгнення, видання повідомляє про домовленість спільно виробляти TB2 і називає Україну «чорноморським союзником» Туреччини²⁰⁸. Майбутній апарат отримує назву «турецько-українського Bayraktar» і, за словами міністра оборони, працюватиме на українському двигуні. На цьому полюсі Україна постає рівноправним союзником і співвиробником, чий технологічний внесок визнано прямо.

Та вже у червні 2023 року той самий дискурс зміщується до іншого полюса. У матеріалі про європейських виробників дронів, що відкривають потужності в Україні, видання описує її передусім як майданчик для локалізації

²⁰⁶ Сафронов Т. Ваукар показала концепт заводу з виробництва БПЛА в Україні. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/baykar-pokazala-kontsept-za1vodu/> (дата звернення: 18.05.2026).

²⁰⁷ Козацький С. Стало відомо, скільки компанія Ваукар інвестує в Україну. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/stalo-vidomo-skilky-kompaniya-baykar-investuye-v-ukrayinu/> (дата звернення: 18.05.2026).

²⁰⁸ Ege Bekdil B. Turkey and Ukraine to coproduce TB2 drones. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/02/04/turkey-and-ukraine-to-coproduce-tb2-drones/> (date of access: 18.05.2026).

виробництва²⁰⁹. Іноземні компанії «налагоджують присутність» і «облаштовуються в охопленій війною країні», щоб швидше постачати системи українським військам. Тут активна роль належить інвесторам, а Україна постає радше привабливим, але пасивним середовищем.

Жовтневий матеріал 2023 року знову повертає до партнерського полюса й навіть посилює його. Представник Baykar пояснює, що компанія бачить Україну «довгостроковим, стратегічним партнером, а не просто ринком»²¹⁰. Видання докладно описує технологічну залежність турецької індустрії від українських двигунів, на яких тримаються флагманські апарати Akinci та Kizilelma, а удар по «Мотор Січ» подається як загроза турецьким інтересам. Україна постає тут не лише партнером, а й носієм технології, без якої частина турецького авіапарку не існувала б.

Отже, у випадку Baykar зовнішнє визнання України вже не разове, а структурне. Її бачать як сторону тривалих виробничих відносин і носія унікальної технології. Водночас сприйнятий образ залишається роздвоєним. Залежно від сюжету Україна постає то рівноправним партнером і співтворцем, то привабливим виробничим майданчиком, куди приходять іноземний капітал. Проектований образ «Мілітарного» такого роздвоєння не має й послідовно тримається партнерського полюса.

Кейс українських морських дронів, передусім родин Magura та Sea Baby, фіксує якісно новий тип зовнішнього визнання. Якщо «Нептун» сприймали через разовий результат, а Baykar через виробничу кооперацію з турецьким партнером, то тут Україну вперше сприймають як автора власного зразка зброї та оперативної моделі, які переймає зовнішній світ.

²⁰⁹ Gosselin-Malo E. Setbacks and success: Two drone makers forge a footprint in Ukraine. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/06/22/setbacks-and-success-two-drone-makers-forge-a-footprint-in-ukraine/> (date of access: 18.05.2026).

²¹⁰ Ege Bekdil B. Turkey's Baykar to spend \$100 million on Ukraine drone production. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/10/10/turkeys-baykar-to-spend-100-million-on-ukraine-production-plant/> (date of access: 18.05.2026).

У внутрішньому дискурсі «Мілітарний» від самого початку проектує образ України як творця нового класу зброї. Уже в листопаді 2022 року, оголошуючи збір на флот морських дронів, Президент окреслює суто оборонну й суверенну рамку: «це лише для захисту нашої морської акваторії, на чуже ми не претендуємо»²¹¹. За кілька днів Міністр цифрової трансформації розкриває характеристики апарата, називає його «унікальною українською розробкою», а атаку на Севастополь — «першою морською атакою в історії, яка була здійснена виключно безпілотними засобами»²¹². Заявка на першість тут не запозичена ззовні, а сформульована самою Україною як автором розробки.

Далі видання простежує перетворення поодинокого зразка на сталу спроможність. Морські дрони отримують окрему бригаду у складі ВМС, а очільник ГУР підтверджує, що Україна освоїла «нормальне серійне виробництво» таких апаратів²¹³. «Мілітарний» при цьому не приховує обмежень. За словами того ж керівника розвідки, до 60–70% дронів противник знищує, і цінність зброї полягає саме в тому, що навіть менша частка, яка долає захист, завдає втрат, непорівнянних із її вартістю. Паралельно видання документує безперервну технологічну еволюцію: від оснащення дронів ракетами «повітря–повітря»²¹⁴ до перетворення їх на носії FPV-дронів²¹⁵ і появи нового покоління

²¹¹ Сафронов Т. Україна запустить флот морських дронів. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-zapustyt-flot-morskyh-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹² Ян О. Україна розкрила деталі про ударні морські БПА. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-rozkryla-detali-pro-udarni-morski-bpa/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹³ Козацький С. У ВМС України створили бригаду морських дронів. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/u-vms-ukrayiny-stvoryly-brygadu-morskyh-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹⁴ Б В. У ГУР підтвердили встановлення ракет класу “повітря–повітря” на дрони Magura. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/u-gur-pidtvrdyly-vstanovlennya-raket-klasu-povityra-povityra-na-drony-magura/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹⁵ Шумлянський Д. ВМСУ отримали морські дрони оснащені ударними FPV. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/morski-drony-vmsu-osnastyly-udarnymy-fpv/> (дата звернення: 18.05.2026).

Sea Baby з дальністю понад 1500 кілометрів²¹⁶. Україна постає тут як виробник, що методично нарощує й покращує власний продукт.

Зрештою внутрішній дискурс фіксує, як українська розробка стає предметом міжнародного інтересу. «Мілітарний» повідомляє про фінансування виробництва морських дронів в Україні з боку Нідерландів²¹⁷ і Норвегії²¹⁸ та про спільне виробництво з Португалією і Грецією²¹⁹. Прикметно формулювання, яке видання наводить услід за Міністеркою оборони Нідерландів: морські дрони важливі й для самих партнерів «як уроки для наших власних збройних сил». Кульмінацією лінії стає повідомлення, що представники ВМФ США та Пентагону провели перші офіційні випробування українських морських дронів, які вже застосовуються в бою²²⁰. Внутрішній дискурс підводить читача до думки, що українська розробка цікавить не лише донорів, а й провідні армії світу.

У зовнішньому дискурсі «Defense News» ця сама розробка проходить помітну лінію визнання. Перший матеріал у вересні 2023 року описує Україну як автора асиметричного успіху, що вже дає уроки західним флотам²²¹. Видання наводить означення з білої книги виробника, за яким Magura V5 є «першим у світі морським дроном із публічним відеопідтвердженням ураження цілей, зокрема військових кораблів». Водночас оцінка залишається тверезою. Аналітик,

²¹⁶ Сафронов Т. СБУ презентувала нове покоління морських дронів Sea Baby: дальність – понад 1500 км. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/sbu-prezentovala-nove-pokolinnya-morskyh-droniv-sea-baby-dalnist-ponad-1500-km/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹⁷ Сафронов Т. Нідерланди профінансують Україні виробництво морських дронів. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/niderlandy-profinansuyut-ukrayini-vyrobnytstvo-morskyh-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹⁸ Приходько Р. Норвегія профінансує розробку та виробництво морських дронів в Україні. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/norvegiya-profinansuye-rozrobku-ta-vyrobnytstvo-morskyh-droniv-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.05.2026).

²¹⁹ Хоменко В. Україна та Португалія спільно вироблятимуть морські надводні дрони. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/ukrayina-ta-portugaliya-spilno-vyroblyatymut-morski-nadvodni-drony/> (дата звернення: 18.05.2026).

²²⁰ Хоменко В. Українські морські дрони зацікавили Пентагон після успішних атак на російські кораблі. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/ukrayinski-morski-drony-zatsikavyly-pentagon-pislya-uspishnyh-atak-na-rosijski-korabli/> (дата звернення: 18.05.2026).

²²¹ Gosselin-Malo E. Ukraine seeks upper hand in cat-and-mouse game of naval drones. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/unmanned/2023/09/14/ukraine-seeks-upper-hand-in-cat-and-mouse-game-of-naval-drones/> (date of access: 18.05.2026).

на якого посилається видання, називає українські дрони «асиметричною відповіддю» сторони, що поки не може змагатися з російським флотом на рівних, а самі виробники визнають, що задовольняють лише частину попиту. Україна постає новатором в умовах обмежених ресурсів.

Згодом сприйнятий образ зміщується від результату до методу. У жовтні 2024 року «Defense News» описує, як французька Naval Group створює власний морський дрон «з урахуванням уроків України»²²². Представник компанії пояснює, що перейняв саме український темп розробки, за якого нова версія апарата з'являється «кожні шість місяців». Тут Україна постає вже не лише автором зразка, а й джерелом інженерної методології, яку переймає одна з провідних європейських компаній.

Наступний крок виводить визнання на рівень доктрини. У листопаді 2024 року видання повідомляє, що держави НАТО переглядають морські концепції, а програма навчань REPMUS на 2025 рік зосередиться на стримуванні противника на морі «частково на основі того, що ми бачили в Україні»²²³. Український бойовий досвід тут переймає не окрема компанія, а альянс, закладаючи його в основу спільної оперативної концепції. Україна постає прецедентом, що змінює підходи провідних флотів світу.

Замикає дугу матеріал жовтня 2025 року, у якому українські морські дрони постають уже як експортно готовий продукт. На тлі часткового зняття експортного мораторію видання відносить дрони типу Magura до класів зброї, придатних для постачання західним союзникам, а представник кластера Brave1 пояснює їхню привабливість простою економікою: бойові кораблі є «фінансовим

²²² Gosselin-Malo E. Naval Group launches robotic boat featuring lessons from Ukraine. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/10/08/naval-group-launches-robotic-boat-featuring-lessons-from-ukraine/> (date of access: 18.05.2026).

²²³ Gosselin-Malo E. NATO allies ready sea drones for the task of repelling enemy warships. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/11/08/nato-allies-ready-sea-drones-for-the-task-of-repelling-enemy-warships/> (date of access: 18.05.2026).

тягарем», тоді як флот безпілотників дешевший і виконує ті самі завдання²²⁴. Україна постає тут постачальником рішення, яке зовнішній ринок визнає вже не лише ефективним, а й комерційно привабливим.

Отже, у випадку морських дронів «Defense News» сприймає Україну не як реципієнта чи виробничий майданчик, а як автора зразка зброї, інженерної методології та оперативної моделі, які переймають провідні компанії й сам альянс. Внутрішній дискурс веде ту саму лінію — від першої в історії атаки безпілотними засобами до серійного виробництва й міжнародних партнерств. Обидва дискурси сходяться на образі України як суб'єкта, що задає рішення, а не переймає чужі.

У кейсі оборонного кластера «Brave1» предметом зовнішньої уваги стає вже не окрема розробка, а українська інституція — спосіб організувати оборонні інновації. Україна постає тут не лише виробником зброї, а й автором організаційної моделі.

У внутрішньому дискурсі «Мілітарний» від початку проєктує «Brave1» як інституцію зі стратегічною амбіцією. Уже в матеріалі про запуск кластера у квітні 2023 року видання передає його мету словами Міністра цифрової трансформації — перетворення України на «світового лідера оборонних технологій»²²⁵. «Brave1» постає як єдина платформа, що з'єднує розробників, державу, військових та інвесторів, а Україна — як держава, що свідомо буде системою для появи власних технологій, а не покладається на стихійний розвиток галузі.

²²⁴ Gosselin-Malo E. Ukraine-made drones, navigation software primed for first exports. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/10/15/ukraine-made-drones-navigation-software-primed-for-first-exports/> (date of access: 18.05.2026).

²²⁵ Ян О. В Україні представлять кластер для розвитку оборонних технологій BRAVE1. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-predstavlyat-klaster-dlya-rozvytku-oboronnyh-tehnologij-brave1/> (дата звернення: 18.05.2026).

Далі видання документує швидке інституційне зростання цієї системи. За рік на платформі реєструється понад 1600 розробок²²⁶, понад 200 з них кодифікуються за стандартами НАТО²²⁷, а держава закладає на фінансування мільярди гривень²²⁸. «Мілітарний» простежує, як кластер розширює мандат від дронів і наземних роботів до ракетної програми²²⁹ та як він вибудовує власну ринкову інфраструктуру — від інвестиційного саміту «Defense Tech Valley»²³⁰ до маркетплейсу «Bravel Market», де підрозділи самі обирають техніку за нараховані бали²³¹. Україна постає тут як держава, що не лише виробляє зброю, а й створює для неї зрілу інституційну екосистему.

Зрештою внутрішній дискурс показує, як ця екосистема відкривається світові. «Мілітарний» повідомляє про ініціативу «Test in Ukraine», у межах якої кластер за короткий час отримав десятки заявок від іноземних компаній на випробування власної зброї в Україні²³². Керівник «Bravel» пояснює перевагу України швидкістю процесів: тут усе відбувається швидше, а зворотний зв'язок від військових надходить майже миттєво, тож партнерам варто «інтегрувати досвід України для вдосконалення оборонних технологій ЄС». Доповнює

²²⁶ Б В. За рік існування кластера Bravel до нього приєдналися понад 1600 розробок. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/za-rik-isnuvannya-klastera-bravel-do-nogo-pryyednalysya-ponad-1600-rozrobok/> (дата звернення: 18.05.2026).

²²⁷ Б В. Двісті розробок Bravel кодифікували згідно зі стандартами НАТО. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/dvistri-rozrobok-bravel-kodyfikulyy-zgidno-zi-standartamy-nato/> (дата звернення: 18.05.2026).

²²⁸ Козацький С. Bravel оголосив грантові конкурси на розробку тактичних балістичних ракет і ЗРК. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/bravel-ogolosyv-grantovi-konkursy-na-rozrobku-taktychnyh-balistychnyh-raket-i-zrk/> (дата звернення: 18.05.2026).

²²⁹ Супрун К. Гранти Bravel на розробку ракетного озброєння отримали 19 компаній. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/granty-bravel-na-rozrobku-raketnogo-ozbroynnya-otrymaly-19-kompanij/> (дата звернення: 18.05.2026).

²³⁰ Ян О. Bravel провів перший інвестиційний саміт Defense Tech Valley. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/bravel-proviv-pershyj-investytsijnyj-samit-defense-tech-valley/> (дата звернення: 18.05.2026).

²³¹ Сафронов Т. Третя штурмова бригада першою обміняла “Е-бали” на дрони через Bravel Market. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/tretya-shturmova-brygada-pershoyu-obminyala-e-baly-na-drony-cherez-bravel-market/> (дата звернення: 18.05.2026).

²³² Шумлянський Д. Bravel вже отримав 45 заявок від іноземних компаній на випробування зброї в Україні. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/bravel-vzhe-otrymav-45-zayavok-vid-inozemnyh-kompanij-na-vyprobuvannya-zbroyi-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.05.2026).

картину перше міжнародне R&D-партнерство кластера з нідерландською дослідницькою організацією TNO²³³. Україна постає вже не лише виробником, а й полігоном і дослідницьким партнером для оборонних галузей інших держав.

У зовнішньому дискурсі «Defense News» сприймає «Brave1» у тому самому ключі, причому з перших матеріалів. На початку 2024 року видання описує український ВПК як галузь, що «змагається з технологічним годинником», переймаючи комерційні рішення й доводячи їх до фронту швидше за супротивника, а «Brave1» — як ядро цієї адаптації²³⁴. Керівниця кластера прямо називає Україну «глобальним центром оборонних технологій», а українські рішення — «асиметричними відповідями, здатними змінити конфігурацію протистояння» з переважаючим у ресурсах ворогом²³⁵. Зовнішнє видання тут не накладає власну рамку на Україну, а відтворює українську самооцінку майже без змін.

Окремою лінією у зовнішньому дискурсі проходить експортний мораторій. У жовтні 2024 року «Defense News» наводить аргументи українського виробника на користь поступового зняття заборони на експорт²³⁶. За його словами, мораторій дав малим компаніям швидко зрости, перетворивши їх за два з половиною роки з «гаражних стартапів» на стабільні компанії, але згодом почав гальмувати галузь, бо держава вже не здатна викупити все, що вони виробляють. Видання подає мораторій неоднозначно — як чинник, що водночас захистив

²³³ Козацький С. Спільні дослідження для фронту: Український Brave1 та TNO з Нідерландів започаткували R&D-співпрацю. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/spilni-doslidzhennya-dlya-frontu-ukrayinskyj-brave1-ta-tno-z-niderlandiv-zapochatkuvaly-r-d-spivpratsyu/> (дата звернення: 18.05.2026).

²³⁴ Gosselin-Malo E. How Ukraine's defense companies have adapted to two years of war. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/02/22/how-ukraines-defense-companies-have-adapted-to-two-years-or-war/> (date of access: 18.05.2026).

²³⁵ Gosselin-Malo E. Ukrainian officials see ground robots as 'game changer' in war. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/03/14/ukrainian-officials-see-ground-robots-as-game-changer-in-war/> (date of access: 18.05.2026).

²³⁶ Gosselin-Malo E. Ukraine should lift export ban on reconnaissance drones, vendor says. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/10/21/ukraine-should-lift-export-ban-on-reconnaissance-drones-vendor-says/> (date of access: 18.05.2026).

молоду індустрію, обмежує її зростання та несе ризик копіювання технологій Росією. Україна постає тут зрілою галуззю, що вже переросла внутрішній ринок.

Найвищої точки зовнішнє визнання досягає, коли українську модель пропонують як орієнтир для армії США. У лютому 2025 року «Defense News» публікує аналітичну колонку дослідників RAND про те, чого Пентагон може навчитися в Україні²³⁷. Автори описують Brave1 як найоригінальніше українське рішення для швидкого впровадження технологій і прямо радять Міністерству оборони США перейняти окремі елементи української організаційної моделі. Тут Україна постає не стороною, що наздоганяє, а джерелом управлінського досвіду для наддержави. Це найвищий рівень суб'єктності з усіх розглянутих кейсів.

Замикає кейс перехід визнання у площину конкретних дій. Восени 2025 року на тлі поступового зняття мораторію «Defense News» відносить кілька класів української зброї до експортно готових, причому саме «Brave1» виступає інстанцією, що засвідчує цю готовність²³⁸. Невдовзі видання повідомляє про проєкт Ocorpus — масове ліцензійне виробництво українських дронів-перехоплювачів у Британії, що має стати основою європейської «стіни дронів»²³⁹. Україна постає тут джерелом технології та інтелектуальної власності для союзника.

Отже, у випадку «Brave1» зовнішнє визнання України сягає рівня організаційної моделі та системи. «Defense News» сприймає Україну не як виробника окремих зразків, а як автора інституційного підходу, у якого пропонують учитися провідні армії, і як джерело технології для ліцензійного

²³⁷ Schmid J., Mueller E. E. What the Pentagon might learn from Ukraine about fielding new tech. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/opinion/2025/02/14/what-the-pentagon-might-learn-from-ukraine-about-fielding-new-tech/> (date of access: 18.05.2026).

²³⁸ Gosselin-Malo E. Ukraine-made drones, navigation software primed for first exports. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/10/15/ukraine-made-drones-navigation-software-primed-for-first-exports/> (date of access: 18.05.2026).

²³⁹ Gosselin-Malo E. Mass production of Ukrainian drones in the UK to launch within weeks. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/10/21/mass-production-of-ukrainian-drones-in-the-uk-to-launch-within-weeks/> (date of access: 18.05.2026).

виробництва за кордоном. Проєктований і сприйнятий образи тут зближуються настільки, що зовнішнє видання відтворює українську самооцінку майже без змін.

Таким чином, проведений медіааналіз показав, що внутрішній і зовнішній професійні дискурси репрезентують військово-промисловий потенціал України з різною інтенсивністю та через різні змістові домінанти. У «Мілітарному» ВПП є одним із центральних сюжетів і подається передусім через виробничо-технологічний складник — власні розробки, серійне виробництво, підприємства й інституції. У «Defense News» ця тематика присутня вужче й переважно вбудовується в ширший глобальний порядок денний, де ключовими стають міжнародна кооперація, ринки, партнерства та вплив українського досвіду на інші держави.

Водночас обидва дискурси демонструють висхідну динаміку уваги до українського ВПП упродовж 2022–2025 років. Це означає, що оборонно-промислова спроможність України поступово перетворилася на самостійний предмет професійного обговорення не лише всередині країни, а й у зовнішньому експертному середовищі. Якісний аналіз чотирьох кейсів підтвердив цю динаміку: визнання рухається від разового бойового ефекту «Нептуна» до виробничої кооперації навколо Baykar, далі — до сприйняття морських дронів як українського продукту й оперативної моделі, а у випадку Brave1 — до визнання українського інституційного підходу до оборонних інновацій.

Отже, підрозділ засвідчив поступове скорочення розриву між проєктованим і сприйнятим образом ВПП України. Внутрішній дискурс послідовно конструює образ України як суб'єктного виробника й автора власних рішень, тоді як зовнішній дискурс визнає цей образ вибірково, але дедалі глибше. Найповніше зближення двох образів відбувається у сферах безпілотних систем, морських дронів та оборонних інновацій, де Україна постає не лише отримувачем допомоги, а джерелом технологічних, організаційних і тактичних рішень.

3.2. Роль ВПП у формуванні іміджу України

Військово-промисловий потенціал уже не є суто військовою категорією: у сучасних міжнародних відносинах здатність держави самостійно виробляти озброєння стає одним із чинників того, як її сприймають у світі. Для України, що в умовах повномасштабної війни перетворила оборонне виробництво на одну з опор власної суб'єктності, це робить ВПП не лише ресурсом оборони, а й потенційним чинником міжнародного іміджу. Питання полягає в тому, наскільки цей потенціал справді конвертується в те, як Україну бачать ззовні.

Підстава для такого питання вагома. За роки повномасштабної війни Україна перетворила оборонне виробництво на потужний ресурс «жорсткої сили», причому це підтверджують не лише зовнішні незалежні оцінки військових видатків, а й виробничі показники, проаналізовані в попередньому розділі. За даними SIPRI, у 2022 році військові видатки України зросли на рекордні 640%, а до 2025 року держава ввійшла до сімки найбільших військових витратників світу й утримувала найбільший воєнний тягар планети — близько 40% ВВП. Ідеться, однак, про силу, нарощену на межі економічних можливостей держави. Тому сама по собі ця потужність залишається ресурсом стримування, а чинником іміджу вона стає лише тоді, коли перетворюється на привабливість і довіру, що ґрунтуються на технологічній спроможності та надійності. Це перетворення розгортається у сприйнятті аудиторій, а медіадискурс слугує інструментом, що дає змогу його простежити, тому подальший аналіз через зіставлення проєктованого та сприйнятого образів ВПП показує, що саме військово-промислова спроможність додає до міжнародного іміджу України.

Проєктований образ ВПП України, що постає у внутрішньому дискурсі «Мілітарного», вибудовується навколо кількох стійких атрибутів. Передусім це образ держави-суб'єкта, яка самостійно розробляє й виробляє озброєння, а не лише отримує його ззовні. До нього додаються технологічна спроможність, інноваційність і здатність налагоджувати виробництво в умовах активної війни. Україна постає тут не майданчиком чужих рішень, а автором власних — від ракетного комплексу до оперативної моделі застосування дронів.

Цей образ персоніфікований через конкретних виробників. Найчастіше у внутрішньому дискурсі фігурує конструкторське бюро «Луч», згадуване сотні разів, за ним: «Укроборонпром», «Українська бронетехніка», «Fire Point» та інші підприємства державного й приватного секторів. Саме вони, а не абстрактна «оборонка», виступають дійовими особами наративу, що надає проєктованому образу конкретності й достовірності. Прикметно, що іноземні компанії на кшталт Rheinmetall чи Baykar присутні в цьому дискурсі здебільшого як партнери, що приходять в Україну, тобто навіть міжнародна кооперація подається крізь призму української суб'єктності.

Така самопрезентація має чітку логіку. Вона стверджує образ України як спроможного й самодостатнього виробника та фактично є заявкою на імідж оборонно-технологічного хабу. Водночас ця заявка адресована переважно внутрішній і вже прихильній аудиторії — професійному середовищу, яке поділяє контекст і не потребує переконування. Тим самим проєктований образ створює передумову для іміджу, але сам собою його ще не забезпечує, адже вирішальним є те, чи підхоплює цей образ зовнішній спостерігач.

Сприйнятий образ ВПП України, що постає в зовнішньому дискурсі «Defense News», помітно вужчий за проєктований. Зовнішнє видання звертається до українського потенціалу вибірково — у ті моменти, коли він набуває значення в глобальному безпековому чи ринковому контексті, — і висвітлює його передусім крізь призму міжнародної кооперації, а не власне українського виробництва. Проте головне у цьому образі є не його обмеженість, а його динаміка. Зіставлення чотирьох кейсів показує, що розрив між тим, як Україна себе подає, і тим, як її бачать ззовні, послідовно скорочується.

На початку цього руху, у випадку «Нептуна», зовнішнє визнання було ситуативним: Україну сприймали через разовий бойовий ефект, тоді як виробничий цикл лишався поза увагою. У випадку Baykar визнання стало структурним, хоча й роздвоєним: Україна поставала то рівноправним партнером, то лише виробничим майданчиком. Кейс морських дронів зміщує сприйняття ще далі: тут Україну визнають уже автором власного зразка зброї, інженерної

методології та оперативної моделі, які переймають провідні компанії й сам альянс. Нарешті, у випадку Brave1 проєктований і сприйнятий образ майже збігаються: зовнішнє видання відтворює українську самооцінку як глобального центру оборонних технологій майже без змін.

Це скорочення розриву має і якісний вимір. У пізніх кейсах зовнішнє визнання перестає бути реакцією на окрему подію і набуває ознак профільної репутації — стійкого судження, що спирається на підтвержені дії й повторюється в незалежних джерелах. Український досвід переймає французька суднобудівна компанія, до нього апелює НАТО у плануванні навчань, дослідники RAND пропонують його як орієнтир для Пентагону, а Британія розгортає ліцензійне виробництво українських дронів. Ідеться вже не про образ, що виникає принагідно, а про репутацію, сформовану в конкретному, професійному сегменті — оборонних інноваціях і безпілотних системах. Саме тут, у вузькому, але стратегічно значущому вимірі, конвертація військово-промислового потенціалу в міжнародне визнання відбулася найповніше.

Виявлене в профільному дискурсі визнання варто співвіднести із загальною динамікою бренду України, яку фіксують незалежні міжнародні рейтинги. За оцінками Brand Finance, повномасштабне вторгнення завдало вартості національного бренду України відчутного удару: вона впала зі 107 до 85 мільярдів доларів, а в загальному рейтингу країна за роки війни опустилася з 55-го на 60-те місце. Винятком став 2022 рік, коли на тлі міжнародної підтримки й успішного захисту незалежності помітно зросла сила бренду — показники впізнаваності, репутації та впливу. Помітне пожвавлення сталося й у 2024 році, коли Україна опинилася серед найшвидше зростаючих національних брендів світу й відіграла частину втрачених позицій, повернувшись на 58-ме місце. Це відновлення живили насамперед економічні чинники — міжнародна фінансова допомога, пожвавлення ділової активності, стабільна робота енергетики й морського коридору. Отже, оборонно-промислова репутація поки що не визначає весь національний бренд України, але формує окремий секторний ресурс, який може посилювати його безпековий і технологічний виміри.

Таким чином, проведений аналіз показав, що військово-промисловий потенціал впливає на імідж України через перетворення матеріальної спроможності на зовнішнє визнання. Виробничі потужності, бойова ефективність і технологічні рішення стають іміджевим ресурсом тоді, коли їх помічають, повторно підтверджують і включають до професійного порядку денного зовнішні актори. Саме тому ключовим механізмом конвертації ВПП в імідж України є визнання її спроможності діяти як виробник безпеки зовнішніми професійними й експертними середовищами, яке фіксується в медіадискурсі.

У межах дослідженого матеріалу найсильніше це визнання проявилось у сферах безпілотних, морських і оборонно-інноваційних рішень. Український досвід уже використовується як орієнтир для провідних компаній, армій, альянсів і аналітичних центрів. Українські технології стають предметом ліцензійного виробництва, а організаційні підходи на кшталт Brave1 подаються як модель для наслідування. Отже, у фаховому середовищі йдеться вже не лише про образ, а про репутацію, що спирається на повторювані судження незалежних акторів і підтверджується практичним запозиченням українських рішень.

Водночас ця репутація поки що має переважно секторальний характер. Загальний імідж держави формується під впливом ширшого кола чинників — війни, економічної стійкості, міжнародної допомоги, політичної суб'єктності та гуманітарного виміру. Проте оборонно-промислова репутація створює окремий і дедалі важливіший ресурс для посилення безпекового й технологічного образу України, а за умови подальшого масштабування виробництва, комунікації та міжнародної кооперації може стати одним із повноцінних складників її міжнародного іміджу.

Висновки до розділу. Таким чином, аналіз репрезентації військово-промислового потенціалу України у професійному медіадискурсі дає підстави для висновку, що оборонна промисловість постає в ньому не як другорядний елемент війни, а як самостійний чинник державної спроможності. Порівняння українського «Мілітарного» та американського «Defense News» дозволило зіставити проєктований і сприйнятий образи ВПП України, тобто те, як

українське профільне середовище описує власні можливості, і те, як ці можливості відчитуються зовнішнім професійним спостерігачем.

Кількісний аналіз показав, що у внутрішньому дискурсі ВПП України посідає значно вагомніше місце, ніж у зовнішньому, однак в обох виданнях частка відповідних публікацій зростала протягом 2022–2025 років. Для «Мілітарного» ядром репрезентації став виробничо-технологічний складник, що підкреслює власні розробки, підприємства, серійне виробництво й інституційну мобілізацію. Для «Defense News» провідним виявився міжнародно-коопераційний складник, через який український ВПП входить у глобальний дискурс партнерств, ринків, технологічного обміну та оборонного планування союзників.

Якісний аналіз кейсів засвідчив послідовне поглиблення зовнішнього визнання України як оборонного виробника. У випадку «Нептуна» воно починалося з реакції на разовий бойовий результат; у випадку Baykar набуло форми визнання виробничої кооперації та локалізації; у кейсі морських дронів Україна постала вже як автор власного зразка, інженерної методології та оперативної моделі; у випадку Brave1 зовнішній дискурс визнав не лише окремі технології, а й український спосіб організації оборонних інновацій. Отже, рух від події до системи став головною логікою трансформації сприйняття українського ВПП.

Порівняння проєктованого і сприйнятого образів показало, що між ними зберігається певний розрив: український дискурс значно ширше й упевненіше артикулює суб'єктність власної оборонної промисловості, тоді як зовнішній дискурс визнає її переважно тоді, коли вона має очевидне значення для міжнародної безпеки, ринку або технологічного розвитку. Водночас цей розрив поступово скорочується. Найвиразніше зближення відбулося у сферах безпілотних систем, морських дронів та оборонних інновацій, де Україна вже постає як джерело рішень, які вивчають, адаптують і відтворюють інші актори.

Таким чином, військово-промисловий потенціал України вже виконує іміджеву функцію, хоча ця функція поки що найповніше проявляється у фаховому, а не масовому вимірі. Він формує репутацію України як виробника

безпеки, інноватора та практичного партнера, здатного створювати ефективні рішення в умовах війни. Саме ця секторна репутація становить основу для ширшої інтеграції оборонно-промислового чинника в міжнародний імідж держави, якщо матеріальні спроможності ВПП будуть підтримані стабільним виробництвом, послідовною комунікацією та довгостроковою міжнародною кооперацією.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу сформулювати наступні висновки, відповідно до поставлених завдань:

1. Теоретико-методологічні аспекти дослідження проаналізовано й встановлено, що його тема перебуває на перетині теорій сили, концепцій міжнародного образу, іміджу, репутації та бренду держави, а також доробку з розвитку українського ВПК і ОПК. Це дало змогу розглядати військово-промисловий потенціал не лише як виробничу чи безпекову, а й як іміджеву категорію — чинник міжнародного позиціонування держави. Принциповим для роботи стало розмежування понять військово-промислового комплексу, оборонно-промислового комплексу та військово-промислового потенціалу, яке дозволяє відрізнити наявні інституційні спроможності від ширшої здатності економіки до мобілізації й трансформації ресурсів в умовах війни. Категорії «жорсткої», «м'якої» та «розумної» сили пояснили, яким чином матеріальні оборонні ресурси конвертуються у зовнішньополітичний вплив, а послідовність образ — імідж — репутація — бренд разом із розмежуванням проєктованого й сприйнятого образу дала інструмент для аналізу того, як цей потенціал відображається у свідомості зовнішніх аудиторій.

Для розкриття історичних передумов і етапів становлення ВПК України використано історико-ретроспективний, проблемно-хронологічний та проблемно-орієнтований аналіз. Ключовим в емпіричній частині став контент-аналіз профільних оборонних медіа, доповнений автоматизованою категоризацією публікацій за п'ятьма складниками ВПП, ручною валідацією контрольної вибірки, інтерпретативним аналізом наративів, порівняльним аналізом кейсів і статистичним аналізом.

2. Еволюцію ВПК України від 1991 року до початку повномасштабного вторгнення досліджено як перехід від радянської спадщини до незавершеної трансформації. Після здобуття незалежності Україна успадкувала потужні оборонно-промислові школи, підприємства й експортний досвід, але разом із ними й низку структурних проблем: неповні виробничі цикли, залежність від

зовнішньої кооперації, слабке внутрішнє оборонне замовлення та нестабільне управління. У 1990-х і 2000-х роках галузь переважно підтримувала функціонування шляхом здійснення ремонту, модернізацію та експорту радянської техніки. Після 2014 року розрив із російською кооперацією, потреби АТО й відновлення боєздатності ЗСУ прискорили імпортозаміщення, запуск нових програм, залучення приватного сектору та поступову переорієнтацію оборонної сфери на стандарти НАТО, однак до 2022 року перебудова залишалася неповною.

3. Сучасний стан, структуру й тенденції розвитку ВПК України узагальнено в образі мобілізаційно-мережевої екосистеми. Повномасштабне вторгнення створило для галузі критичні ризики, але водночас прискорило її адаптацію: український ВПК перейшов до розосередження виробництва, швидшої взаємодії між фронтом і виробником, більш активного залучення приватних компаній, defense tech-команд, волонтерських ініціатив, цифрових платформ і міжнародних партнерів. Головними тенденціями стали зростання виробництва безпілотних систем, боєприпасів, артилерійських, бронетанкових, морських і ракетних рішень, цифровізація закупівель та інтернаціоналізація виробництва. Водночас зберігаються обмеження: брак стабільних контрактів, недозавантаження потужностей, кадровий дефіцит, залежність від імпортних компонентів і складність координації між учасниками сектору.

4. У роботі виокремлено й схарактеризовано п'ять взаємопов'язаних складників військово-промислового потенціалу України. Виробничо-технологічний складник забезпечує створення й масштабування озброєнь. Організаційно-координаційний — зв'язок між державою, військом і виробниками. Кадровий — інженерну, наукову й бойову адаптивність. Інституційно-фінансовий — перетворення спроможностей на реальне серійне виробництво. Міжнародно-коопераційний — фінансування, локалізацію, спільне виробництво й інтеграцію в європейський оборонно-промисловий простір. Отже, рівень розвитку ВПП визначається не окремим показником, а збалансованістю цих п'яти вимірів.

5. Порівняння того, як ВПП України висвітлюють вітчизняні та іноземні профільні медіа, виявило відчутну асиметрію уваги. Кількісний контент-аналіз показав, що у внутрішньому дискурсі «Мілітарного» військово-промисловий потенціал посідає значно вагомніше місце, ніж у зовнішньому «Defense News» (23,0% проти 7,0% релевантних публікацій), хоча в обох виданнях ця частка зростала протягом 2022–2025 років. Відрізнялася й сама структура уваги: «Мілітарний» зосереджувався на виробничо-технологічному складнику, тобто на власних розробках, підприємствах і серійному виробництві, тоді як «Defense News» висвітлював український потенціал передусім крізь призму міжнародно-коопераційного складника — партнерств, ринків і значення українського досвіду для союзників.

Якісний контент-аналіз чотирьох кейсів засвідчив послідовне поглиблення зовнішнього визнання України як оборонного виробника. У випадку «Нептуна» воно ще було реакцією на разовий бойовий результат, тоді як сам виробничий цикл залишався поза увагою. Кейс Ваукар додав визнання виробничої кооперації та локалізації, хоча й неоднозначне — Україна поставала то рівноправним партнером, то лише виробничим майданчиком. У кейсі морських дронів сприйняття зміщується ще далі: Україну визнають уже автором власного зразка зброї, інженерної методології та оперативної моделі, які переймають провідні компанії й сам Альянс. Нарешті, у випадку Brave1 проєктований і сприйнятий образи майже збігаються: зовнішній спостерігач визнає не лише окремі українські технології, а й сам спосіб організації оборонних інновацій. Отже, рух «від події до системи» став головною логікою трансформації зовнішнього сприйняття українського ВПП, а розрив між тим, як Україна себе подає, і тим, як її бачать ззовні, найвиразніше скоротився у сферах безпілотних і морських систем та оборонних інновацій.

6. Роль військово-промислового потенціалу у формуванні іміджу України визначено як активну, але опосередковану. Він впливає на міжнародний образ держави тоді, коли матеріальна спроможність перетворюється на зовнішнє визнання, коли бойову ефективність, технологічні інновації та організаційні

рішення помічають, оцінюють та переймають зовнішні актори. Саме через цей механізм ВПП поступово зміщує сприйняття України від держави, яку бачили передусім як об'єкт зовнішньої підтримки, до суб'єкта, що сам виробляє безпеку, технології та рішення. Найбільш виразно це продемонстрував успіх вітчизняних технологічних платформ та освоєння нових оборонних ніш. Водночас така репутація поки що залишається переважно секторальною, оскільки загальний імідж держави формують також інші чинники — війна, економічна стійкість, міжнародна допомога, політична суб'єктність та гуманітарний вимір.

Отже, головний результат дослідження полягає в тому, що військово-промисловий потенціал України вийшов за межі суто оборонної категорії й перетворився на чинник її міжнародної суб'єктності. Він поступово змінює сприйняття держави: країну, яку тривалий час бачили переважно як сировинно-аграрну периферію й отримувача зовнішньої допомоги, дедалі частіше визнають самостійним виробником безпеки й технологій, чий бойовий та організаційний досвід вивчають і переймають навіть провідні держави світу. Цей іміджевий ефект також доводить, що збереження й подальший розвиток оборонно-промислового комплексу мають для України стратегічне значення. ВПП став ресурсом не лише оборони, а й міжнародного позиціонування держави, і цю можливість важливо не втратити, а послідовно розвивати, щоб марка «Вироблено в Україні» асоціювалася з передовими технологіями, інноваціями та оборонними рішеннями світового рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бадрак В. Елементарні частинки української оборонки. *Дзеркало тижня*. 2018. 10 лип. URL: https://zn.ua/ukr/internal/elementarni-chastinki-ukrayinskoyi-oboronki-285299_.html (дата звернення: 26.04.2026).
2. Бадрак В., Згурець С. Військово-технічне співробітництво України з Росією: розвінчування міфів. Київ : Центр дослідж. армії, конверсії та роззброєння, 2008. 92 с.
3. Бадрак В. Оборонно-Потьомкінський Комплекс, або Про особливості переозброєння нашої армії. *Дзеркало тижня*. 2016. 14 верес. URL: https://zn.ua/ukr/internal/oboronno-potomkinskiy-kompleks-abo-pro-osoblivosti-pereozbroyennya-nashoyi-armiyi-_.html (дата звернення: 26.04.2026).
4. Бадрак В. ОПК і армія України. Втрати на всіх фронтах. *Дзеркало тижня*. 2010. 3 верес. URL: https://zn.ua/ukr/internal/opk_i_armiya_ukrayini_vtrati_na_vsih_frontah.html (дата звернення: 25.04.2026).
5. Бадрак В. Приватний ОПК України: опора "оборонки" чи ізгої?. *Дзеркало тижня*. 2016. 29 жовт. URL: https://zn.ua/ukr/internal/privatniy-opk-ukrayini-opora-oboronki-chi-izgoyi-_.html (дата звернення: 26.04.2026).
6. Бадрак В. Професіоналізація української армії під загрозою. *Дзеркало тижня*. 2001. 18 трав. URL: https://zn.ua/ukr/internal/profesionalizatsiya_ukrayinskoyi_armiyi_pid_zagrozoyu.html (дата звернення: 25.04.2026).
7. Балуєва О. В., Ляшенко В. І. Стан та передумови відродження оборонно-промислового комплексу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 15. С. 74–81.
8. Баришева К., Бугай Ю., Істоміна П. Громадянська оборона: Дослідження впливу громадських організацій та аналітичних центрів у сфері безпеки та оборони України / ред. Л. Огрязко. Sahaidachnyi Security Center, 2026. 47 с. URL: https://sahasec.org/wp-content/uploads/2026/02/Hromadianska-oborona_2026_UA.pdf (дата звернення: 08.05.2026).

9. Б В. Від початку 2024 року Україна виготовила 2,5 мільйони артилерійських боєприпасів. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/vid-pochatku-2024-roku-ukrayina-vygotovyla-2-5-miljony-artylerijskyh-boyeprypasiv/> (дата звернення: 18.05.2026).
10. Б В. В рамках Brave1 профінансовано 135 оборонних розробок на суму 2,3 млн доларів. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/v-ramkah-brave1-profinansovano-135-oboronnyh-rozrobok-na-sumu-2-3-mln-dolariv/> (дата звернення: 18.05.2026).
11. Б В. Двісті розробок Brave1 кодифікували згідно зі стандартами НАТО. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/dvistri-rozrobok-brave1-kodyfikuvaly-zgidno-zi-standartamy-nato/> (дата звернення: 18.05.2026).
12. Б В. За рік існування кластера Brave1 до нього приєдналися понад 1600 розробок. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/za-rik-isnuvannya-klastera-brave1-do-nogo-pryyednalysya-ponad-1600-rozrobok/> (дата звернення: 18.05.2026).
13. Б В. Міноборони та Мінцифри за 10 місяців законтрактували 1.6 млн дронів на 114 млрд грн. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/minoborony-ta-mintsyfri-za-10-misyatsiv-zakontraktuvaly-1-6-mln-droniv-na-114-mlrd-grn/> (дата звернення: 18.05.2026).
14. Б В. Олександр Камишін йде з посади очільника Мінстратегпрому за власним бажанням. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/oleksandr-kamyshin-jde-z-posady-ochilnyka-minstrategpromu-za-vlasnym-bazhannyam/> (дата звернення: 18.05.2026).
15. Б В. У ГУР підтвердили встановлення ракет класу “повітря–повітря” на дрони Magura. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/u-gur-pidtverdylly-vstanovlennya-raket-klasu-povitrya-povitrya-na-drony-magura/> (дата звернення: 18.05.2026).
16. Бегма В. М. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір / ред. О. В. Литвиненко. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2011. 81 с.

17. Бегма В. М., Свергунов О. О. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах : Аналіт. доп. / ред. В. М. Бегма ; упоряд. В. М. Маркелов. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2013. 112 с.
18. Біла книга 2019-2020 / Голова робоч. групи І. Руснак. Київ : М-во оборони України, 2021. 195 с.
19. Біла книга 2021 / Голова робоч. групи І. Руснак. Київ : М-во оборони України, 2022. 118 с.
20. Білоусова О., Ольховик К., Рейзінгер Л. Від поля бою до майбутнього війни: Як українські дрони інновації можуть посилити військові спроможності США : Дослідження / ред.: Е. Рибаківа, Н. Шаповал, Т. Милованов. Київ. шк. економіки, 2025. 31 с. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/vid-polya-boyu-do-maybutnogo-viyni-yak-ukrayinski-dronovi-innovatsiyi-mozhut-posiliti-viyskovi-spromozhnosti-ssha-doslidzhennya-kse-institute/> (дата звернення: 06.05.2026).
21. Бойова система DELTA впроваджена на всіх рівнях Сил оборони України. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/bojova-sistema-delta-vprovadzhen-na-vsikh-rivnyah-sil-oboroni-ukrayini> (дата звернення: 06.05.2026).
22. Брифінг від 23.05.2022. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/brifing-vid-23052022> (дата звернення: 04.05.2026).
23. Бронетранспортер БТР-4Е. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/05/22/bronetransporter-btr-4e/> (дата звернення: 06.05.2026).
24. Верховна рада ухвалила державний бюджет України на 2026 рік. *Міністерство фінансів України*. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/verkhovna_rada_ukhvalila_derzhavnii_biudzhet_ukraini_na_2026_rik-5455 (дата звернення: 08.05.2026).
25. Вже 25 закордонних оборонних компаній локалізують виробництво в Україні – Денис Шмигаль. *Міністерство оборони України*.

- URL: <https://mod.gov.ua/news/vzhe-25-zakordonnih-oboronnih-kompanij-lokalizuyut-virobnicztvo-v-ukrayini-denis-shmigal> (дата звернення: 08.05.2026).
26. Війна як драйвер: як зростають українські оборонні технології та приватна індустрія. Технол. Сили України, Офіс ефект. регулювання BRDO, 2025. 22 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1b9uhTAKQ4SmQJpSF7VkbBnMqq6c4Xapf/view> (дата звернення: 04.05.2026).
27. Вінницький В. Характеристики «довгого» «Нептуна» вже не секрет. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/harakterystyky-dovgogo-neptuna-vzhe-ne-sekret/> (дата звернення: 17.05.2026).
28. В Іспанії збиратимуть бронемашини від НВО «Практика». *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ispaniyi-zbyratymut-bronemashyny-vid-nvo-praktyka/> (дата звернення: 06.05.2026).
29. Воєнна реформа в Україні: старт чи черговий фальстарт?. *Національна безпека і оборона*. 2000. № 1. С. 52.
30. Волович О. Український ОПК в умовах «гібридної війни» з Росією. *Аналітичний центр Борисфен Інтел*. URL: <https://bintel.com.ua/uk/article/opk1/#ftn3> (дата звернення: 19.04.2026).
31. Володимир Зеленський: наш потенціал у сфері оборонного виробництва вже перевищив 35 млрд дол. США. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-nash-potencial-u-sferi-oboronного-virobn-98617> (дата звернення: 08.05.2026).
32. В Україні розпочалося серійне виробництво дрона-ракети «Пекло» – першу партію вже передали Силам оборони. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ukrayini-rozpochalosya-serijne-virobnictvo-drona-raketi-pe-94861> (дата звернення: 06.05.2026).
33. В Укроборонпромі зафіксували понад 150 «прильотів» по підприємствах ОПК. *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3683223-v-ukroboronpromi-zafiksuvali-ponad-150-prilotiv-po-pidpriemstvah-opk.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.05.2026).

34. Геннадій Касай. Як не втратити потенціал українського ВПК. *Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/02/16/697129/> (дата звернення: 04.05.2026).
35. Голуб А. Еволюція української зброї: від радянської спадщини до власного виробництва. *Informer*. URL: <https://informer.media/evolyucziya-ukrayinskoyi-zbroyi-vid-radyanskoyi-spadshhyny-do-vlasnogo-vyrobnycztva/> (дата звернення: 26.04.2026).
36. Горбулін В., Бадрак В. Війна майбутнього. Як технології російсько-української війни 2022–2025 років змінили поле бою. Київ : Брайт Букс, 2026. 248 с.
37. Горбулін В. П., Шеховцов В. С., Шевцов А. І. Вхідження ОПК України в європейський оборонно-промисловий простір. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1. С. 5–10. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_met a&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=spa_2015_1_3 (дата звернення: 01.06.2026).
38. Гранти, маркетплейс і геймченджери війни: Михайло Федоров про два роки роботи Brave1. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/granti-marketpleys-i-geymchendzheri-viyeni-mikhaylo-fedorov-pro-dva-roki-roboti-brave1> (дата звернення: 06.05.2026).
39. Громадська антикорупційна рада при МОУ. Позиція ГАР МОУ щодо призначення Денис Шмигаль Міністром оборони та злиття Міністерство оборони України з Міністерством стратегічних галузей промисловості. Для. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/anticormou/posts/671063012647209> (дата звернення: 01.05.2026).
40. Два місяці Mission Control у DELTA: система працює в усіх корпусах та угрупованнях військ. *Міністерство оборони України*.

- URL: <https://mod.gov.ua/news/dva-misyaczi-mission-control-u-delta-sistema-praczyuye-v-usih-korpusah-ta-ugrupovannyah-vijsk> (дата звернення: 06.05.2026).
41. Дефіцит інженерів у defence tech: ринок зростає швидше, ніж з'являються фахівці. *Defender Media*. URL: <https://thedefender.media/uk/2025/12/shortage-of-engineers-in-defense-tech/> (дата звернення: 08.05.2026).
42. Деякі питання діяльності Міністерства оборони : Постанова Каб. Міністрів України від 21.07.2025 № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2025-п#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
43. Джурик О. М. Міжнародний вимір розвитку військово-промислового потенціалу України. *4th international scientific and practical conference «advanced technologies in scientific research»* : Collection of Scientific Papers, м. Rotterdam, 13–15 трав. 2026 р. 2026. С. 409–411. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/advanced-technologies-in-scientific-research-13-05-26/> (дата звернення: 02.06.2026).
44. Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Сполученими Штатами Америки про скорочення й обмеження стратегічних наступальних озброєнь 1991 року : Договір Сполуч. Штати Америки від 31.07.1991 : станом на 5 груд. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_050#Text (дата звернення: 22.04.2026).
45. Договір про звичайні збройні сили в Європі : Договір від 19.11.1990 : станом на 9 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_314#Text (дата звернення: 23.04.2026).
46. Досягнення українського ОПК під час повномасштабної війни. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/12/18/infografika/bezpeka/dosyahnennya-ukrayinskoho-opk-povnomasshtabnoyi-vijny> (дата звернення: 05.05.2026).
47. До 82% зросла частка українських виробників у закупівлях товарів військового призначення. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/do-82-zroslo-chastka-ukrayinskih-virobnikiv-u-zakupivlyah-tovariv-vijskovogo-priznachennya> (дата звернення: 07.05.2026).
48. Є хороші новини щодо далекобійних дронів: Наш дрон на 3 тисячі кілометрів пройшов випробування – звернення Президента. *Офіс Президента України*.

- URL: <https://www.president.gov.ua/news/ye-horoshi-novini-shodo-dalekobijnih-droniv-nash-dron-na-3-t-96673> (дата звернення: 06.05.2026).
49. Завершено вогневі випробування САУ «Богдана». *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/01/26/zaversheno-vognevi-vyprobuvannya-sau-bogdana/> (дата звернення: 06.05.2026).
50. За сприяння Міноборони: КПП імені Ігоря Сікорського готуватиме фахівців з державного гарантування якості в ОПК. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/za-spriyannya-minoboroni-kpi-imeni-igorya-sikorskogo-gotuvatime-fahivcziv-z-derzhavnogo-garantuvannya-yakosti-v-opk> (дата звернення: 08.05.2026).
51. За сприяння Міноборони підготовлено фахівців за новою програмою гарантування якості у сфері ОПК. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/za-spriyannya-minoboroni-pidgotovleno-fahivcziv-za-novoyu-programoyu-garantuvannya-yakosti-u-sferi-opk> (дата звернення: 08.05.2026).
52. Збитки ОПК України від окупантів перевищили 100 млрд грн. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/831849.html> (дата звернення: 04.05.2026).
53. Звонко І. М. Особливості розвитку оборонно-промислового комплексу України після відновлення незалежності (1990-ті роки). *Culturological almanac*. 2023. № 2. С. 58–63. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.8> (дата звернення: 19.04.2026).
54. Зеленський про експорт зброї: Україна відкриває представництва з продажу в Берліні й Копенгагені. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4054669-zelenskij-pro-eksport-zbroi-ukraina-vidkrivae-predstavnictva-z-prodazu-v-berlini-j-kopengageni.html> (дата звернення: 06.05.2026).
55. З початку вторгнення рф Укроборонпром відновив у районах ведення бойових дій понад 3000 одиниць броньованої техніки. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/z-pocatku-vtorgnennya-rf>

- [ukroboronprom-vidnoviv-u-raionax-vedennya-boiovix-dii-ponad-3000-odinic-bronyovanoyi-texniki](#) (дата звернення: 06.05.2026).
- 56.3 початку року Міноборони кодифікувало 70 нових зразків боєприпасів для БПЛА. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/z-pochatku-roku-minoboroni-kodifikuvalo-70-novih-zrazkiv-boepripasiv-dlya-bpla> (дата звернення: 05.05.2026).
- 57.Зуйко А. Чи потрібна Україні нова конституція?. *Дзеркало тижня*. 2003. 21 лют. URL: https://zn.ua/ukr/internal/chi_potribna_ukrayini_nova_konstitutsiya.html (дата звернення: 19.04.2026).
- 58.3 75% приватних виробників ОПК не ведуться перемовини про державні контракти на постачання озброєння на 2025 рік – опитування ТСУ. *Технологічні Сили України*. URL: <https://techforce.in.ua/news/article/z-75-privatnih-virobnikiv-opk-ne-vedutsya-peremovini-pro-derzhavni-kontrakti-na-2025-rik-opituvannya-tsu> (дата звернення: 08.05.2026).
- 59.Ігор Федірко, виконавчий директор Української ради зброярів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3989417-igor-fedirko-vikonavciji-direktor-ukrainskoi-radi-zbroariv.html> (дата звернення: 03.05.2026).
- 60.Істоміна П., Баришева К. Українські оборонні асоціації: Аналіт. огляд. Sahaidachnyi Security Center, 2025. 5 с. URL: <https://sahasec.org/uk/policy-briefs-ua/ukrainski-oboronni-asotsiatsii-analitychnyy-ohliad/> (дата звернення: 03.05.2026).
- 61.Кам'янецька О. Стан та перспективи розвитку оборонно-промислового комплексу України в системі формування національного суверенітету. *Вісник Донецького національного університету, серія В, "Економіка і право"*. 2015. № 1. С. 144–148. URL: <https://jvestnik-c.donnu.edu.ua/article/view/291> (дата звернення: 14.05.2026).
- 62.Козацький С. Відбувся перший Українсько-польський форум оборонних індустрій. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/vidbuvsya-pershyj-ukrayinsko-polskyj-forum-oboronnyh-industrij/> (дата звернення: 18.05.2026).

63. Козацький С. В Україні відбувся форум, присвячений розвитку засобів РЕБ у ЗСУ. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-vidbuvsya-forum-prysvyachenyj-rozvytkovi-zasobiv-reb-u-zsu/> (дата звернення: 18.05.2026).
64. Козацький С. В Україні понад 140 компаній виробляють РЕБ. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-ponad-140-kompanij-vyroblyayut-reb/> (дата звернення: 18.05.2026).
65. Козацький С. В Україні понад 500 компаній виробляють дрони – Федоров. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-ponad-500-kompanij-vyroblyayut-drony-fedorov/> (дата звернення: 18.05.2026).
66. Козацький С. В Україні створюють нову модифікацію ракети комплексу «Нептун» – Міноборони. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-stvoryuyut-novu-modyfikatsiyu-rakety-kompleksu-neptun-minoborony/> (дата звернення: 17.05.2026).
67. Козацький С. Інвестиції Байкар в Україну включають створення дослідницького центру – гендиректор компанії. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/investytsiyi-baykar-v-ukrayinu-vklyuchayut-stvorennya-doslidnytskogo-tsentru-gendyrekтор-kompaniyi/> (дата звернення: 18.05.2026).
68. Козацький С. КБ «ЛУЧ» приступило до виробництва другого дивізіону «Нептун». *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/kb-luch-prystupylo-do-vyrobnytstva-drugogo-dyvizionu-neptun/> (дата звернення: 17.05.2026).
69. Козацький С. Понад 200 компаній в Україні виробляють наземні дрони. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ponad-200-kompanij-v-ukrayini-vyroblyayut-nazemni-drony/> (дата звернення: 18.05.2026).
70. Козацький С. Спільні дослідження для фронту: Український Brave1 та TNO з Нідерландів започаткували R&D-співпрацю. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/spilni-doslidzhennya-dlya-frontu-ukrayinskyj-brave1-ta-tno-z-niderlandiv-zapochatkuvaly-r-d-spivpratsyu/> (дата звернення: 18.05.2026).

- 71.Козацький С. Стало відомо, скільки компанія Байкар інвестує в Україну. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/stalo-vidomo-skilky-kompaniya-baykar-investuye-v-ukrayinu/> (дата звернення: 18.05.2026).
- 72.Козацький С. У ВМС України створили бригаду морських дронів. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/u-vms-ukrayiny-stvoryly-brygadu-morskyh-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).
- 73.Козацький С. У Байкар розповіли, коли в Україні завершать будівництво заводу з виробництва дронів. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/u-baykar-rozpovily-koly-v-ukrayini-zavershat-budivnytstvo-zavodu-z-vyrobnytstva-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).
- 74.Козацький С. Brave1 оголосив грантові конкурси на розробку тактичних балістичних ракет і ЗРК. *Мілітарний*. URL: <https://militaryni.com/uk/news/brave1-ogolosyv-grantovi-konkursy-na-rozrobku-taktychnyh-balistychnyh-raket-i-zrk/> (дата звернення: 18.05.2026).
- 75.КПІ ім. Ігоря Сікорського розпочинає співпрацю з Громадською спілкою «Ліга оборонних підприємств України». *КПІ ім. Ігоря Сікорського*. URL: <https://kpi.ua/2017-02-27> (дата звернення: 26.04.2026).
- 76.Криза оборонної реформи 2000-2010 років. Нові умови, рішення, результати. 2011. 48 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/kryza-oboronnoi-reformi-2000-2010-rokiv-novi-umovi-rishennya> (дата звернення: 25.04.2026).
- 77.Куцька О. Періодизація функціонування оборонно-промислового комплексу України у 1991–2021 роках. *Воєнно-історичний вісник*. 2022. № 43(1). С. 25–42. URL: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2022-43-1-25-42> (дата звернення: 24.04.2026).
- 78.Мазниця А. Десять років конверсії: Як живеш, «Хартроне»? *Дзеркало тижня*. 2002. 22 листоп. URL: https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/desyat_rokiv_konversiyi_yak_zhivesh_hartrone.html (дата звернення: 19.04.2026).

79. Майже 950 протишахедних дронів на добу: АОЗ Міноборони у грудні збільшила постачання перехоплювачів до війська. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/majzhe-950-protishahednih-droniv-na-dobu-aoz-minoboroni-u-grudni-zbilshila-postachannya-perehoplyuvachiv-do-vijska> (дата звернення: 06.05.2026).
80. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї: Меморандум Україна від 05.12.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (дата звернення: 20.04.2026).
81. Ми маємо не допустити, щоб хтось у світі засумнівався у стійкості всієї України – Щорічне Послання Президента до Верховної Ради. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-mayemo-ne-dopustiti-shob-htos-u-sviti-zasumnivavsya-u-sti-94497> (дата звернення: 06.05.2026).
82. Михайло Федоров підписав наказ про запуск Mission Control – системи управління дронами у DELTA. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-pidpisav-nakaz-pro-zapusk-mission-control-sistemi-upravlinnya-dronami-u-delta> (дата звернення: 06.05.2026).
83. Міноборони залучило понад \$6 млрд на український ОПК в 2025 році. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-zaluchilo-ponad-6-mlrd-na-ukrayinskij-opk-v-2025-rocz> (дата звернення: 08.05.2026).
84. Міноборони кодифікувало легкий бронев автомобіль «Джура». *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-kodifikuvalo-legkij-broneavtomobil-dzhura-1> (дата звернення: 06.05.2026).
85. Міноборони кодифікувало медичний бронев автомобіль вітчизняного виробництва «Козак-5МЕД». *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-kodifikuvalo-medichnij-broneavtomobil-vitchiznyanogo-virobnicztva-kozak-5-med> (дата звернення: 06.05.2026).
86. НАЗК презентувало дослідження корупційних ризиків під час закупівель БПЛА та засобів РЕБ. *Національне агентство з питань запобігання корупції*.

- URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-prezentovalo-doslidzhennya-koruptsiynyh-ryzykiv-pid-chas-zakupivel-bpla-ta-zasobiv-reb/> (дата звернення: 03.05.2026).
87. Нідерланди приєдналися до ініціативи ZBROYARI: Manufacturing Freedom. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. URL: <https://mspu.gov.ua/news/niderlandy-pryiednalysia-do-initsiatyvy-zbroyari-manufacturing-freedom> (дата звернення: 06.05.2026).
88. Нова зброя України / ред. В. Бадрак. Київ : Центр дослідж. армії, конверсії та роззброєння, 2015. 109 с.
89. Нове опитування ТСУ – вимушена релокація виробників зброї за кордон. *Технологічні Сили України*. URL: <https://techforce.in.ua/news/article/nove-opituvannya-tsu-vimushena-relokaciya-virobnikiv-zbroyi-za-kordon> (дата звернення: 08.05.2026).
90. Оборонна промисловість-2023: виробництво якого озброєння та техніки вдалося наростити. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/10/infografika/bezpeka/oboronna-promyslovist-2023-vyrobnyctvo-yakoho-ozbroyennya-ta-texniki-vdalosya-narostyty> (дата звернення: 05.05.2026).
91. О. Турчинов: На півдні Херсонської області завершилися державні випробування ракетного комплексу «Вільха». *Рада національної безпеки і оборони України*. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/3013.html> (дата звернення: 26.04.2026).
92. Офіційна заява. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/oficiynazayava> (дата звернення: 05.05.2026).
93. Пасхавер О. Українські реформи, або приватизацію ніхто не любить. *Дзеркало тижня*. 2003. 5 верес. URL: https://zn.ua/ukr/property/ukrayinski_reformi,_abo_privatizatsiyu_nihto_ne_lyubit.html (дата звернення: 19.04.2026).
94. Перепелиця Г. Оборонна реформа в Україні: зрушення чи гальмування?. *Національна безпека і оборона*. 2004. № 8 (56). С. 20–22.

- 95.Перетнули позначку перших ста одиниць ракетного озброєння цього року – звернення Президента. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/peretnuli-poznachku-pershih-sta-odinic-raketnogo-ozbroyennya-94353> (дата звернення: 06.05.2026).
- 96.Підприємства АТ «УОП» на 50% збільшили обсяги виробництва зброї у 2025 році. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/pidprijemstva-at-uop-na-50-zbilsili-obsyagi-virobnictva-zbroyi-u-2025-roci> (дата звернення: 06.05.2026).
- 97.Підрозділи отримують понад 1 500 протишахедних дронів на добу – Денис Шмигаль. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/pidrozdili-otrimuyut-ponad-1-500-protishahednih-droniv-na-dobu-denis-shmigal> (дата звернення: 06.05.2026).
- 98.Позиція НАКО щодо Законопроєкту №3822. *Незалежна антикорупційна комісія*. URL: <https://nako.org.ua/news/nako-zaklykaie-pidtrymaty-reformu-ukroboronpromu/> (дата звернення: 26.04.2026).
- 99.Понад півтора мільярда доларів за 2024 рік: Підсумки ZBROYARI: Manufacturing Freedom. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. URL: <https://mspu.gov.ua/news/ponad-pivtora-miliarda-dolariv-za-2024-rik-pidsumky-zbroyari-manufacturing-freedom> (дата звернення: 06.05.2026).
100. Практика переозброєння, приватизація та нагляд за виробництвом оборонної продукції в Україні / ред. В. Бадрак. Центр дослідж. армії, конверсії та роззброєння, 2018. 19 с.
101. Приходько Р. Американська компанія D&M відкрила в Україні завод з виробництва боєприпасів. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/amerykanska-kompaniya-d-m-vidkryla-v-ukrayini-zavod-z-vyrobnytstva-boeyprypasiv/> (дата звернення: 18.05.2026).
102. Приходько Р. «Довгий Нептун» для більшої дальності отримав нову форму і змінену конструкцію. Перше офіційне фото. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/dovgyj-neptun-dlya-bilshoyi-dalnosti-otrymav->

- [novu-formu-i-zminenu-konstruktsiyu-pershe-ofitsijne-foto/](#) (дата звернення: 17.05.2026).
103. Приходько Р. Норвегія профінансує розробку та виробництво морських дронів в Україні. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/norvegiya-profinansuye-rozrobku-ta-vyrobnystvo-morskyh-droniv-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.05.2026).
104. Про вдосконалення державної політики щодо забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань оборонною продукцією іноземного виробництва, а також сприяння розвитку співробітництва оборонних підприємств України з іноземними партнерами : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 26.06.2018 : станом на 3 лип. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-18#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
105. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275 : Постанова Каб. Міністрів України від 20.12.2024 № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2024-п#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
106. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 8 червня 1998 р. № 838 і від 12 липня 1999 р. № 1228 : Постанова Каб. Міністрів України від 08.04.2020 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2020-п#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
107. Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу - учасників Державного концерну "Укроборонпром" та забезпечення їх стабільного розвитку : Закон України від 06.09.2012 № 5213-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5213-17/ed20120906#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
108. Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 11.11.2022 № 1275 : станом на 14 квіт. 2026 р.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-п#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
109. Про зміни в системі центральних органів державної виконавчої влади України : Указ Президента України від 25.02.1992 № 566/92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98/92/ed19920225#Text> (дата звернення: 27.04.2026).
110. Про компанію. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/pro-koncern> (дата звернення: 08.05.2026).
111. Про Міжвідомчу комісію з питань оборонно-промислового комплексу : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 02.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-19/ed20191102> (дата звернення: 26.04.2026).
112. Про нас. *IRON Cluster*. URL: <https://ironcluster.org/about-us> (дата звернення: 06.05.2026).
113. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20180621#Text> (дата звернення: 31.01.2026).
114. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20/ed20200717#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
115. Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності : Закон України від 13.07.2021 № 1630-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-20/ed20210713> (дата звернення: 26.04.2026).
116. Про Положення про Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України : Указ Президента України від 21.06.1996 № 457/96 : станом на 1 груд. 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457/96#Text> (дата звернення: 31.01.2026).

117. Про Положення про Міністерство промислової політики України : Указ Президента України від 01.12.1997 № 1321/97 : станом на 26 квіт. 2000 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1321/97#Text> (дата звернення: 19.04.2026).
118. Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем вітчизняного виробництва : Постанова Каб. Міністрів України від 24.03.2023 № 256.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2023-п/ed20230324#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
119. Про реалізацію експериментального проекту щодо часткового дублювання та релокації виробничих потужностей акціонерного товариства “Мотор Січ” шляхом нового будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту об’єктів інфраструктури : Постанова Каб. Міністрів України від 23.12.2025 № 1701 : станом на 28 квіт. 2026 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-2025-п#Text> (дата звернення: 04.05.2026).
120. Про реформування оборонно-промислового комплексу та підвищення рівня прозорості виконання державного оборонного замовлення : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 06.03.2019 : станом на 20 берез. 2019 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-19#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
121. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020/ed20200914#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
122. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" : Указ Президента України від 06.06.2016 № 240/2016.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016/ed20160606#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

123. Про створення Державної компанії з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення : Постанова Каб. Міністрів України від 14.08.1996 № 944. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/944-96-п#Text> (дата звернення: 24.04.2026).
124. Про Стратегічний оборонний бюлетень України : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 20.08.2021 : станом на 21 верес. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0063525-21#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
125. Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 18.06.2021 : станом на 21 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050525-21#Text> (дата звернення: 31.01.2026).
126. Протокол до Договору між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Сполученими Штатами Америки про скорочення й обмеження стратегічних наступальних озброєнь : Протокол Україна від 23.05.1992 : станом на 5 груд. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_070#Text (дата звернення: 22.04.2026).
127. Про утворення акціонерного товариства “Українська оборонна промисловість” : Постанова Каб. Міністрів України від 21.03.2023 № 441 : станом на 8 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2023-п#Text> (дата звернення: 30.04.2026).
128. Про утворення Державного концерну "Укроборонпром" : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2010 № 1221 : станом на 1 лют. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-п/ed20110201#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
129. Про утворення Державного концерну "Укроборонпром" : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2010 № 1221 : станом на 18 квіт. 2011 р.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-п/ed20110418#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
130. Про утворення Державного концерну "Укроборонпром" : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2010 № 1221 : станом на 22 черв. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-п/ed20120622#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
131. Про утворення Державного концерну "Укроборонпром" : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2010 № 1221. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-п/ed20101229#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
132. Про утворення Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України : Постанова Каб. Міністрів України від 22.07.2020 № 624. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2020-п#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
133. Про АТАСМС, "Богдану" і нову зброю ЗСУ: Як воюють Ракетні війська та артилерія. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/atacms-bogdanu-i-novu-zbroyu-zsu-k-vouyut-1766427744.html> (дата звернення: 06.05.2026).
134. Результати діяльності Мінстратегпрому та Укроборонпрому за 2023 рік. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. URL: <https://mspu.gov.ua/news/rezultaty-diiialnosti-minstrategpromu-ta-ukroboronpromu-za-2023-rik> (дата звернення: 03.05.2026).
135. Результати діяльності та розвитку оборонно-промислового комплексу України у 2024 році. Перспективи і подальші кроки на майбутнє : Аналіт. дослідж. Київ : Укр. ін-т майбут. та Укр. Рада Зброярів, 2025. 111 с. URL: <https://uifuture.org/publications/zvit-za-rezultatamy-diyalnosti-opk-za-2024-rik/> (дата звернення: 03.05.2026).
136. Романюк Р. Знайти і потопити. Як дрони Буданова Магура нищать російські кораблі. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/03/04/7444793/> (дата звернення: 06.05.2026).

137. Сафронов Т. В ОАЕ представили комплекси “Нептун” та “Вільха”. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-uae-predstavlyly-kompleksy-neptun-ta-vilha/> (дата звернення: 17.05.2026).
138. Сафронов Т. В Україні розробили морський дрон MAGURA V5. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-rozrobyly-morskyj-dron-magura-v5/> (дата звернення: 18.05.2026).
139. Сафронов Т. Делегації Литви показали невідому версію ракети «Нептун». *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/delegatsiyi-lytvy-pokazaly-nevidomu-versiyu-neptuna/> (дата звернення: 17.05.2026).
140. Сафронов Т. “Довгий Нептун” досяг дальності 1000 км. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/dovgyj-neptun-dosyag-dalnosti-1000-km/> (дата звернення: 17.05.2026).
141. Сафронов Т. Литовці оплатять 3 морські БПА для України. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/lytovtsi-oplatyat-3-morski-bpa-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 18.05.2026).
142. Сафронов Т. Нідерланди профінансують Україні виробництво морських дронів. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/niderlandy-profinansuyut-ukrayini-vyrobnytstvo-morskyh-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).
143. Сафронов Т. “Повернись живим” модернізував 16 зенітних установок “Шилка”. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/skladnist-system-efektyvnist-ppo/> (дата звернення: 06.05.2026).
144. Сафронов Т. Президент підписав бюджет на наступний рік: 2,23 трлн грн на оборону. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/prezydent-pidpysav-byudzheth-na-nastupnyj-rik-2-23-trln-grn-na-oboronu/> (дата звернення: 18.05.2026).
145. Сафронов Т. СБУ презентувала нове покоління морських дронів Sea Baby: дальність – понад 1500 км. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/sbu-prezentovala-nove-pokolinnya-morskyh-droniv-sea-baby-dalnist-ponad-1500-km/> (дата звернення: 18.05.2026).
146. Сафронов Т. Сметанін очолив Міністерство стратегічних галузей промисловості. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/smetanin->

- [ocholyv-ministerstvo-strategichnyh-galuzej-promyslovosti/](#) (дата звернення: 18.05.2026).
147. Сафронов Т. Третя штурмова бригада першою обміняла “Е-бали” на дрони через Brave1 Market. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/tretya-shurmova-brygada-pershoyu-obminyala-e-baly-na-drony-cherez-brave1-market/> (дата звернення: 18.05.2026).
148. Сафронов Т. Україна запустить флот морських дронів. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-zapustyt-flot-morskyh-droniv/> (дата звернення: 18.05.2026).
149. Сафронов Т. Ваукар показала концепт заводу з виробництва БПЛА в Україні. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/baykar-pokazala-kontsept-zalvodu/> (дата звернення: 18.05.2026).
150. СБУ і надалі буде бити окупанта на землі, у небі та на воді, – Василь Малюк. *Служба безпеки України*. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-i-nadali-bude-byty-okupanta-na-zemli-u-nebi-ta-na-vodi-vasyl-maliuk> (дата звернення: 06.05.2026).
151. Світова гібридна війна: український фронт : Монографія / ред. В. П. Горбулін. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2017. 496 с.
152. Сили оборони показали випробування БТР «Буцефал», виготовленого під час війни. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/07/02/syly-oborony-pokazaly-vyprobuvannya-btr-buczefal-vygotovlenogo-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 06.05.2026).
153. Сунгуровський М., Мельник О., Поляков Л. Державно-громадське співробітництво в забезпеченні суспільної стійкості під час війни в Україні. Київ : Центр Разумк., 2024. 99 с.
154. Сунгуровський М. Оборонно-промисловий комплекс України: проблемні питання розвитку. *Національна безпека і оборона*. 2004. № 8. С. 37–43.
155. Супрун К. Гранти Brave1 на розробку ракетного озброєння отримали 19 компаній. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/granty-brave1-na->

- [rozrobku-raketnogo-ozbroyennya-otrymaly-19-kompanij/](#) (дата звернення: 18.05.2026).
156. Супрун К. Bayraktar в Україні. Уряд підготував законопроект, який дозволить налагодити виробництво. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/bayraktar-v-ukrayini-uryad-pidgotuvav-zakonoproekt-yakyj-dozvolyt-nalagodyty-vyrobnytstvo/> (дата звернення: 18.05.2026).
157. Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 травня 2026 р.) / ред. Ю. Константинова. К. : МДУ, 2026. (у друці)
158. Супрун К. Brave1: зараз на платформі близько 300 проєктів українських розробників. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/brave1-zaraz-na-platformi-blyzko-300-proyektiv-ukrayinskyh-rozrobnykiv/> (дата звернення: 18.05.2026).
159. Торік для оборонних відомств українські компанії виготовили 1,7 млн дронів. *State Watch*. URL: <https://statewatch.org.ua/publications/strong-torik-dlia-oboronnykh-vidomstv-ukrainski-kompanii-vyhotovyly-1-7-mln-droniv-tse-v-1400-raziv-bilshe-za-2022-rik-statewatch-strong/> (дата звернення: 03.05.2026).
160. Трестороння заява Президентів України, США та Росії : Заява Україна від 14.01.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_300#Text (дата звернення: 22.04.2026).
161. Туча О. “Виробляємо дронів-перехоплювачів більше, ніж застосовуємо”. Головне з інтерв’ю радника президента Олександра Камишина. *Defender Media*. URL: <https://thedefender.media/uk/2026/03/kamyshin-mic/> (дата звернення: 07.05.2026).
162. Угода про принципи та порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі : Угода Співдружності незалеж. держав від 15.05.1992 : станом на 1 лип. 1992 р.

163. Україна є найперспективнішим ринком для інвестицій в ОПК – Денис Шмигаль. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/ukrayina-ye-najperspektivnishim-rinkom-dlya-investiczij-v-opk-denis-shmigal> (дата звернення: 08.05.2026).
164. Україна та США створюють спільне підприємство з виробництва спеціальної хімії. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukrayina-ta-ssa-stvoryuyut-spilne-pidприємство-z-virobnictva-specialnoyi-ximiyi> (дата звернення: 06.05.2026).
165. Україна 2021-2022: помірні досягнення, масштабні загрози / ред. Ю. Якименко. Київ : Центр Разумк., 2022. 138 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2022-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR.pdf> (дата звернення: 26.04.2026).
166. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. Укр. ін-т майбут., 2022. 107 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1bVEYJ4Zgj3f8XPHh1C2h99TvfLOh2snh/view> (дата звернення: 04.05.2026).
167. Українські оборонні підприємства отримали нові можливості на зовнішньому ринку. *Військовий портал Defense Express*. URL: <https://defence-ua.com/news/ukrajinski-oboronni-pidприємства-otrimali-novi-mozhливості-na-zovnishnomu-rinku-470.html> (дата звернення: 26.04.2026).
168. Укроборонпром вдруге увійшов у TOP-50 найкращих оборонних компаній світу. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-vdruge-uviišov-u-tor-50-naikrashhix-oboronnix-kompanii-svitu> (дата звернення: 06.05.2026).
169. Укроборонпром відкрив представництво у США. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-vidkriv-predstavnictvo-u-ssa> (дата звернення: 06.05.2026).
170. Укроборонпром почав складання штурмових гвинтівок BREN-2. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-pocav-skladannya-sturmovix-gvintivok-bren-2> (дата звернення: 06.05.2026).

171. Укроборонпром увійшов до переліку 30 найкращих роботодавців для ветеранів і ветеранок. *Укроборонпром*. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/ukroboronprom-uviisov-do-pereliku-30-naikrashhix-robotodavciv-dlya-veteraniv-i-veteranok> (дата звернення: 08.05.2026).
172. Умеров Р. Резерв+, боєприпаси, дрони та коаліція ППО: Рік роботи Міноборони за Рустема Умерова. *Forbes.ua*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/matematika-viyni-pro-rik-roboti-minoboroni-u-chotirokh-krokakh-vid-ministra-rustema-umerova-23092024-23767> (дата звернення: 05.05.2026).
173. Уряд запровадив довгострокові контракти для виробництва «Зброї Перемоги». *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/uryad-zaprovadiv-dovgostrokovi-kontrakti-dlya-virobnicztva-zbroyi-peremogi> (дата звернення: 08.05.2026).
174. Учасники ринку оборонпрому об'єдналися в Українську раду зброярів. Що вона робитиме і хто її очолить. *Defender Media*. URL: <https://thedefender.media/uk/2025/02/uchasnyky-rynku-oboronpromu-obyednalysya-v-ukrayinsku-radu-zbroyariv-shho-vona-robytyme-i-hto-yiyi-ocholyt/> (дата звернення: 06.05.2026).
175. Федірко І. 2025: як змінилась українська оборонка за рік? Ми втримали темп і продовжили масштабування попри постійні удари ворога, відверто недостатнє фінансування. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/ihor.fedirko/posts/pfbid02TESLAgow35cNNoqpnQVS9B7inkDcDetu6n1a7SVhbfK9Yf7pgED2mDMfQRoxzNRkl> (дата звернення: 07.05.2026).
176. Флот, що йде на дно: Найбільші втрати росії у Чорному та Азовському морях за час війни. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/flot-shcho-yde-na-dno-naibilshi-vtraty-rosii-u-chornomu-ta-azovskomu-moriakh-za-chas-viiny> (дата звернення: 06.05.2026).
177. Хоменко В. Україна та Португалія спільно вироблятимуть морські надводні дрони. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-ta>

- [portugaliya-spilno-vyroblyatymut-morski-nadvodni-drony/](#) (дата звернення: 18.05.2026).
178. Хоменко В. Українські морські дрони зацікавили Пентагон після успішних атак на російські кораблі. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayinski-morski-drony-zatsikavyly-pentagon-pislya-uspishnyh-atak-na-rosijski-korabli/> (дата звернення: 18.05.2026).
179. Через відсутність державних замовлень виробники не виготовили понад 1,7 млн одиниць озброєння у 2024 році. *Технологічні Сили України*. URL: <https://techforce.in.ua/news/article/cherез-vidsutnist-derzhavnih-zamovlen-virobniki-ne-vigotovili-ponad-17-mln-odinic-ozbroyennya-u-2024-roci> (дата звернення: 08.05.2026).
180. Шмигаль пояснив, чому об'єднали Міноборони з Мінстратегпромом. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4016096-smigal-poasniv-comu-obednali-minoboroni-z-minstrategpromom.html> (дата звернення: 01.05.2026).
181. Шумлянський Д. ВМСУ отримали морські дрони оснащені ударними FPV. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/morski-drony-vmsu-osnastyly-udarnymy-fpv/> (дата звернення: 18.05.2026).
182. Шумлянський Д. Сили безпілотних систем стали окремим родом сил у ЗСУ. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/syly-bezpilotnyh-system-staly-okremym-rodом-syl-u-zsu/> (дата звернення: 18.05.2026).
183. Шумлянський Д. Україна розпочала виробляти снаряди калібру 155мм. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-rozpochala-vyroblyaty-snaryady-kalibru-155-mm/> (дата звернення: 18.05.2026).
184. Шумлянський Д. Brave1 вже отримав 45 заявок від іноземних компаній на випробування зброї в Україні. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/brave1-vzhe-otrymav-45-zayavok-vid-inozemnyh-kompanij-na-vyprobuvannya-zbroji-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.05.2026).

185. Щодо зниження (часткової втрати) оборонного потенціалу України (протягом 2004-2014 рр.)). ЦДАКР, Defence Express, 2014. 93 с. URL: https://defence-ua.com/media/pdf/free_8135f09546f5352a.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
186. Які досягнення має оборонна промисловість України за роки великої війни. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/12/09/infografika/suspilstvo/yaki-dosyahnennya-maye-oboronna-promyslovist-ukrayiny-roky-velykoyi-vijny> (дата звернення: 06.05.2026).
187. Ян О. В ГУР розкрили можливості морських дронів Magura v7. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-gur-rozkryly-mozhlyvosti-morskyh-droniv-magura-v7/> (дата звернення: 18.05.2026).
188. Ян О. Виробничі спроможності українського ОПК зросли на 75%. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/vyrobnychi-spromozhnosti-ukrayinskogo-opk-zrosly-na-75/> (дата звернення: 18.05.2026).
189. Ян О. В Україні представляють кластер для розвитку оборонних технологій BRAVE1. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/v-ukrayini-predstavlyat-klaster-dlya-rozvytku-oboronnyh-tehnologij-brave1/> (дата звернення: 18.05.2026).
190. Ян О. Мінстратегпром об'єднає український ОПК під брендом «Zbroya». *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/minstrategprom-ob-yednaye-ukrayinskyj-opk-pid-brendom-zbroya/> (дата звернення: 18.05.2026).
191. Ян О. Україна розкрила деталі про ударні морські БПА. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-rozkryla-detali-pro-udarni-morski-bpa/> (дата звернення: 18.05.2026).
192. Ян О. «Укроборонпром» увійшов до топ-50 всесвітніх оборонних компаній. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/ukroboronprom-uvijshov-do-top-50-vsesvitnih-oboronnyh-kompanij/> (дата звернення: 06.05.2026).

193. Ян О. Brave1 провів перший інвестиційний саміт Defense Tech Valley. *Мілітарний*. URL: <https://military.com/uk/news/brave1-proviv-pershyj-investytsijnyj-samit-defense-tech-valley/> (дата звернення: 18.05.2026).
194. Ярусевич А. С. Адміністративно-правовий статус суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі : дис. ... д-ра філософії в галузі політології : 081. Суми, 2023. 240 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac78989e-4cb5-4270-a449-9cb5bb03d5e6/content> (дата звернення: 19.04.2026).
195. 07 квітня 2020 року крилатою ракетою «Нептун» з полігону «Алібей» на півдні Одеської області було вражено морську ціль на дистанції 75 кілометрів. *Інститут військово-морських сил*. URL: <https://ivms.mil.gov.ua/2021/04/07/2969/> (дата звернення: 26.04.2026).
196. 10 мільйонів євро на «Паляницю»: Україна запропонувала Литві механізм фінансування виробництва ракети-дрона. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/10-miljoniv-yevro-na-palyanicyu-ukrayina-zaproponovala-litvi-mehanizm-finansuvannya-virobnicztva-raketi-drona> (дата звернення: 06.05.2026).
197. 43798822 – ООР національна асоціація оборонної промисловості України. *Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України*. URL: <https://opendatabot.ua/c/43798822> (дата звернення: 26.04.2026).
198. Adamowski J. Estonia proposes agreement to buy Ukrainian weapons. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/11/15/estonia-proposes-agreement-to-buy-ukrainian-weapons/> (date of access: 17.05.2026).
199. Adamowski J. Ukraine arms maker finds export interest in 'combat-proven' missiles. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/09/06/ukraine-arms-maker-finds-export-interest-in-combat-proven-missiles/> (date of access: 17.05.2026).
200. Adams G. The iron triangle: the politics of defense contracting. New York : Council on Economic Priorities, 1981. 465 p.

201. Anholt S. Competitive identity: the new brand management for nations, cities and regions. Basingstoke [England] : Palgrave Macmillan, 2007. 134 p.
202. Auterion airlogix joint venture receives first contract from germany for thousands of autonomous strike systems. *Auterion*. URL: <https://auterion.com/auterion-airlogix-joint-venture-receives-first-contract-from-germany/> (date of access: 06.05.2026).
203. Auterion and airlogix launch german-ukrainian joint venture to scale autonomous drone production for Ukraine and NATO allies. *Auterion*. URL: <https://auterion.com/auterion-and-airlogix-launch-german-ukrainian-joint-venture-to-scale-autonomous-drone-production-for-ukraine-and-nato-allies/> (date of access: 06.05.2026).
204. Barnett M. L., Jermier J. M., Lafferty B. A. Corporate reputation: the definitional landscape. *Corporate reputation review*. 2006. Vol. 9, no. 1. P. 26–38. URL: <https://doi.org/10.1057/palgrave.crr.1550012> (date of access: 31.05.2026).
205. Bondar K. How Ukraine rebuilt its military acquisition system around commercial technology : Report. Center for Strategic & International Studies, 2025. 14 p. URL: <https://www.csis.org/analysis/how-ukraine-rebuilt-its-military-acquisition-system-around-commercial-technology> (date of access: 03.05.2026).
206. Boulding K. E. The image: knowledge in life and society. University of Michigan, 1961. 175 p.
207. Build in Ukraine – ініціатива, яка сприяє локалізації міжнародних компаній в Україні. *Міністерство оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/news/build-in-ukraine-inicziativa-yaka-spriyaye-lokalizacziyi-mizhnarodnih-kompanij-v-ukrayini> (дата звернення: 06.05.2026).
208. Celebrating 6 months: 6 key facts about our tech association. *Diiia.City United*. URL: <https://diiacityunited.org/en/celebrating-6-months-6-key-facts-about-our-tech-association/> (date of access: 06.05.2026).
209. Corbet S., Lee M., Madhani A. Trump expresses Russia-Ukraine war nearing end as he meets with Macron. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/02/24/trump-expresses->

- [russia-ukraine-war-nearing-end-as-he-meets-with-macron/](#) (date of access: 18.05.2026).
210. Courtney J. Moskva's sinking, the rise of anti-ship cruise missiles and what that means for the US Navy. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2022/05/03/moskvas-sinking-the-rise-of-anti-ship-cruise-missiles-and-what-that-means-for-the-us-navy/> (date of access: 17.05.2026).
211. Csernaton R. The EU's defense ambitions: understanding the emergence of a european defense technological and industrial complex. Carnegie Endowment for International Peace, 2021. 63 p. URL: https://assets.carnegieendowment.org/static/files/Csernaton_EU_Defense_v2.pdf (date of access: 20.05.2026).
212. CSG and Ukrainska Bronotechnika signed an agreement for the production of artillery ammunition in Ukraine. *CSG*. URL: <https://csg.com/en/news/csg-ukrainska-bronotechnika-agreement-artillery-ammunition-ukraine> (date of access: 05.05.2026).
213. CSG launches licensed production of large-caliber ammunition in ukraine. *CSG*. URL: <https://csg.com/en/news/csg-launches-licensed-production-of-large-caliber-ammunition-in-ukraine> (date of access: 05.05.2026).
214. DB accelerator. *Defence Builder Ecosystem*. URL: <https://defencebuilder.com/accelerator> (date of access: 06.05.2026).
215. Defence (Transfer of Functions) Act 1964 : of 12.03.1964 no. c. 15. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/15/enacted> (date of access: 04.02.2026).
216. Demobilization and reconversion: Rebuilding a peacetime economy following world war II. *Harry S. Truman Presidential Library and Museum*. URL: <https://www.trumanlibrary.gov/library/online-collections/demobilization> (date of access: 31.01.2026).
217. Dinnie K. Nation branding: concepts, issues, practice. Taylor & Francis Group, 2015.

218. Ege Bekdil B. Turkey and Ukraine to coproduce TB2 drones. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/02/04/turkey-and-ukraine-to-coproduce-tb2-drones/> (date of access: 18.05.2026).
219. Ege Bekdil B. Turkey's Baykar to spend \$100 million on Ukraine drone production. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/10/10/turkeys-baykar-to-spend-100-million-on-ukraine-production-plant/> (date of access: 18.05.2026).
220. Eisenhower D. D. President Dwight D. Eisenhower's farewell address. *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-dwight-d-eisenhowers-farewell-address> (date of access: 31.01.2026).
221. EU4UA Defence Tech: EU and Ukraine launch new €3.3 million BRAVE1 grant programme. *EEAS*. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu4ua-defence-tech-eu-and-ukraine-launch-new-€33-million-brave1-grant-programme_en?s=232 (date of access: 06.05.2026).
222. Evaluation of department of defense enhanced end-use monitoring for equipment transferred. *Department of War*. URL: <https://www.dodig.mil/Reports/Audits-and-Evaluations/Article/2330047/evaluation-of-department-of-defense-enhanced-end-use-monitoring-for-equipment-t/> (date of access: 26.04.2026).
223. Fact sheet on efforts of Ukraine defense contact group – national armaments directors. *U.S. Department of War*. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3897721/fact-sheet-on-efforts-of-ukraine-defense-contact-group-national-armaments-direc/> (date of access: 06.05.2026).
224. Fombrun C. J. Reputation: realizing value from the corporate image. Harvard : Harvard Business School Press, 1996. 441 p. URL: <https://doi.org/10.5465/ame.1996.9603293245> (date of access: 31.05.2026).
225. Frontline та Quantum Systems співпрацюватимуть у сфері оборонних технологій. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості*

- України.* URL: <https://mspu.gov.ua/news/frontline-ta-quantum-systems-spivpratsiuvatymut-u-sferi-oboronnykh-tekhnologii> (дата звернення: 06.05.2026).
226. Funk Kirkegaard J. Ukraine: european democracy's affordable arsenal. *Bruegel*. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraine-european-democracys-affordable-arsenal> (date of access: 06.05.2026).
227. Go F., Govers R. Place branding: glocal, virtual and physical identities, constructed, imagined and experienced. Palgrave Macmillan Limited, 2009. 324 p.
228. Gosselin-Malo E. How Ukraine's defense companies have adapted to two years of war. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/02/22/how-ukraines-defense-companies-have-adapted-to-two-years-or-war/> (date of access: 18.05.2026).
229. Gosselin-Malo E. Mass production of Ukrainian drones in the UK to launch within weeks. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/10/21/mass-production-of-ukrainian-drones-in-the-uk-to-launch-within-weeks/> (date of access: 18.05.2026).
230. Gosselin-Malo E. NATO allies ready sea drones for the task of repelling enemy warships. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/11/08/nato-allies-ready-sea-drones-for-the-task-of-repelling-enemy-warships/> (date of access: 18.05.2026).
231. Gosselin-Malo E. Naval Group launches robotic boat featuring lessons from Ukraine. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/10/08/naval-group-launches-robotic-boat-featuring-lessons-from-ukraine/> (date of access: 18.05.2026).
232. Gosselin-Malo E. Setbacks and success: Two drone makers forge a footprint in Ukraine. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/06/22/setbacks-and-success-two-drone-makers-forge-a-footprint-in-ukraine/> (date of access: 18.05.2026).
233. Gosselin-Malo E. Ukraine-made drones, navigation software primed for first exports. *Defense News*.

- URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/10/15/ukraine-made-drones-navigation-software-primed-for-first-exports/> (date of access: 18.05.2026).
234. Gosselin-Malo E. Ukraine seeks upper hand in cat-and-mouse game of naval drones. *Defense News*.
URL: <https://www.defensenews.com/unmanned/2023/09/14/ukraine-seeks-upper-hand-in-cat-and-mouse-game-of-naval-drones/> (date of access: 18.05.2026).
235. Gosselin-Malo E. Ukraine should lift export ban on reconnaissance drones, vendor says. *Defense News*.
URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/10/21/ukraine-should-lift-export-ban-on-reconnaissance-drones-vendor-says/> (date of access: 18.05.2026).
236. Gosselin-Malo E. Ukrainian officials see ground robots as ‘game changer’ in war. *Defense News*.
URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/03/14/ukrainian-officials-see-ground-robots-as-game-changer-in-war/> (date of access: 18.05.2026).
237. Höller L. New pact boosts defense-industry goals in EU lending scheme. *Defense News*.
URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/10/03/new-pact-boosts-defense-industry-goals-in-eu-lending-scheme/> (date of access: 18.05.2026).
238. Hunder M. Ukraine’s mortar shell production surge stymied by explosives shortage. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-mortar-shell-production-surge-stymied-by-explosives-shortage-2024-11-01/> (date of access: 05.05.2026).
239. Jervis R. The logic of images in international relations. [New York, N.Y.] : Columbia University Press, 1989. 281 p.
240. Joint venture with Ukrainian partner: Rheinmetall to produce artillery ammunition in Ukraine. *Rheinmetall*.
URL: https://www.rheinmetall.com/en/media/news-watch/news/2024/02/2024-02-19-joint-venture-in-the-ukraine?referer=en/products/propellants/propulsion/automotive?oref=d_brief_nl (date of access: 05.05.2026).

241. Nye J. S. Soft power: the means to success in world politics. PublicAffairs, 2009.
242. Kavaratzis M., Hatch M. J. The dynamics of place brands: an identity-based approach to place branding theory. *Marketing theory*. 2013. Vol. 13, no. 1. P. 69–86. URL: <https://doi.org/10.1177/1470593112467268> (date of access: 31.05.2026).
243. Kuzmuk K., Scarazzato L. The transformation of Ukraine’s arms industry amid war with Russia. *SIPRI*. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2025/transformation-ukraines-arms-industry-amid-war-russia> (date of access: 19.04.2026).
244. Lawless J., Madhani A. Starmer urges Trump not to abandon Ukraine in press to end Russian war. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/02/27/starmer-ending-ukraine-war-cant-be-peace-that-rewards-aggressor/> (date of access: 19.05.2026).
245. Ledbetter J. Unwarranted influence: Dwight D. Eisenhower and the military industrial complex. Yale University Press, 2011. 250 p.
246. Military expenditure and developments in arms production. *SIPRI yearbook 2024*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1093/sipri/9780198930570.003.0005> (date of access: 05.05.2026).
247. Military services strengthen, modernize industrial base. *U.S. Department of Defense*. URL: <https://www.war.gov/News/Feature-Stories/Story/Article/2023403/military-services-strengthen-modernize-industrial-base/> (date of access: 04.02.2026).
248. MITS accelerator. *Military Innovation Technology Solutions*. URL: <https://mits.capital/mits-accelerator/> (date of access: 06.05.2026).
249. Nation brands 2022 : Annual report. Brand Finance, 2022. URL: <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-nation-brands-2022-preview.pdf> (date of access: 02.06.2026).
250. Nation brands 2025 : Annual report. Brand Finance, 2025. URL: <https://static.brandirectory.com/reports/nation-brands-2025.pdf> (date of access: 02.06.2026).

251. NATO and Ukraine open the joint analysis training and education centre. *Allied command transformation NATO*. URL: <https://www.act.nato.int/article/nato-ukraine-open-jatec/> (date of access: 06.05.2026).
252. NATO's support for Ukraine. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/natos-support-for-ukraine> (date of access: 06.05.2026).
253. OECD economic surveys: Ukraine 2025. *The Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/full-report/executive-summary_cfb402d.html (date of access: 08.05.2026).
254. Report on damages to infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine as of January 2024. Київська школа економіки, 2024. 38 p. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/05/Eng_01.01.24_Damages_Report.pdf (date of access: 04.05.2026).
255. Rheinmetall ukrainian defense industry repair hub. *Rheinmetall*. URL: <https://www.rheinmetall.com/en/media/news-watch/news/2024/06/2024-06-11-rheinmetall-ukrainian-defense-industry-repair-hub> (date of access: 06.05.2026).
256. Robertson N. As Ukraine builds better drones, do American firms still have a role?. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/pentagon/2024/10/17/as-ukraine-builds-better-drones-do-american-firms-still-have-a-role/> (date of access: 18.05.2026).
257. Robertson N., Shane III L. Trump berates Ukrainian president, says he's 'not ready for peace'. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/news/pentagon-congress/2025/02/28/trump-berates-ukrainian-president-says-hes-not-ready-for-peace/> (date of access: 18.05.2026).
258. Ruitenbergh R. EU opens defense innovation hub in Kyiv to boost industry outreach. *Defense News*. URL: <http://defensenews.com/global/europe/2024/09/30/eu->

- [opens-defense-innovation-hub-in-kyiv-to-boost-industry-outreach/](#) (date of access: 18.05.2026).
259. Schmid J., Mueller E. E. What the Pentagon might learn from Ukraine about fielding new tech. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/opinion/2025/02/14/what-the-pentagon-might-learn-from-ukraine-about-fielding-new-tech/> (date of access: 18.05.2026).
260. Sellier & Bellot to deliver technology for ammunition production in Ukraine. *COLT CZ GROUP*. URL: <https://www.coltczgroup.com/en/media-press-releases/sellier-bellot-to-deliver-technology-for-ammunition-production-in-ukraine> (date of access: 06.05.2026).
261. SIPRI yearbook 1993. New York : Oxford University Press Inc., 1993. 834 p.
262. SIPRI yearbook 1994. New York : Oxford University Press Inc., 1994. 835 p. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI%20Yearbook%201994.pdf> (date of access: 22.04.2026).
263. SIPRI yearbook 1997. New York : Oxford University Press Inc., 1997. 772 p.
264. SIPRI yearbook 1999. New York : Oxford University Press Inc., 1999. 772 p.
265. Spike J. Foreign leaders visit Ukraine to show support on war's 3rd anniversary. *Defense News*. URL: <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/02/24/foreign-leaders-visit-ukraine-to-show-support-on-wars-3rd-anniversary/> (date of access: 18.05.2026).
266. Task Force Україна–ЄС з питань оборонно-промислового співробітництва буде інструментом залучення українського ОПК в європейську ініціативу SAFE. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. URL: <https://mspu.gov.ua/news/task-force-ukrainaies-z-pytan-oboronno-promyslovoho-spivrobotnytstva-bude-instrumentom-zaluchennia-ukrainskoho-opk-v-ievropeisku-initsiatyvu-safe> (дата звернення: 06.05.2026).
267. Techosystem defense: Ukraine's new defense startup cluster aims to be number one. *TechUkraine*. URL: <https://techukraine.org/2024/08/12/techosystem-defense-ukraines-new-defense-startup-cluster-aims-to-be-number-one/> (date of access: 06.05.2026).

268. The era of magura: defence intelligence of Ukraine unveils revolutionary naval drones capable of destroying enemy ships and aircraft. *Defence Intelligence of Ukraine*. URL: <https://gur.gov.ua/en/content/era-maury-komanda-hur-vpershe-prezentovala-novitni-morski-drony-zdatni-nyshchyty-vorozhi-korabli-ta-litaky> (date of access: 06.05.2026).
269. The establishment of the department of war. *US House of Representatives: History, Art & Archives*. URL: <https://history.house.gov/HistoricalHighlight/Detail/35480> (date of access: 04.02.2026).
270. The history of the department of war. *U.S. Department of War*. URL: <https://www.war.gov/serve-from-netstorage/Multimedia/Experience/The-History-of-the-Department-of-Defense/index.html> (date of access: 04.02.2026).
271. Top 100 defence companies. *Defense News*. URL: <https://people.defensenews.com/top-100/> (date of access: 06.05.2026).
272. Trends in world military expenditure, 2022 / N. Tian et al. Stockholm : SIPRI, 2023. 12 p. URL: <https://doi.org/10.55163/PNVP2622> (date of access: 02.06.2026).
273. Trends in world military expenditure, 2026 / X. Liang et al. Stockholm : SIPRI, 2026. 12 p. URL: <https://doi.org/10.55163/ZLHQ1057> (date of access: 02.06.2026).
274. Ukraine and France: new agreements in the defence industry. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. URL: <https://mspu.gov.ua/en/news/ukraine-and-france-new-agreements-in-the-defence-industry> (date of access: 05.05.2026).
275. Ukrainian subsidiary of armaments group KNDS opened | KNDS group. *KNDS Group*. URL: <https://knds.com/en/press-releases/ukrainian-subsiidiary-of-armaments-group-knds-opened> (date of access: 06.05.2026).
276. United Nations Charter : of 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (date of access: 04.02.2026).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Місце України серед світових експортерів основних видів озброєнь та її частка у світовому експорті зброї, 1992–2025 рр.

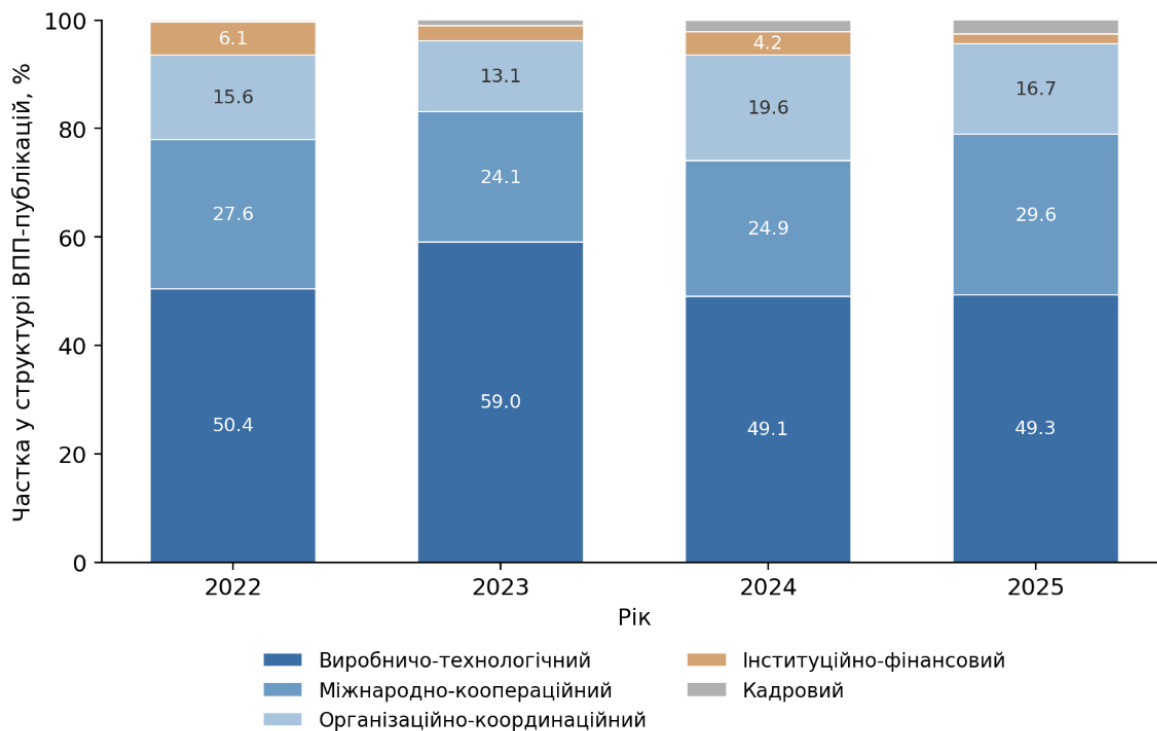
Рік	Місце в рейтингу	Частка світового експорту зброї
1992	12	0,7%
1993	19	0,3%
1994	12	1,0%
1995	13	0,7%
1996	11	0,9%
1997	8	2,0%
1998	6	2.5%
1999	6	4.4%
2000	5	6.9%
2001	7	3.0%
2002	9	1.9%
2003	11	1.6%
2004	13	0.9%
2005	11	1.4%
2006	10	2.2%
2007	8	2.4%
2008	12	1.6%
2009	11	1.8%
2010	10	2.0%
2011	11	1.9%
2012	4	5.4%
2013	8	2.5%
2014	10	2.3%

2015	12	1.1%
2016	11	1.5%
2017	12	1.2%
2018	12	1.1%
2019	15	0.6%
2020	21	0.5%
2021	14	0.7%
2022	20	0.3%
2023	36	0.1%
2024	34	0.1%
2025	22	0.4%

Джерело: *SIPRI Arms transfers database.*

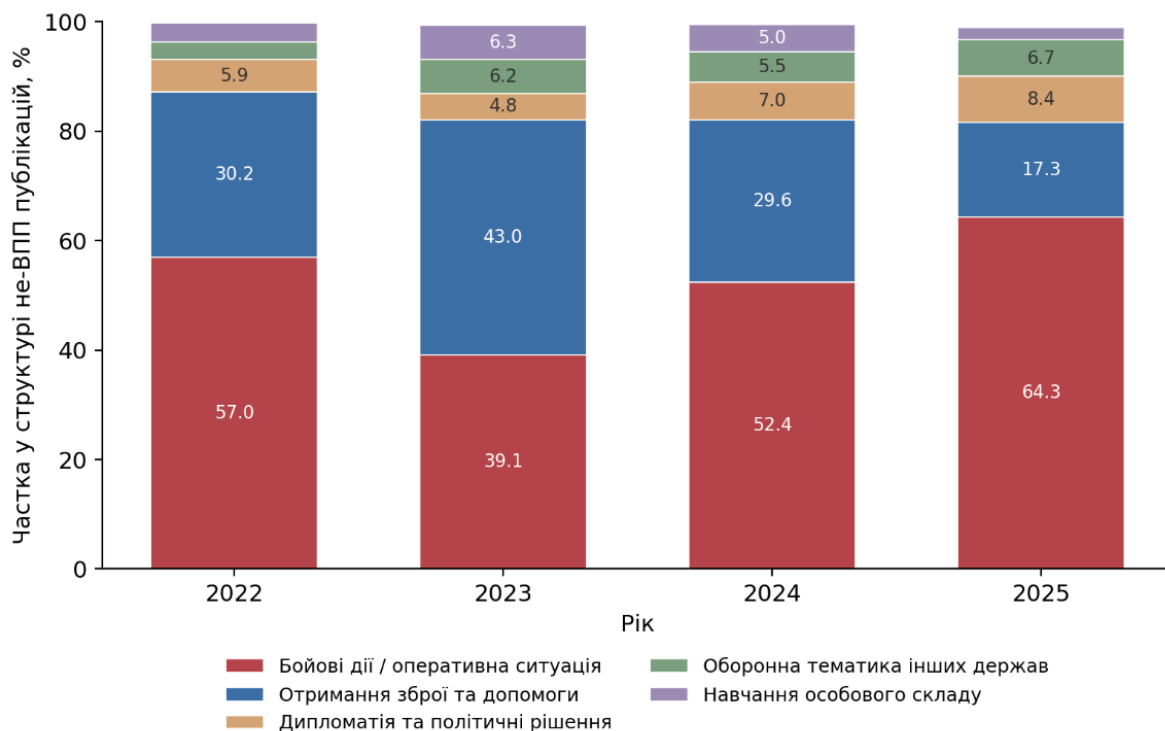
<https://armstransfers.sipri.org/ArmsTransfer/ImportExportTop>

Динаміка структури ВПП-публікацій видання «Мілітарний» за складниками, 2022–2025 рр.

Джерело: розроблено за результатами контент-аналізу видання «Мілітарний» у період 01.01.2022-31.12.2025 (3475 позицій).

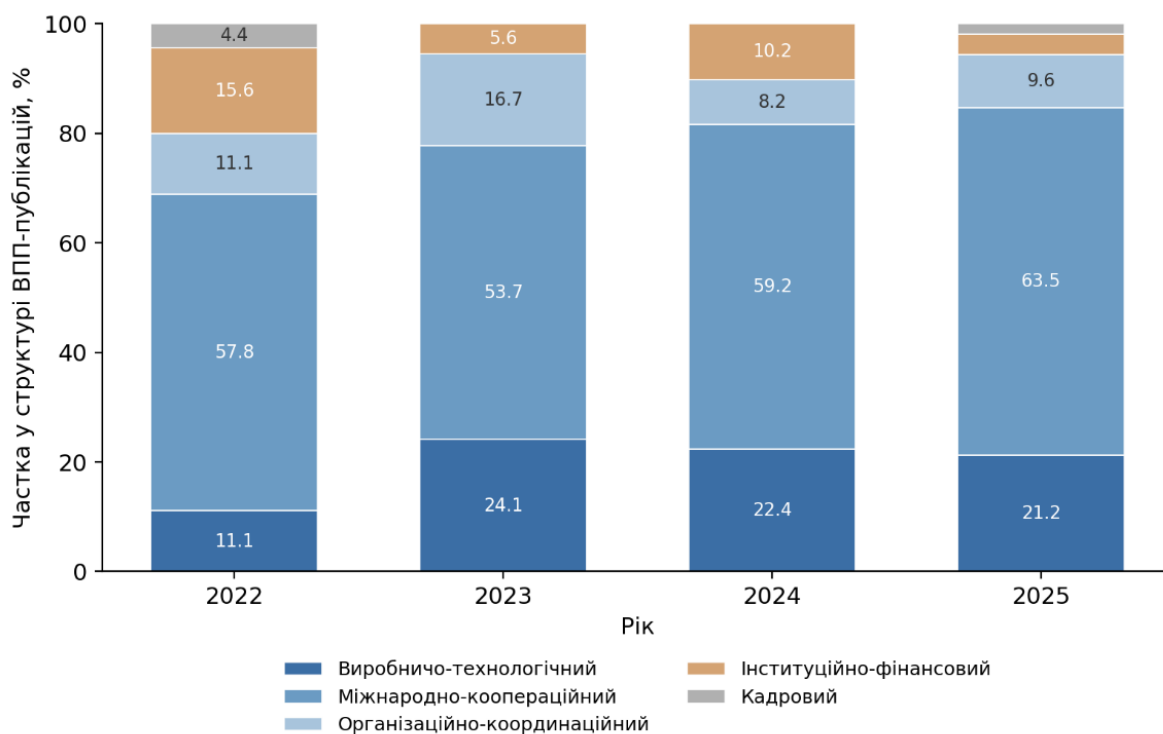
Динаміка структури не-ВПП публікацій видання «Мілітарний» за підкатегоріями, 2022–2025 рр.

Джерело: розроблено за результатами контент-аналізу видання «Мілітарний» у період 01.01.2022-31.12.2025 (11640 позицій).

Додаток 4

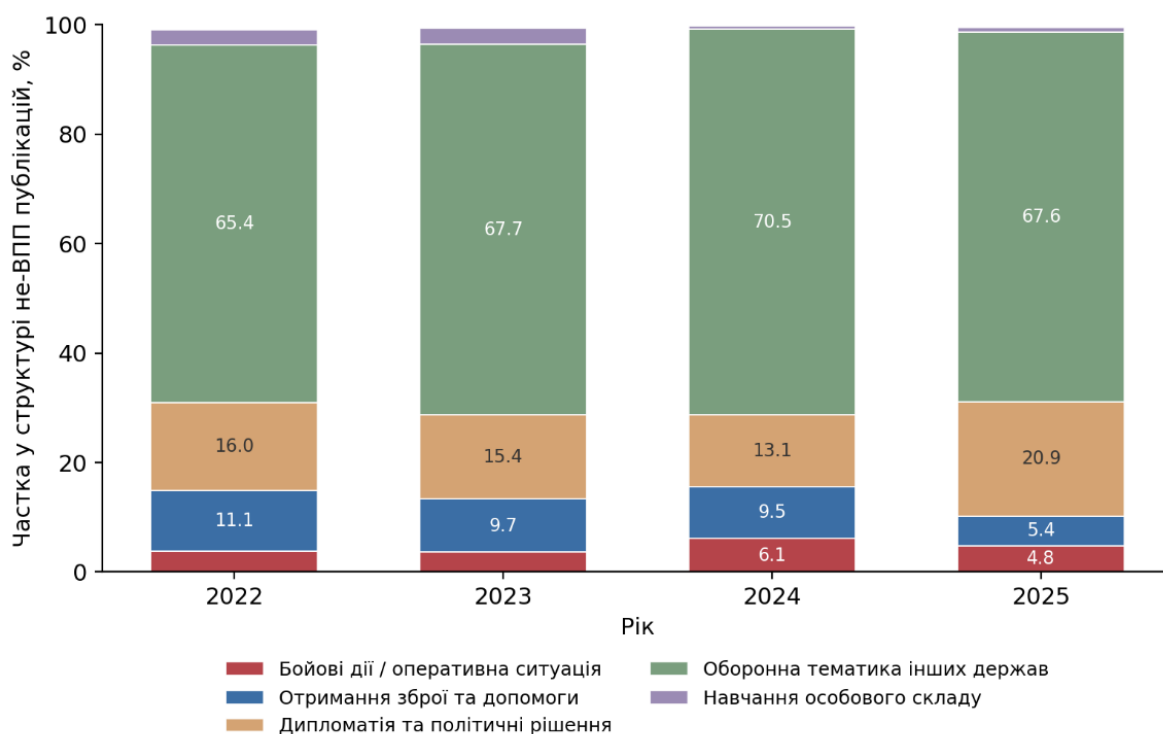
Динаміка структури ВПП-публікацій видання «Defense News» за складниками, 2022–2025 рр.

Джерело: розроблено за результатами контент-аналізу видання «Defense News» у період 01.01.2022-31.12.2025 (200 позицій).

Додаток 5

Динаміка структури не-ВПП публікацій видання «Defense News» за підкатегоріями, 2022–2025 рр.

Джерело: розроблено за результатами контент-аналізу видання «Defense News» у період 01.01.2022-31.12.2025 (2676 позицій).